

TAMPEREEN YLIOPISTO

Maria Riipi

AHKERUUDEN JA USKOLLISUUDEN TÄHDEN

NAISPALKOLLISET, SIVISTYNEISTÖN ODOTUKSET JA SUOMEN TALOUSSEURAN
PALKITSEMISJÄRJESTELMÄ 1700-LUVUN LOPULTA 1820-LUVULLE

Historian pro gradu-tutkielma
Tampere 2019

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Riipi Maria: Ahkeruuden ja uskollisuuden tähden: Naispalkolliset, sivistyneistön odotukset ja Suomen Talousseuran palkitsemisjärjestelmä 1700-luvun lopulta 1820-luvulle

Pro gradu tutkielma, 79 s. + 7 liites.

Historia

Toukokuu 2019

Pro gradu -tutkielmassani tutkin Suomen Talousseuran pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkitsemia naispalkollisia vuosina 1798 – 1824. Tutkin palkitsemisjärjestelmää tarkastelemalla Suomen Talousseuraa palkinnon myöntäjänä, palkollisten isäntiä palkinnon kustantajina ja naispalkollisia palkinnon saajina. Lähdeaineistonani käytän Suomen Talousseuran vuosikertomuksien palkittujen luetteloja ja kirkonkirjoja. Vuosikertomuksista olen tarkastellut pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittujen naisten määrää suhteessa miespalkollisiin sekä kaikkiin palkittuihin. Kirkonkirjoista olen etsinyt kahdeksan palkollista, ja olen tarkastellut heidän elämänvaihteitaan. Tutkielmani on sukupuolihistoriaa ja sen tarkoituksena on tuoda esille sellaisten naisten elämät, jotka ovat aiemmassa historiankirjoituksessa jääneet marginaaliin.

Tarkastelen naispalkollisia hierarkkisen palkitsemisjärjestelmän kautta. Tuon esille sivistyneistön odotukset alempiaan kohtaan ja sen kuinka naispalkolliset odotuksiin vastasivat. Kirkonkirjoista löytämieni merkintöjen kautta on mahdollista nähdä naispalvelijat myös toimijoina, jotka elivät omaa elämäänsä, johon kuului monenlaisia vaihteita. Aiemmassa tutkimuksessa palkollisuus on näyttäytynyt pitkälti välivaiheena elämässä nuoruuden ja avioitumisen välissä. Tutkimustuloksieni osoittavat, että näin ei kuitenkaan aina ollut.

Vuosina 1798 – 1824 Suomen Talousseura palkitsi 94 naista pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta. Naiset olivat piikoja, karjakkoja, navettapiikoja, taloudenhoitajia, vaimoja, leskiä ja neitsyitä. Palkittujen isännät olivat pääasiassa korkea-arvoisia valtion ja kirkonvirkamiehiä, upseereja, mutta myös porvareita, kauppiaita ja käsityöläisiä. Iso osa naisista työskenteli suurtiloilla ja kartanoissa. Naiset olivat toisistaan erilaisia, kuten olivat myös heidän elämänkulkunsa. Osa palkituista naisista oli aviossa, mikä osoittaa ettei avioliitto suinkaan aina päättänyt palkollissuhdetta. Joissain tapauksissa avioituminen saattoi keskeyttää palkollisena toimimisen hetkeksi, mutta esimerkiksi leskeksi jäämisen myötä naiset saattoivat jatkaa työtä palkollisena. Jotkut naispalkolliset taas eivät avioituneet koskaan, vaan toimivat palkollisena koko ikänsä. Tyypillisenä nähtyä palkollisuutta välivaiheena toki myös tapahtui. Tutkielmani osoittaa, että tarkastellessa naispalkollisten elämänkulkua lähempää on nähtävissä toisistaan poikkeavia ja yksilöllisiä elämiä.

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO	1
1.1	TUTKIMUSAIHE JA TEORIATAUSTA	2
1.2	LÄHTEET JA RAKENNE	5
1.3	AIEMPI TUTKIMUS	8
1.4	PALKOLLISUUS VÄLIVAIHEENA	15
2.	SUOMEN TALOUSSEURA PALKINNON MYÖNTÄJÄNÄ	18
2.1	SEURAN PERUSTAMINEN JA TOIMINTA	18
2.2	PALKITSEMINEN OSANA SEURAN TOIMINTAA	22
2.3	EHTOJA PALKITSEMISELLE	28
2.4	PALKINTO KUNNIANOSOITUKSENA JA HYVÄN ALAMAISUUDEN YLLÄPITÄJÄNÄ	31
3.	ISÄNNÄT PALKINNON KUSTANTAJINA	34
3.1.	MIILIAISIA PALKINNON MYÖNTÄNEET ISÄNNÄT OLIVAT?	34
3.2.	SUURTILOJA JA PORVARISKOTEJA	37
3.3.	SÄÄTYLÄISELÄMÄ	40
3.4.	MIKSI ISÄNNÄT HALUSIVAT KUSTANTAA PALKINNON?	43
4.	NAISPALKOLLISET PALKINNON VASTAANOTTAJINA	47
4.1.	PALKITTUJEN NIMIKE TYÖNKUVANA JA STATUKSENA	47
4.2.	USKOLLISESTI JA HYVÄNTAHTOISESTI PALVELLEET	53
4.3.	PALKOLLISESTA TORPPARIN VAIMOKSI	56
4.4.	SYNTYMÄÄ, KUOLEMAA, AVIOLIITTOJA JA NAIMATTOMUUTTA	60
5.	PÄÄTELMÄT	66
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	72
	LIITE 1: SUOMEN TALOUSSEURAN PITKÄAIKAISESTA JA USKOLLISESTA PALVELUKSESTA PALKITSEMAT NAISPALKOLLISET	80
	LIITE 2: ISÄNNÄT JA PALVELUSPAIKAT	83
	LIITE 3: SUOMEN TALOUSSEURAN PALKITSEMIEN MÄÄRÄT 1798 – 1824	86

1. Johdanto

Varhaismodernilla ajalla useat naiset elättivät itsensä toimimalla palkollisena jonkun toisen taloudessa. Nämä naiset olivat pääasiassa rahvasta syntyperää, mutta palkollisina toimi myös säätyläisnaisia. Erityisesti maaseudulla oli runsaasti piikoja, mutta heitä oli myös kaupungeissa. Suurimmalle osalle maaseudun tilattomista naisista vaihe on ollut niin sanottu välivaihe tai läpikulkuvaihe elämässä. Tällä tapaa palkollisia koskeneessa tutkimuskirjallisuudessa palkollisia on pitkälti tarkasteltukin. Maaseudun naiset kotoaan muuttaessaan saattoivat piikoa useissakin eri talouksissa ennen avioitumistaan. Joillekin palkollisuus oli kuitenkin pidempiaikainen elämänvaihe johtuen moninaisista eri syistä. Aviottomuus ja leskeys saattoivat olla syynä sille, miksi nainen toimi palkollisena, mutta myös aviossa olevat naiset saattoivat toimia palkollisina toisille. Ennen kaikkea palkollisena toimimisessa kyse oli kuitenkin itsensä ja jossain tapauksessa perheensä elättämisestä. Huomioitavaa on siis, että tämä toiselle palkollisena toiminut naisjoukko ei ole ollut yhtenäinen. Erityisluoneen palkollisuudelle antaa se, että usein työpaikka on ollut myös oma asuinpaikka, ja että palkolliset on laskettu kuuluvaksi isäntänsä tai emäntänsä talouteen.

Palkollisten työnantajien eli isäntien joukko oli myös kirjavaa ja toisistaan poikkeavaa. Palkollisen isäntänä saattoi olla talonpoika, jolloin hoidettava talous ei ollut niin suuri kuin kartanossa. Talonpoikaistalossa työtehtävät liittyivät usein maatalouteen. Autonomian ajan alussa suomalaiset kaupungitkin olivat vielä melko maalaismaisia, jolloin palkollisen työnkuva myös kaupungissa saattoi olla melko samanlainen kuin maalla. Talonpoikien lisäksi isäntäväkenä oli ylempää säätyläistöä, porvareita, papistoa ja aatelistoa. Mitä isompi talous oli sitä eriytyneempi yleensä oli palkollisen työnkuva. Eriytyneempi työ antoi myös mahdollisuuden eriytyneemmälle työnimikkeelle. Isoissa kartanotalouksissa oli piikojen lisäksi esimerkiksi taloudenhoitajia, seuraneitejä ja navettapiikoja. Palkollisen tausta vaikutti myös tässä asiassa: palkolliseksi pestautuneet säätyläiset saivat helpommin seuraneidin tai taloudenhoitajan nimikkeen.

Vuonna 1797 perustettiin Suomen Talousseura ajamaan isänmaan taloutta ja auttamaan suomalaisen maatalouden kehitystä. Suomen Talousseuran jäsenistö oli pääasiassa sivistyneistöä, joilla itselläänkin oli omassa kotitaloudessaan palkollisia erittäin suurella todennäköisyydellä.

Suomen Talousseuran toiminta oli moninaista, mutta yhtenä sen toimialana oli jakaa palkintoja isänmaan taloudellista tilaa edistäville henkilöille.¹ Suomen Talousseura jakoi palkintoja myös pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta kiitetyille palkollisille: heidät palkittiin isännän kustantamalla palkinnolla, heidän nimensä julkistettiin ja he saivat kotipitäjissään osakseen kunnianosoituksia.

1.1 Tutkimusaihe ja teoriatausta

Pro gradu-tutkielmassani tarkastelen Suomen Talousseuran vuosina 1798 – 1824 pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkitsemia naisia. Tarkoituksena on hahmottaa, millaisia naisia palkittujen joukkoon kuului ja tarkastella palkollisuutta pitkäaikaisuuden näkökulmasta. Tarkastelen naispalkollisia Suomen Talousseuran palkitsemisjärjestelmän kautta, ja samalla yritän tuoda esille vaatimuksia, joita naispalkollisille asetettiin ylhäältä alaspäin. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Kuinka iso osa Suomen Talousseuran palkitsemista oli pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittuja naisia ja millaisin ehdoin seura jakoi palkintoja näille naisille?
2. Millaisissa talouksissa Suomen Talousseuran toimesta palkitsevat naiset työskentelivät ja millaisessa asemassa isännät olivat yhteisössään sekä suhteessa Suomen Talousseuraan ja naispalkollisiin?
3. Keitä olivat pitkään palkollisena toimineet naispalkolliset ja miltä heidän elämänsä näytti Suomen Talousseuran odotuksiin nähden?

Tutkimuskysymysteni kautta tarkastelen myös laajemmin aiempaan tutkimuskirjallisuuteen peilaten, millaiselta naispalkollisten elämä näytti, oliko palkollisuudessa kyse niin sanotusta välivaiheesta vai elämäntyöstä? Tarkastelen myös millaisessa asemassa palkittujen palkollisten isännät olivat, ja miten tämä vaikutti naispalkollisten omaan asemaan? Isäntien kautta on myös mahdollista tarkastella tiloja, joissa naispalkolliset asuivat ja työskentelivät. Tämän lisäksi oleellista on tarkastella Suomen Talousseuran toimintaa ja palkollisten palkitsemista suhteessa seuran muuhun toimintaan. Tarkastelen myös Suomen Talousseuran ja palkittujen isäntien välistä suhdetta sekä sivistyneistön elämäntapaa ja sitä, millä tapaa palkolliset siihen kuuluivat ja millä tapaa he

¹ Marjanen 2013, 9.

asettautuivat säätyläisten elämäntapaan. Myös avioitumisen ja naimattomuuden tarkastelu on keskeisessä osassa tutkielmaani, sillä aviosääty vaikutti suuresti naisen omaan asemaan. Avioituneista naispalkollisista on luonnollisesti jäänyt myös enemmän merkintöjä kirkonkirjoihin, minkä takia he saattavat korostua tutkielmassani. Palkollisten avioitumisen esiintuominen on kuitenkin tärkeää, sillä he täydentävät kuvaa siitä millainen naispalkollinen oli, mutta myös sitä miten työnteko ja avioliitto näkyivät naisen elämässä varhaismodernina aikana.

Naispalkollisista on käytetty useita eri nimiä riippuen tutkittavasta ryhmästä, aikarajauksesta ja sijainnista. Keskiajalla piiaksi kutsuttiin vaihdellen niin nuorta naispalvelijaa, taloudenhoitajaa, kamarineitoa kuin myös arvovaltaisen perheen tytärtä.² Maaseudun naimattomia naispalkollisia kutsuttiin piiioiksi ja kaupungissa palvelevia kaupunkilaispiiioiksi, naispalvelijoiksi tai palvelijattariksi, riippuen tutkittavasta ajasta. Sanalla piika (piga), kuten myös neitiä ja neitsyttä tarkoittavilla ruotsinkielisillä sanoilla *fröken* ja *jungfru*, tarkoitettiin aiemmin korkea-arvoista naimatonta naista, mutta niiden merkitys myöhemmin muuttui. Piika-sanasta tahdottiin luopua 1900-luvun alussa, sillä sitä ei pidetty enää herrasväen palvelijoille sopivana nimityksenä. Suomessa otettiin käyttöön sana *palvelijatar* vastineeksi ruotsin kieliselle *tjänarinna*-sanalle. Sana kotiapulainen otettiin käyttöön 1820-luvulla.³ Uskollisesta ja pitkäaikaisesta palveluksesta palkitut naiset ovat olleet esimerkiksi piikoja, karjakoita, vaimoja, leskiä ja neitsyitä. Heidän työnkuvansa ja asemansa olivat toisistaan hieman poikkeavia riippuen myös palveluspaikasta. Naisia yhdistävä tekijä oli kuitenkin se, että he pestautuivat toisen palvelukseen pidemmäksi aikaa, eli he olivat *palkollisia*. Näin ollen olen päätenyt käyttämään tutkimuskohteestani käsitettä *naispalkolliset*.

Tutkielmani voidaan nähdä kuuluvaksi sukupuolihistorian piiriin. Koska tutkimuskohteeni painottuu nimenomaan naisiin, voi sen käsittää myös naishistoriaksi. Naistutkimusta ja naishistoriaa alettiin tutkia suomalaisissa yliopistoissa 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa. Naisten näkyväksi tekeminen oli yksi keskeisistä tavoitteista. Varhaisessa naishistoriassa korostettiin naisen aseman tutkimista, jolloin naisen asema on lähinnä ymmärretty suhteessa miehiin. Tätä myös kritisoiin aseman ymmärtämisen kapeudesta. Keskeisenä asiana naishistoriassa on nähty myös naisten toimijuus, jossa ollaan oltu kiinnostuneita naisten toimintamahdollisuuksista ja valinnoista. Toimijuus tuli naishistorian piiriin vastapainona naisten kurjuutta ja alistamista korostavalle

² Lahtinen 2006, 33 – 34.

³ Rahikainen 2006, 29.

historiantutkimukselle. Toimija-näkökulma tuli esille useissa eri 1990-luvun väitöskirjoissa. Naisten alistamisen tutkimisen sijaan toiminta sai myös enemmän vastakaikua miehisessä tutkijayhteisössä, jolloin naishistoria legitimoitui. Toisaalta toimijuuden korostamista on myös kritisoitu siitä, että tällöin naiseus kytketään osaksi kansallista narratiivia, jolloin uhkana on metodologinen nationalismi. Suomalaisella naishistorian perinteellä on tottumus toimijuuteen, joka antaa myös muita ulottuvuuksia tutkimukselle.⁴

Naishistoria on nähty osana uusia historioita, joiden yhteisenä näkökulmana on tarkastella jotain ilmiötä niin sanottujen tavallisten ihmisten elämäntavoista ja arjesta. Naishistorian lisäksi uusiksi historioiksi on nähty esimerkiksi mikrohistoria, psykohistoria ja arkipäivän historia. Uusiksi historioiksi näitä kutsutaan siksi, että aiemmin ollaan oltu kiinnostuneita suurmiehistä ja perinteisestä valtiota korostavasta poliittisesta historiasta. Näkökulma on tuonut myös uusia lähteitä ja vanhojen lähteiden uudenlaista hyödyntämistä. Esimerkiksi viranomaisten tuottamat lähdeaineistot näkevät marginaaliryhmät kuten köyhät, naiset, palkolliset ja talonpojat usein ongelmana tai toiminnan kohteena. Naishistorian ja muiden uusien historioiden ei ole kuitenkaan ainoastaan tarkoitus täydentää aiemmin kerrottua menneisyyttä ja sen aukkoja. Sen yksi tärkeimmistä sanomista on historian uudelleenkirjoittaminen ja vanhojen kertomuksien kyseenalaistaminen ja purkaminen. Historia ei ole kertomus, jossa on selkeä alku ja loppu, ja josta voi tehdä yleistyksiä, vaan se on monisuuntaista, katkeilevaa ja tulkinnanvaraista pohdintaa.⁵

Omassa tutkimuksessani vallan, toimijuuden ja hierarkkisten rakenteiden tarkastelu on oleellista. Omalla tutkimusaineistollani en valitettavasti pysty tuomaan selkeästi esiin naispalkollisista itsestään lähtevää toimintaa, sillä tarkastelussa on vahvasti hierarkkinen palkitsemisjärjestelmä. Tavoitteenani on kuitenkin järjestelmän hierarkkisuuden lisäksi saada tietoja nimenomaan palkituista tutkimalla heistä löytyviä tietoja kirkonkirjoista. Tarkastelen myös Suomen Talousseuran ja palkinnon kustantaneiden isäntien toimintaa pitäen mielessä palkolliset omina toimijoinaan. Naispalkollisten tutkiminen Suomen Talousseuran toiminnan kautta nostaa esille monella tapaa marginalisoidut naiset järjestelmässä, jossa pyrittiin pitämään yllä sääty-yhteiskunnan vallalla olevaa järjestelmää.

⁴ Markkola & Östman 2014, 45 – 51.

⁵ Ollila 2001, 79 – 83.

Nais- ja sukupuolihistoriat voidaan myös katsoa sisältyvän feministisen historian tutkimuksen kenttään. Feministisessä historian tutkimuksessa tutkijoille yhteistä on tavoite sukupuolten välisten epätasa-arvon tunnistavan tiedon tuottaminen menneisyydestä. Feministisen historian tutkimuksen kentällä tutkijoilla saattaa olla hyvinkin erilaisia tutkimuskohteista, viitekehyksiä ja käsityksiä sukupuolesta. Emansipatorisena motiivina on rakentaa tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa ja historiatiedettä. Tavoitteena sukupuolihistoriassa on siis kiinnittää huomiota sukupuolen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen tuottamiseen. Tätä kautta voi ymmärtää sukupuolten sisältöjen suhteellista luonnetta. Eriarvoisuutta voi tutkia myös intersektionaalisuuden käsitteen avulla. Tällöin sukupuoli suhteutetaan muihin kategorioihin kuten etnisyyteen, kansalaisuuteen, terveydentilaan ja yhteiskuntaluokkaan, jotka määrittivät menneisyyden toimijoita.⁶

Lähtökohta sille, miksi tutkin naispalkollisia on ensinnäkin se, että haluan tavoittaa edes etäisesti sellaiset naiset, jotka eivät muuten ole tulleet nostetuksi historialliseen kertomukseen. Lisäksi tavoitteena on tuoda esille miten laaja joukko erilaisia elämätarinoita palkollisena toimineiden naisten sisälle kuuluu. Koska palkollisena toiminut nainen saattoi tehdä työtä vain osan elämästään, pyrin tuomaan esille sitä, että nämä naiset eivät ole olleet ainoastaan palkollisia, vaan ennen kaikkea naisia, jotka ovat pyrkineet elättämään itsensä tekemällä työtä. Yleisesti siis tutkielmani tuo esille erilaisia naiskohtaloita 1700-luvun lopusta ja 1800-luvun alusta. Lähtökohtana on tutkia heitä palkitsemisjärjestelmän kautta, joka antoi heille kunnianosoituksen, mutta jonka tarkoituksena oli samalla kiinnittää heitä vallalla olevaan järjestelmään ja pitää tätä yllä. Tätä kautta naispalkollisten elämää voi tarkastella toimina, joiden kautta he elivät tai eivät eläneet elämänsä säätyläisyhteiskunnan asettamien ehtojen mukaan, ja kuinka he hyötyivät tästä.

1.2 Lähteet ja rakenne

Lähdemateriaalina olen käyttänyt Suomen Talousseuran palkitsemien luetteloita, jotka olen löytänyt Suomen Talousseuran painetuista vuosikertomuksista. Tarkastelussani on ollut Suomen Talousseuran vuosikertomukset vuosilta 1797 – 1824. Olen rajannut vuodet Suomen Talousseuran toiminnan alkuvuosikymmeniin, sillä tämä mahdollistaa palkitsemisjärjestelmän alkuvuosien

⁶ Kurvinen & Timosaari 2016, 210 – 212.

kehityksen tarkastelun perustamisesta lähtien. Loppupään rajausta perustuu myös tutkittavien naisten määrään. Ensimmäinen naispalkollinen palkittiin vuonna 1798 ja marraskuuhun 1824 mennessä Suomen Talousseura oli palkinnut 94 naista pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta. Näin olen saanut laajan aineiston, joka pysyy kuitenkin hallittavana kokonaisuutena. Tämän lisäksi olen käyttänyt lähdemateriaalina seurakuntien arkistoja, joista olen etsinyt palkittuja. Olen etsinyt heitä rippikirjoista, syntyneiden- ja kuolleiden luetteloista, vihittyjen luetteloista, muuttaneiden luetteloista ja henkikirjoista.

Koko tutkielmani aikarajaus on venyvä, sillä ensimmäiset palkitut palkolliset syntyivät noin 1700-luvun puolessa välissä ja viimeisimmät merkinnät kirkonkirjoista heistä löytyy noin 1830-luvulle asti. Aikarajaukseni keskittyy 1700-luvun loppuvuosiin ja 1800-luvun alkuvuosikymmeniin. Maantieteellisesti tutkimusaiheeni rajauksena on koko Suomi, sillä palkintoja jaettiin ympäri maata. Tutkielmani aikarajauksen alkuvuosina Suomi oli vielä osa Ruotsin kuningaskuntaa. Ruotsin kuningaskunnan vaikutus näkyy erityisesti Suomen Talousseuran perustamisessa. Suomen Talousseuran tavoitteet olivat isänmaalliset, jolloin Suomen ajateltiin olevan osana Ruotsia ajamassa isänmaallista asiaa. Vuonna 1809 Suomi liitettiin Venäjään, jolloin Suomen Talousseuran luonnekin muuttui jonkin verran ja autonomian alkuvuosina se vahvisti asemaansa poliittisena elimenä Suomen Suurruhtinaskunnassa.

Suomen Talousseuran vuosikertomuksissa julkaistiin kaikki Suomen Talousseuran kyseisenä vuonna palkitsevat henkilöt. Suomen Talousseuran perustamispäivä on 1. marraskuuta, joten vuosikertomukset ovat aina marraskuusta marraskuuhun. Näin ollen tutkielmassani kirjoitan vuosiväleistä, koska palkittu oltiin voitu palkita joko marras-joulukuussa vuosivälin ensimmäisen vuonna tai sitten seuraavan vuoden aikana marraskuuhun saakka. Tämän vuoksi ei ole mahdollista tietää aina kumpana vuonna palkitseminen tapahtui. Vuosikertomuksien palkittujen listauksista olen kerännyt tiedot kunkin vuoden kaikkien palkittujen määristä, pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittujen palkollisten määristä ja naispalkollisten osuuden kaikista palkituista palkollisista. Palkolliset, naispalkolliset ja naiset, jotka palkittiin jostain muusta syystä kuin pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta olen rajannut tutkielmani ulkopuolelle. Olen kerännyt muutaman esimerkin siitä, mistä muista syistä palkollisia palkittiin. Suomen Talousseuran vuosikertomukset löytyvät painettuina kirjoina. Vuosikertomukset vuosilta 1798 – 1822 olen lukenut painetusta teoksesta *Till allmänheten, redogörelse: för Kongliga finska hushållnings-*

*sällskapets göromål, ifrån den 1 november år 1798-1821, till samma tid år 1799 – 1823.*⁷ Vuosien 1822 – 1824 vuosikertomukset olen lukenut erillisinä teoksinaan *Till allmänheten, redogörelse: för Kejsarliga Finska Hushållnings-Sällskapets göromål, från den 8 november 1822 till den 2 november 1823* ja *Till allmänheten, redogörelse: för Kejsarliga Finska Hushållnings-Sällskapets göromål, ifrån den 2 november 1823, till den 3 november 1824*. Näillä nimillä teokset löytyvät myös lähdeluettelosta, mutta alaviitteisiin olen suomentanut vuosikertomukset selkeyttämisen vuoksi nimellä 'Suomen Talousseuran vuosikertomus' ja lisännyt oikean vuosivälin ja sivunumeron.

Olen koonnut tiedoston Suomen Talousseuran vuosina 1787 – 1824 palkitsemien määristä. Olen ottanut huomioon kultakin vuosiväliltä kaikkien palkittujen määrät sekä uskollisesta ja pitkäaikaisesta palveluksesta palkittujen naisten ja miesten määrät. Kaikista Suomen Talousseuran palkitsemista olen ottanut huomioon myös sellaiset palkittujen luetteloista löytyvät henkilöt, jotka ovat saaneet toiminnastaan kunniamaininnan eivätkä välttämättä konkreettista palkintoa. Katsoin heidät kuuluvaksi samaan palkittujen joukkoon, sillä he löytyvät yhtäläillä nimilistoista. Uskollisesta ja pitkäaikaisesta palveluksesta palkittujen naisten tiedot olen koonnut erilliseen excel-tiedostoon. Olen kirjoittanut ylös palkitsemisvuoden, palkollisen nimen, hänen nimikkeensä, aviosäätyä, palveluspaikan ja/tai isännän nimen, palvelusvuosien määrän, palkinnon ja mahdolliset muut lisätiedot, joita vuosikertomuksista on pystynyt löytämään. Kootusta materiaalista olen tarkastellut palkittujen asemaa, työnkuvaa, palkitsemishetken aviosäätyä, palvelusvuosien määrää sekä tarkemmin palkitsemispaikkaa. Olen luonut tietojen pohjalta erillisen taulukon palkittujen statuksesta, listoja palkitsemispaikoista ja maantieteellisestä sijainnista. Liitteessä 1 on naispalkolliset, heidän palvelusvuosiensa määrä ja nimikkeensä. Liitteessä 2 on listattuna palkitsemispaikat ja/tai isännän nimi ja status vuosilukuineen. Liitteessä 3 on määrät kaikista Suomen Talousseuran palkitsemista vuosina 1798 – 1824.

Tämän lisäksi olen etsinyt kahdeksan naispalkollista kirkonkirjoista: piika Eva Johansdotter Karhun, piika Maria Henricsdotterin, renkivoudin vaimon karjakko Margareta Johansdotter Lindgrenin, taloudenhoitaja Maria Malmgrenin, vahtimestarin leski Christina Holmin, talonpojan vaimo Brita Olofsdotter Pokelan, piika Lisa Sederholmin ja karjakko Margareta Ericssonin. Olen etsinyt palkollisia, jotka toimivat eri nimikkeillä. Tämän lisäksi myös kirkonkirjoista löytyvien merkintöjen

⁷ Teoksen nimestä huolimatta se sisältää vuosikertomukset vuosivälille 1821 – 1822 saakka.

määrä on vaikuttanut keitä naisia olen päätenyt kirkonkirjoista tarkastelemaan. Olen tarkastellut myös heidän perheenjäsenistään ja isännistään mahdollisesti löytyviä tietoja. Palkolliset kirjattiin pitäjien rippikirjoissa aina isäntiensä taloihin kuuluvaksi, joten rippikirjoista olen voinut tarkastella isäntäväkeä. Rippikirjoista löytyvät myös mahdolliset muutot, ehtoollisella käymiset ja lukutaito. Olen tarkastellut myös syntyneiden, kuolleiden ja vihittyjen luetteloita löytääkseni mahdollisimman paljon tietoa palkollisista itsestään. Kirkonkirjoja olen tarkastellut Kansallisarkiston digiarkistosta ja Suomen sukututkimusseuran arkistosta. Naisista tietoa löytyy kirkonkirjoista vaihdellen, joistakin löytyi merkintöjä esimerkiksi useammasta muutosta, avioliitosta, syntymästä ja kuolemasta. Kaikkea mahdollista tietoa palkollisista en ole aina onnistunut saavuttamaan kirkonkirjoista ja joissain tapauksissa olen löytänyt palkollisten nimet ainoastaan muutamasta rippikirjasta. Kaikkien näiden tietojen pohjalta olen kuitenkin yrittänyt koota mahdollisimman laajasti kuvan siitä millaista naispalkollisen elämä oli.

Olen jäsentänyt tutkielmani lähdeaineistostani nostamieni keskeisten elementtien, Suomen Talousseuran, isäntien ja naispalkollisten, mukaan. Johdannossa esittelen käyttämäni aineistoa, teoreettista taustaa ja aiempaa tutkimusta. Käsittelen omassa alaluvussaan naispalkollisia koskevasta aiemmasta tutkimuksesta vahvasti esille tulevan välivaiheen käsitettä. Ensimmäinen käsittelyluku koskee Suomen Talousseuraa. Luvussa kerron Suomen Talousseuran perustamisesta ja toiminnasta ylipäättään. Tarkastelen hieman seuran muuta toimintaa, mutta keskiössä on erityisesti palkitseminen. Käyn läpi kuinka paljon Suomen Talousseura palkitsi henkilöitä aikarajaukseni vuosina. Lisäksi tarkastelen hieman millaisin ehdoin Suomen Talousseura palkintoja myönsi. Toisessa käsittelyluvussa otan tarkasteluun palkinnon kustantaneet ja antaneet palkollisten isännät. Tarkastelen millaisissa paikoissa palkitut palkolliset ovat työskennelleet. Lisäksi tarkastelen yleisesti säätyläistön elämäntapaa ja palkollisten sijoittumista siihen. Kolmannessa käsittelyluvussa tarkastelen itse palkollisia: miltä he näyttävät Suomen Talousseuran ja isäntien ylläpitämän järjestelmän kautta. Lisäksi tarkastelen heidän elämänvaihteitaan kirkonkirjojen merkintöjen kautta. Rakenne tuo esiin palkitsemisjärjestelmän hierarkian.

1.3 Aiempi tutkimus

Keskeinen naispalkollisia koskeva teos on Marjatta Rahikaisen ja Kirsi Vainio-Korhosen toimittama teos *Työteläs ja uskollinen – Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Teos sisältää

useita artikkeleja, joista on ollut minulle tutkielmassani hyötyä. Teoksen artikkeleissa puhutaan paljon muun muassa lähdeongelmasta, eli palvelijoiden oman äänen puuttumisesta lähdemateriaalissa. Palkollisista löytyy melko vähän lähdemateriaalia, minkä takia tutkimus on keskittynyt 1700-luvun jälkeiselle ajalle. Anu Lahtinen on käyttänyt lähteinä muun muassa palkkaluetteloita, testamentteja ja runoja ja niistä löytyviä mainintoja piioista ja palvelijoista. Näistä lähteistä ei ole mahdollista saavuttaa palkollisten omaa ääntä, vaan lähteitä tulee tarkastella nimenomaan ylhäältä käsin tuotettuna käsityksinä ja odotuksina piioista ja palvelijoista.⁸ Marko Lamberg taas on tutkinut piikoja aikalaislainsäädännön sekä Tukholman kaupunginraadin pöytäkirjoista löytyvien merkintöjen kautta. Tässäkin tapauksessa materiaalissa mielikuva piiaista on tuotettu porvarin ja isännän näkökulmasta.⁹ Lähdemateriaali käsittää vain pienen osan piioista: ne jotka syystä tai toisesta joutuivat ristiriitoihin yhteisönsä tai työnantajansa kanssa. Sellaiset piiat, jotka elivät aikakauden odotuksiin nähden moitteetonta elämää ja sopeutuivat, ovat jääneet ulottumattomiin.¹⁰ Tavallisesta arkisesta elämästä ei ole paljon jälkiä, sillä palveluspakon ajalta ei ole piikojen itsensä jälkeensä jättämiä merkintöjä.¹¹

Tästä huolimatta lähteistä on mahdollista kaivaa esiin myös piikojen oma maailma. Anu Lahtinen toteaa: ”Vähäisistäkin johtolangoista voi silti hahmotella kokonaiskuvaa -- asiakirjakuvaukset tarjoavat viitteitä millaisiin vaatimuksiin ja ihanteisiin piiat saattoivat samaistua tai olla samaistumatta.”¹² Myös palkollisten tekemä työ on jäänyt näkymättömäksi: karjanhoidosta, maataloustöistä, siivoamisesta, pesemisestä, ruuanlaitosta ja silittämisestä ei ole juurikaan jäänyt merkintöjä lähteisiin. Tässä on toisaalta myös palkollisten välillä eroja, sillä esimerkiksi maalauksien ja isäntäperheiden kirjeiden kautta säätyläiskotien palvelijoiden työ on jäänyt elämään historiaan enemmän kuin talonpoikien piikojen.¹³ Työn näkymättömäksi jääminen lähteissä koskettaa myös muuta naisten tekemää työtä.¹⁴

Tutkimuskohteenani ovat Suomen Talousseuran palkitsemat naispalkolliset. Tämä auttaa minua tavoittamaan ensinnäkin ne naiset jotka ansaitsivat elantonsa toisen palkollisena useiden vuosien

⁸ Lahtinen 2006, 33.

⁹ Lamberg 2006, 51 – 52.

¹⁰ Lamberg 2006, 60 – 61.

¹¹ Rahikainen 2006, 153.

¹² Lahtinen 2006, 33.

¹³ Rahikainen 2006, 7 – 8.

¹⁴ Vainio-Korhonen 1998, 40.

ajan, eli ne naiset joille palkollisuus ei ollut vain lyhyt välivaihe elämässä. Toisekseen voin saavuttaa mahdollisesti niitä naispalkollisia, jotka jäivät oikeudenpöytäkirjojen ulottumattomiin. On siis mahdollista tarkastella niin sanottuja sopeutujia. Toisaalta taas edelleen en saavuta palkollisten omaa ääntä, sillä palkollisten palkitseminen on tapahtunut vahvasti säätyläisten ja isäntien ehdoilla. Aiheenvalintani kautta haluan tuoda esille myös näkökulmaa siitä, että vaikka naispalkollisten tekemä työ on jäänyt jossain määrin näkymättömäksi sen takia, että itse työstä ei ole lähteissä paljon mainintoja ja vaikka kodeissa tehtyä työtä ei luonnehdittu yhteiskunnallisesti tuottavaksi¹⁵, palkollisten työ kuitenkin oli näkymättömyydestä huolimatta tärkeää kotitalouksille.

Palkollisia on tutkittu myös patriarkalisuuden käsitteen kautta. Patriarkalisuus, eli yksinkertaisesti ilmaistuna isän valta, vaikutti rakenteisiin, ideologioihin, aatteisiin ja instituutioihin, ja sitä kautta ihmisten arkeen esiteollisena aikana.¹⁶ Patriarkalisuus onkin hyödyllinen käsite, jonka kautta rakentuu myös viitekehys omaan tutkielmaani. Naispalkollisen asemaa sekä yleisesti yhteiskunnassa että kotitaloudessa voi hahmottaa tämän käsitteen kautta. Teoksessa *Arjen valta – Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v. 1450 – 1860)* Toivo Nygård tarkastelee palkollislainsäädäntöä juuri patriarkalisuuden kautta artikkelissaan ”Patriarkalisuus 1600-luvun ja 1700-luvun palkollislainsäädännössä”. Palkollissääntö laittoi palkollisen isäntänsä vallan alle, osaksi isännän johtamaa taloutta. Lisäksi samassa teoksessa Sanna Kekkonen on tarkastellut kartanon sisäistä patriarkalisuutta artikkelissaan ”Isällistä oikeutta – Sysmän Hovilan kartanon patriarkaalinen järjestys 1800-luvun alkupuoliskolla”. Työnjakoon kartanoiden sisällä vaikutti perinteinen säätyjako ja kullekin säädylle ominaiseksi nähdyt tehtävät: herrasväen ihanteena oli joutilaisuus ja erityisesti ruumiillisen työn, kuten maanviljelyn välttäminen, joka kuului rahvaalle. Herrasväki valvoi rahvaan työssäsuoriutumista sekä kotitalouksissa että laajemmin yhteiskunnassa.¹⁷

Palkkaussääntö oli vuosipalkollisen elämää määrittävä laillinen tekijä. Palkkaussäännössä määritettiin muun muassa vuosipalkollisten pestin pituus, joka oli yhden vuoden, mikkelinpäivästä seuraavaan mikkelinpäivään.¹⁸ Toivo Nygård toteaa, että palkollissäännöt paradoksaalisesti

¹⁵ Esimerkiksi Vattula 1981, 63 ja Rahikainen 2006, 7 – 8.

¹⁶ Karonen 2002, 12.

¹⁷ Kekkonen 2002, 179

¹⁸ Rahikainen 2006, 18.

alistivat palvelusväen isäntäväen alaisuuteen entistä enemmän, mutta samalla ovat merkittäviä hetkiä palvelusväen ryhmämuodostumisessa: ennen lainsäädäntöä palkollista pystyi kohtelemaan lähes haluamallaan tavalla. Nygård puhuu myös kahdesta patriarkaalisuuden linjasta: virallisesta linjasta ja epävirallisesta linjasta. Virallinen linja tarkoitti lakiin pohjautuvaa ja epävirallinen taas vanhoihin käytäntöihin ja tapoihin pohjautuvaa. Virallisen linjan, eli lakiin pohjautuvan linjan noudattaminen oli todellisuudessa vaikeaa.¹⁹ Oleellista on myös se, että palkolliset eivät välttämättä alistuneet vallitsevaan patriarkalismiin, vaan saattoi käydä näitä vastaan esimerkiksi karkaamalla, vaihtamalla palveluspaikkaa ja välttelemällä töitä. Tällaisten tapausten mennessä oikeuteen, valtiovalta oli yleensä isäntien puolella, sillä etujen suojeleminen piti yllä vallalla olevaa järjestelmää.²⁰

Ensimmäisen Suomen talousseuran historian kirjoitti Gustaf Cygnaeus vuonna 1897, eli sata vuotta seuran perustamisen jälkeen tilaustyönä. Hän esittelee teoksessa *K. Finska Hushållningssällskapet 1797 – 1897: på bestyrelsens uppdrag skildrad*²¹ seuran toimintaa siihen saakka. Teoksesta löytyy siis kuvauksia seuran toiminnasta, tietoa sen jäsenistöstä, säännöistä ja julkaisuista. Teoksen vanhuus sekä se että kirja on toimitettu Suomen Talousseuran pyynnöstä on tietenkin otettava huomioon teosta tarkastellessa. Teos on tarjonnut kuitenkin kuvauksia tapahtumista. Suomen Talousseuran arkisto on säilynyt Turun palosta huolimatta täydellisenä ja sisältää laajasti tutkimusmateriaalia. Se löytyy Åbo Akademin arkistosta. Lars Zilliacus esittelee omassa kirjasarjassaan Suomen Talousseuran arkistomateriaalia ja kytkee sen seuran historiaan. Zilliacus erittelee kirjoissaan seuran tuottamaa lähdemateriaalia hyvinkin laajalti. Jani Marjanen on väitöskirjassaan *Den ekonomiska patriotismens uppgång och fall. Finska hushållningssällskapet i europeisk, svensk och finsk kontext 1720 – 1840* taas käsitellyt Suomen Talousseuraa osana kansainvälistä talousseuraliikettä ja siihen liittyvää isänmaallista puhetta. Marjasen tutkimuksessa erityistarkastelussa on nimenomaan seuran käyttämä retoriikka.

Lisäksi olen palkollisten isäntiä ja heidän asuttamia tiloja tutkiakseni tutustunut eri pitäjien ja kaupunkien historioihin. Pitäjänhistoriat ovat laadultaan erilaisia, mutta usein niistä löytyy myös luotettavaa tietoa esimerkiksi pitäjänkokouksissa tehdyistä päätöksistä. Olen löytänyt pitäjän

¹⁹ Nygård 2002, 160 – 161.

²⁰ Nygård 2002, 167

²¹ Suomennettu versio K. Suomen talousseura 1797 – 1897. Suomentajana oli Tekla Hultin.

historioista kiinnostavaa tietoa isäntäväestä ja heidän maineestaan pitäjissä. Lisäksi myös osassa pitäjänhistorioissa on löydettävissä tietoa myös maanviljelyksen kehittämisestä, johon Suomen Talousseuran toiminta oli oleellisesti yhteydessä. Ajoittain Suomen Talousseurasta löytyykin mainintoja myös pitäjänhistorioissa. Olen hyödyntänyt muun muassa Urjalan, Joroisten, Sauvon, Viipurin ja Laitilan historioita. Tämän lisäksi olen käynyt läpi kirjallisuutta Suomalaisista kartanoista joista on löytynyt hyödyllistä tietoa esimerkiksi kartanoiden omistajasuhteista useiden satojen vuosien ajalta. Pitäjien ja kaupunkien tarinat sekä suomalaisten kartanoiden tarinat ovat toimineet hyvin lähdeaineistoa tukevana materiaalina, joten niiden asema tutkimuskirjallisuuden ja lähteiden välillä on melko häilyvä.

Naispalkollisia ja heidän elämäänsä on yritetty tavoittaa heidän tekemänsä työn kautta. Työnkuvan määrittelyä palkkaussäännön kautta on tutkinut Marjatta Rahikainen. Naispalkolliset tekivät monenlaisia kotitaloustöitä. Palkkaussäännössä työtehtäviä ei määritelty tarkasti. Vuosien 1664, 1686, 1723 ja 1739 palkkaussäännöissä on työnkuvaksi määritelty isännän tai emännän käskemät työt. Vuoden 1805 palkkaussäännössä määriteltiin ainoastaan taitovaatimuksia erityisen ammattitaitoisille vuosipalkollisille. Muiden palveluspiikojen työnkuvaksi määriteltiin tavalliset naispalkollisten ulko- ja sisätyöt, määrittelemättä tehtäviä sen tarkemmin.²² Marjatta Rahikainen arvioi työnkuvan määrittelyn puuttumisen johtuvan siitä, että työtehtävät olivat vakiintuneita miehille ja naisille, tai niissä olevien maakuntakohtaisten erojen takia.²³ Naispalkollisten tekemät työt olivat tyypillisiä kotitalouden töitä. Palkollisten työnkuvaa on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa runsaasti. Työnkuva riippui paljon palveluspaikasta ja asemasta. Useissa talouksissa palveluspiika ainoana palkollisena osallistui kaikkiin talouden tehtäviin, kuten karjanhoitoon ja heinäkorjuuseen. Kartanoissa työnkuva oli eriytyneempi, ja niihin palkattiin esimerkiksi sisäpiikoja, navettapiikoja, sikojen hoitajia ja kutojapiikoja. Tehtävinä tällöin oli siis muun muassa kankaiden kudonta ja vaatehuolto, leipominen, huoneiden siivoaminen sekä lehmien ja sikojen hoito.²⁴

Palkollisia siis tarvittiin, koska palveluspaikassa oli töitä tehtävänä. Erityisesti suuret tilat, joissa iso osa pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittu naispalkollinen työskenteli, tarvitsivat runsaasti työvoimaa. Tämän lisäksi palkollisen pitäminen kuului säätyläistön säädynmukaiseen

²² Rahikainen 2006, 13.

²³ Rahikainen 2006, 18.

²⁴ Lahtinen 2006, 36 – 37.

elämään, johon kuului mahdollisuus olla tekemättä töitä, eli joutilaisuus. Tämä oli kulmakivi erityisesti korkeamman aatelin elämäntavassa. Joutilaisuus oli tapa erottua alemmasta aatelista ja muista säädyistä.²⁵ Raskaimmat talouden työt teetettiin aina palvelijoilla myös säätyläis- ja porvaritalouksissa.²⁶ Maaseudun lisäksi naispalkollisia työskenteli kaupungeissa. Kaupunkilaispiioista on kirjoittanut Kirsi Vainio-Korhonen artikkelissaan ”Kaupunkilaispiikojen elämää 1770-luvun Turussa”. Vainio-Korhosen mukaan varakkaammissa talouksissa myös kaupungissa tyypillistä oli maalaismainen omavaraisuus. Näin ollen piikoja työllisti esimerkiksi karjanhoito ja ruuanlaitto.²⁷

Naisten osallistuminen työhön varhaismodernina aikana on osoittautunut viime vuosikymmenellä tehdyn historian tutkimuksen myötä yleisemmäksi kuin aiemmassa tutkimuksessa on luultu: tutkimus on osoittanut, että lähes kaikki naiset tekivät jotain työtä elättääkseen itseään ja perhettään.²⁸ Suomalaisessa agraariyhteiskunnassa oli itsestäänselvää vielä 1800-luvulla ja osasta 1900-lukua, että naisetkin osallistuivat työntekoon ja toimeentulon hankkimiseen. Naisten työ oli tärkeää maatalojen toimeentulolle. Erityisesti peltoviljely ja muut ulkotyöt vaativat miehiä ja naisia molempia työhön. Muissa maatalouden tehtävissä oli selkeä työnjako sukupuolen mukaisesti työtehtäviin. Maitotalous ja ruokatalous olivat tyypillisesti naisten töitä. Naisten työlle tyypillistä oli toisaalta myös joustavuus ja laaja työnkuva.²⁹ Vaikka työtehtävät naisten ja miesten välillä olivat erilaiset ja sukupuolen mukaan määrätyt, naiset ja miehet työskentelivät usein samoissa paikoissa samaan aikaan. Tällöin miehet ja naiset työskentelivät vierekkäin samoissa tiloissa huolimatta erilaisista tehtävistä askareista.³⁰ Sukupuolen mukainen työnjako oli myös erilaista eripuolella Suomen maaseutua.³¹

Työn joustavuus on nähty tyypillisenä nimenomaan naisille. Naiset tekivät menneisyydessä monenlaisien asioiden parissa töitä. Jonas Lindströmin, Karin Hassan Janssonin, Rosemarie Fiebranzin, Benny Jacobssonin ja Maria Ågrenin tutkimus naisten ja miesten työstä varhaismodernina aikana osoittaa, että naiset tekivät töitä kaikilla aloilla paitsi armeijassa. Heidän

²⁵ Ilmakunnas 2006, 109.

²⁶ Vainio-Korhonen 2006, 114.

²⁷ Vainio-Korhonen 2006, 112.

²⁸ Lindström et al 2017, 225 – 226.

²⁹ Östman 2001, 59 – 61.

³⁰ Lövkrona 2001, 32.

³¹ Rahikainen 2006, 166.

tutkimusmenetelmänään on ollut tarkastella työnimikkeiden sijaan työtehtäviä, koska erilaisten tehtävänimikkeiden työnkuva oli ajassa muuttuvaa. Heidän tutkimuksensa yksi tulos oli, että myös miesten työ oli joustavaa. Joustavuus saattoi olla osoitus haavoittuvuudesta tai strategia selviytyä haastavista tilanteista, mutta tätä huomiota tärkeämpää on ottaa huomioon, että joustavuus itsessään ei ole vain naisten työlle tyypillistä.³²

Usein työstä puhutaan markkinavoimien termeillä, myöskään naisten työt eivät ole tästä poikkeus. Huomioitavaa varhaismodernissa yhteiskunnassa oli se, että monille ihmisille ei ollut olemassa vapaita markkinoita, joissa he pystyivät tarjoamaan työvoimaansa, vaan usein sekä naiset että miehet joutuivat tarjoamaan aikaansa ja työvoimaansa paikallisille isännille huolimatta isännän antaman työtarjouksen houkuttelevuudesta.³³ Tämä näkyi erityisesti palkollisuudessa, joka pääasiassa kosketti ihmisiä, jotka eivät voineet olla työskentelemättä eivätkä voineet valita itselleen sopimusta. Koska systeemi pakotti nuoret ja palkolliseksi, lujittuivat myös valtasuhteet sukupolvien ja eri sosiaalisten statusten omaavien ihmisten välillä.³⁴ Toki tässäkin on huomattava, että palkollisilla periaatteessa oli mahdollisuus myös kieltäytyä sopimuksista ja että epäreiluista sopimuksista tai muusta palkollisen kaltoinkohtelusta on myös jäänyt lähteisiin merkintöjä esimerkiksi käräjiltä.³⁵ Lisäksi on huomattava se, että palkollisiakin on ollut eri asemissa, jolloin toisilla palkollisilla on ollut paremmat neuvottelumahdollisuudet kuin toisilla.

Yhtenä merkittävänä elämänvaiheena tutkielmassani näkyy avioituminen. Palkitun palkollisen aseman lisäksi aviosääty vaikutti ennen kaikkea taloudelliseen toimeentuloon. Avioituminen on tärkeä elementti myös määriteltäessä talouksia joissa palkolliset asuivat isäntäväkineen. Historiallisesti tarkasteltuna suuri osa talouksista on ollut avioparin, tai avioparin eloonjääneen osapuolen, johtamia. Avioliitto voidaan ajatella sosiaalisen luonteensa myös taloudellisena suhteena ja avioliitto talousyksikkönä. Talous on systeemi, jossa tuotetaan, jaetaan ja kulutetaan. Nämä piirteet ovat historiallisesti kuuluneet avioliittoon. Amy Louise Ericksonin mukaan kotitalous on yksi perustavanlaatuisimpia taloudellisia toimia ja avioliitto ja kumppanuus oli kotitalouden sisällä merkittävä taloudellinen toimi, koska se täytyi perustaa, sitä täytyi ylläpitää ja purkaa

³² Lindström et al 2017, 247.

³³ Lindström et al 2017, 226.

³⁴ Lindström et al 2017, 246.

³⁵ Esimerkiksi Lamberg 2006, 60 – 61.

kumppaneiden välisillä neuvotteluilla sekä kumppaneiden perheiden ja läheisten kanssa käydyillä keskusteluilla. Vaikka avioliittoa kutsuttaisiin taloudelliseksi kumppanuudeksi, ei voida sanoa että se olisi ollut tasa-arvoinen. Esimerkiksi naisen ja miesten perinnöt olivat erilaisia, ja lähes aina sukupuolittuneet tavat työn ja perinnönjaon välillä toimivat miesten hyväksi. Miehet ja naiset kuitenkin kummatkin tekivät töitä ja toivat omaisuutta avioliittoon, jolloin voidaan puhua taloudellisesta kumppanuudesta.³⁶

Avioliitto oli merkittävä asia naiselle sekä miehelle varhaismodernina aikana. Avioliitto vaikutti naisten tekemään työhön ja asemaan oleellisesti. Ruotsin kielinen aviovaimoa tarkoittanut sana 'hustru' tarkoitti myös johtoasemassa olevaa naista. Naisten työtä Ruotsissa vuosina 1550 – 1800 tutkineet Jonas Lindström, Rosemarie Fiebranz, Benny Jacobsson, Karin Hassan Jansson ja Maria Ågren toteavat artikkelissaan, että naimisissa olevien ja naimattomien naisten kohdalla ero oli yksinkertaistettuna se, että naimattomat naiset harvoin tekivät niitä töitä joita naimisissa olevat usein tekivät, ja naimisissa olevat naiset tekivät harvoin niitä töitä, joita naimattomat naiset yleensä tekivät. Naimisissa olevat naiset tekivät usein hallinnollisia tehtäviä, kiinteistökauppaa, yleisesti kauppaa ja luotto liiketoimintaa. Naimattomat naiset taas tekivät määrittelemättömiä töitä, töitä maatalouden parissa, muuta täsmennetympää työtä. Sekä naimisissa olevat että naimattomat naiset tekivät käsitöitä ja rakennustöitä. Avioliitto toi usein naisille heitä resursseja, jotka hyödyttivät heitä, esimerkiksi roolin talon päänä. Talon päänä toiminut nainen pystyi tekemään muunlaisia töitä sen takia, koska palkollisia oli palkattu tekemään muut aikaa vievät työt. Naiset pystyivät siis toimimaan talon päänä, mutta tämä tapahtui toisten naisten kustannuksella.³⁷

1.4 Palkollisuus välivaiheena

Aiemmassa tutkimuksessa on korostettu palkollisten liikkuvuutta ja palkollisuuden on todettu usein olevan välivaihe kohti avioliittoa. Eino Jutikkalan mukaan vuosina 1828 – 1837 Tuusulasta tehty tutkimus palkollisten liikkuvuudesta osoittaa, että puolet palkollisista pysyi työpaikassa kerrallaan vuoden, melkein toinen puolikas kahdesta neljään vuoteen ja harvat pysyivät kauemmin. Talonpoikaistaloissa palkollisten vaihtuvuus oli suurempaa kuin kartanoissa ja piikojen liikkuvuus oli

³⁶ Erickson 2005, 3 – 4.

³⁷ Lindström et al 2017, 243 – 246.

renkien liikkuvuutta yleisempää.³⁸ Kartanoiden palkollisten vähäisempi liikkuvuus saattoi johtua paremmista eduista ja siitä, että myös avioituneille palkollisille saattoi löytyä töitä kartanoista.³⁹ Myös ennen 1800-lukua palkolliset olivat liikkuvin väestöryhmä maatalousyhteisössä. Palkollisena olo oli välivaihe ennen avioitumista. Jos ensimmäinen palveluspaikka järjestyi noin 15-vuotiaana, toimittiin palkollisena noin 10 vuotta. Palveluspaikkaa vaihdettiin usein. Tätä saatettiin pitää jopa suotavana erilaisten työ- ja elämäkokemuksien saavuttamiseksi.⁴⁰

Naispalkollisista kertovassa tutkimuskirjallisuudessa tulee esille, että palkolliset olivat ensinnäkin usein lyhyen ajan kerrallaan kussakin palveluspaikassa, ja että he olivat palkollisina useissa eri tehtävissä ja talouksissa. Toisekseen esille tulee se, että palkolliseksi pestautuneet naiset pääasiassa tavoittelivat avioliittoa ja oman talouden emäntänä toimimista.⁴¹ Pirjo Markkola on tutkinut Tampereen ympärysseuduilla asuneiden maaseudun naisten elämänvaiheita 1830 – 1930-luvuilla ja todennut, että 1800-luvun loppupuolella kaksi kolmasosaa meni töihin kodin ulkopuolelle ja heistä piioiksi meni kolme neljäsosaa. Markkola toteaa, että ennen avioitumistaan naiset työskentelivät kymmenkunta vuotta.⁴² Anu Lahtinen taas kuvaa palvelusajan olleen osa elinkaarta erityisesti Luoteis-Euroopassa: nuoret piijat opettelivat taloudenhoitoa ja valmistautuivat avioliittoon.⁴³ Irma Sulkunen on taas todennut, että 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa kaupunkiin muuttaneilla tytöillä palvelijaksi pestautuminen oli niin sanottu ensimmäinen askel, jonka jälkeen lähdettiin tavoittelemaan muita töitä tai avioliittoa.⁴⁴ Sulkusen tutkimus menee ajallisesti ohi oman tutkimukseni, mutta nähtävissä on kuinka ajatus palkollisena toimimisesta välivaiheena on siinäkin läsnä.

Anu Lahtinen on toisaalta todennut uudemman tutkimuksen korostaneen myös naimattomuutta. Lisäksi avioituneista iso osa jäi leskiksi ja elätti näin ollen itsensä.⁴⁵ Pitkäaikaisempi palkollisuus näkyy tutkimuskirjallisuudessa usein mainintoina, että sitä tapahtui, mutta se oli harvinaisempaa. Esimerkkejä siitä, että palvelija on palkittiin uskollisesta ja pitkästä palveluksesta kuitenkin löytyy

³⁸ Jutikkala 2003, 453.

³⁹ Pulma 2007, 65.

⁴⁰ Wilmi 2003, 231.

⁴¹ Muun muassa Lahtinen 2006, 47 – 48 ja Vattula 1989, 24.

⁴² Markkola 1986, 74 – 76.

⁴³ Lahtinen 2006, 35.

⁴⁴ Sulkunen 1989, 22.

⁴⁵ Lahtinen 2006, 47 – 48.

esimerkiksi isäntien testamentteissa, joissa palkollisia on voitu muistaa.⁴⁶ Heidän asemansa oli melko hyvä. Palkitut palkolliset saattoivat nauttia arvostusta yhteisössään.

Omassa tutkimuksessani on tarkoituksena käydä läpi naisten elämänvaiheita ja tarkastella millaiselta vaiheelta elämässä palkollisuus on kunkin kohdalla näyttänyt. Palkollisena kuitenkin toimi kaikenikäisiä ihmisiä niin pitkiä kuin lyhyitäkin aikoja. Pitkäaikainen palkollisuus tuleekin oleellisesti esille tutkielmassani, kun lähtökohtaisesti tarkastelen pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittuja naisia. Tämän lisäksi kirkonkirjoista löytyvät erilaiset merkinnät tuovat esille monia muita vaiheita naisten elämässä. Välivaihe määritelmänä aiemmassa tutkimuksessa rakentuu ajanmukaiseen elämänkaareen kuuluvan avioitumisodotuksen mukaan. Kuten sanottua, nuorten odotettiin menevän naimisiin ja useat tätä myös itse toivoivat.⁴⁷

Välivaihetta voi tarkastella myös toisella tapaa. Jos välivaiheen määrittää esimerkiksi tietyn elämänvaiheen pituuden mukaan, voi jokin muukin vaihe elämässä näyttäytyä välivaiheena. Esimerkiksi naispalkollisten avioliitto saattoi jäädä lyhyeksikin esimerkiksi puolison menehtymisen myötä. Tai toisaalta palkollisuus saattoi näkyä koko elämän mittaisena työnä, jos palkollinen ei mennyt naimisiin tai jos työ palkollisena jatkui avioitumisesta huolimatta. Tutkielmani tarkoituksena on siis päästä entistä lähemmäs 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun naispalkollisten elämää ja tuoda esimerkkien kautta esille kuinka tuonakin aikana ihmisten elämässä oli yhtäläisyyksien ja yleistysten lisäksi myös erilaisuuksia.

⁴⁶ Lamberg 2006, 57.

⁴⁷ Esimerkiksi Ilmakunnas 2006, 97.

2. Suomen Talousseura palkinnon myöntäjänä

2.1 Seuran perustaminen ja toiminta

Suomen Talousseura, ruotsinkieliseltä nimeltään Finska Hushållningssällskapet, perustettiin Turussa vuonna 1797. Talousseuran perustaminen Suomessa oli osa eurooppalaista talousseuraliikettä, jossa useat valtiot perustivat samankaltaisesti vaikuttavia yhdistyksiä parantaakseen oman kotimaansa oloja ja edistääkseen niiden taloudellista kehitystä. Talousseuratrendi sai alkusysäyksensä 1720-luvulla Skotlannissa ja 1730-luvulla Irlannissa, joihin perustettiin ensimmäiset seurat parantamaan taloudellisia oloja. Pitkin 1700-lukua perustettiin Euroopassa useisiin valtioihin vastaavia seuroja. Seuroilla oli erilaisia nimiä ja erilaisia taloudellisia ideoita ja toteutuksia, mutta tästä huolimatta seurat ja niiden toiminta voidaan nähdä yhtenäisenä liikehdintänä. Kaikille seuroille tyypillistä oli *patrioottinen puhe* ja oman maan taloudellisen tilanteen parantaminen erinäisin keinoin. Vuonna 1797 Suomi oli osa Ruotsin kuningaskuntaa, jossa oli perustettu samankaltaisia seuroja kuten vuonna 1739 Vetenskapsakademi, 1766 Patriotiska Sällskapet ja vuonna 1791 Ekonomiskt Sällskap Gotlantiin.⁴⁸

Kuningas Kustaa Adolfin syntymäpäivää juhlittiin Turussa 1.11.1797. Hän oli tullut vuotta aiemmin täysi-ikäiseksi ja täysivaltaiseksi, ja avioitunut lokakuussa Badenin prinsessan Fredrika Wilhelmina Dorothean kanssa. Tätä juhlittiin Turussa sivistyneistön keskuudessa usean päivän ajan muun muassa kunnialaukauksin, tanssiaisin ja ilotulituksin. Juhlapäivän muistoksi perustettiin Suomen Talousseura.⁴⁹ Talousseuralle perustettiin komitea, ja sen ensimmäisessä pöytäkirjassa Talousseura määritteli tehtäväkseen ”taloudellisen harrastuksen ylläpidon ja kehityksen maan yleisen hyödyn edistämiseksi⁵⁰.” Seuran perustamiseen vaikutti myös se, että sivistyneistö koki Suomen olevan jäljessä taloudellisessa kehityksessä.⁵¹ Talousseura perustettiin piispa Jacob Gadolinin luona, jonne oli kokoontunut joukko keskeisiä aikakauden vaikuttajia. Ensimmäinen puheenjohtaja oli piispa Gadolin ja sihteeri laamanni Olof Wibelius. Jäsenistöön liittyi iso osa Suomen oppineista, kartanonomistajista, upseereista ja virkamiehistä. Seuran perustamiseen vaikutti myös

⁴⁸ Marjanen 2013, 8.

⁴⁹ Cygnaeus 1897, 96 – 98.

⁵⁰ Cygnaeus 1897, 101.

⁵¹ Marjanen 2013, 266

tyytymättömyys Patriotiska Sällskapetin Tukholma-keskeisyyteen. Suomen Talousseura pyrki toiminnallaan erityisesti jäsenkuntansa kautta keräämään tietoa maatalouden kehityssuunnista esimerkiksi uusista työ- ja viljelymenetelmistä.⁵²

Jani Marjasen mukaan seuran perustaminen kuninkaallisten juhlallisuuksien yhteydessä oli huolellisesti harkittua. Kuninkaallisen tuen saaminen kasvatti seuran mahdollisuuksia onnistua tomissaan ja antoi sille institutionaalista arvovaltaa. Useimmat tunnetuimmat ja pitkäikäisimmät eurooppalaiset talousseurat olivat kuninkaallisia: kuninkaan ja yhdistyksen välinen yhteys vahvisti yhdistyksen asemaa vallitsevissa rakenteissa. Ruotsissa Patriotiska Sällskapet ja Vetenskapakademiet omasivat kuninkaallisen organisaation statuksen ja ne olivat onnistuneet vaikuttamaan julkisiin asioihin. Vastakruunattu kuningas halusi myös osoittaa toimintakykyään osoittamalla Talousseuralle kuninkaallisen tukensa. Kustaa IV Adolfin isä Kustaa III oli myös omien virkaanastujaistensa jälkeen nostanut yhdistyksiä kuninkaalliseen asemaan. Yleisesti Euroopassa reagoitiin laajalti ranskan vallankumouksen poliittisiin levottomuuksiin ja muihin kansainvälisiin jännitteisiin. Julkinen keskustelu ja seurat osoittivat tilanteen vaatimaa varovaisuutta ja uskollisuutta esivallalle.⁵³

Ensimmäisissä dokumenteissa Suomen Talousseura kirjoitettiin ruotsinkielisellä nimellä Finska Hushållssällskapet⁵⁴. 'Hushållning' on käännös kreikasta ja latinasta ja sanana tarkoitti suurin piirtein samaa kuin 'ekonomi', mitä seura ei päättänyt nimessään käyttää toisin kuin esimerkiksi Ekonomiskt Sällskap Gotlannissa. Molemmat sanat viittasivat sanaan 'talo' (huset), mutta ekonomi ei ollut samalla tapaa yhtä vahvasti paikallisesti ankkuroitunut.⁵⁵ Suomenkielisestä nimestä huomauttaa Cygnaeuksen teoksen *Suomen K. Talousseura* suomentaja Tekla Hultin seuraavaa "Seuran ensimmäinen suomenkielinen nimi oli: Huoneenpidon Seura. Vuodesta 1799 vaihdettiin nimi - varsinaisetta päätöksettä - Huoneenhallituxen Seuraksi."⁵⁶ Kuningas Kustaa Adolf vahvisti Suomen Talousseuralle helmikuussa 1799 osoittamassaan kirjeessä sille kuninkaallisen statuksen, jolloin seura sai oikeuden nimittää itseään Kuninkaalliseksi Suomen Talousseuraksi

⁵² Niemelä 2003, 480.

⁵³ Marjanen 2013, 154

⁵⁴ Marjanen 2013, 153

⁵⁵ Marjanen 2013, 166.

⁵⁶ Suomentaja Tekla Hultinin huomio teoksessa Cygnaeus 1897, 100 – 101.

Turussa (ruotsiksi Kongl. Finska Hushålls-Sällskapet i Åbo).⁵⁷ Suomen siirtyessä osaksi Venäjää vuonna 1809 tuli seurasta Keisarillinen Suomen Talousseura⁵⁸ ja Suomen itsenäistyttyä Suomen Talousseura⁵⁹.

Jäsenmäärä kasvoi seuran ensimmäisinä vuosina nopeasti. Vuoden 1798 jäsenluettelossa oli 321 nimeä. Sen toisena toimivuonna seuraan liittyi 68 uutta jäsentä.⁶⁰ Entiset jäsenet saivat ehdottaa uusia jäseniä joista päätettiin lippuäänestyksellä. Perustamisvuonna sääntöihin linjattiin myös, että puheenjohtaja valittaisiin puoleksi vuodeksi kerrallaan, ja häntä ei tämän jälkeen saanut valita kahteen vuoteen uudestaan.⁶¹ Lisäksi ensimmäisinä vuosinaan Talousseura perusti esimerkiksi valmisteluvaliokunnan, joka tarkasteli kaikki monimutkaisempia asioita, jotta niitä voitaisiin käsitellä ennen päätöksentekoa etukäteen sekä finanssivaliokunnan, joka piti huolta seuran taloudesta.⁶²

Suomen Talousseuran ensimmäisissä säännöissä linjattiin, että seuran tehtävänä oli levittää taloudellista tietoa sekä säätyläisten että talonpoikien keskuuteen. Keskeisenä asiana oli huolehtia sekä yksityisestä taloudesta että taloudesta ylipäättään, mutta keskiössä olivat erityisesti maatalouteen liittyvät asiat. Talousseura määritteli tehtäväkseen esimerkiksi maatalouden tarpeisiin sovitettujen kirjojen toimittamisen.⁶³ Suomen Talousseuralla oli kaksi ruotsinkielistä julkaisusarjaa. Lisäksi Suomen Talousseura järjesti kirjoituskilpailuja, joiden myötä se kartoitti talouselämän kehittämismahdollisuuksia. Sanomalehti Åbo Tidningar oli seuran tiedotuskanava. Kirjoituskilpailut ja julkaisusarjat oli suunnattu säätyläisille.⁶⁴ Suomen Talousseuran esikuvana oli erityisesti Tukholmasta käsin toimiva Kungliga Svenska Patriotiska Sällskapet, jonka toiminta oli tunnettua myös Suomessa. Kyseisen seuran tärkein tehtävä oli jakaa palkintoja uudisraivaajille ja kivitalojen rakentajille, mutta myös palkollisille. Kungliga Svenska Patriotiska Sällskapet jakoi myös jonkin verran palkintoja suomalaiselle rahvaalle ennen Suomen Talousseuran perustamista.⁶⁵ Suomen Talousseuran ja Svenska Patriotiska Sällskapetin palkintojen jakaminen palkollisille oli jonkin aikaa

⁵⁷ Cygnaeus 1897, 125 – 126.

⁵⁸ Zilliacus 2004, 218.

⁵⁹ Zilliacus 2004, 227.

⁶⁰ Cygnaeus 1897, 120 – 121.

⁶¹ Cygnaeus 1897, 103.

⁶² Cygnaeus 1897, 129 – 130.

⁶³ Cygnaeus 1897, 102.

⁶⁴ Niemelä 2003, 480 – 481.

⁶⁵ Zilliacus 2004, 216.

samanaikaista. Myöhemmin ruotsalainen seura alkoi lähettää heille tulleita hakemuksia suomalaiselle seuralle.⁶⁶

Suomen Talousseura onnistui vakiinnuttamaan itsensä organisaationa, joka edisti maan taloudellista kehittymistä.⁶⁷ Seuran tekemät paikalliset toimet hyödyttivät sekä Suomea että Ruotsin kuningaskuntaa, jonka osa Suomi seuran ensimmäisinä vuosina oli. Suomen Talousseuran toiminta oli Venäjän vallan aikana vahvimillaan. Suomen sodan jälkeen Suomesta tuli Suomen suurruhtinaskunta osana venäläistä imperiumia. Suomen Talousseura sai keisarillisen tuen ja koki loistokautensa 1810-luvulla. Tällöin seuran toimialat laajenivat ja syvenivät ja seura tarjosi alustan keskustella maan tilanteesta. Suomen Talousseuran jäsenistö kuitenkin passivoitui ja yhteydet maaseudulle katkesivat huomattavasti. Vuosina 1810 – 1862 valtiopäivät eivät kokoontuneet, joten Suomen Talousseura toimi tietyllä tapaa tällöin niiden korvikkeena erityisesti taloudellisissa asioissa, joissa se toi esille niin sanottua yleistä mielipidettä.⁶⁸ Hallituksen ja yliopiston muutto Suomen uuteen pääkaupunkiin Helsinkiin kuitenkin myötävaikutti siihen, että seuran asema Suomen poliittisessa elämässä heikkeni 1810-luvun jälkeen. Helsingissä 1831 perustettu Suomalaisen kirjallisuuden seura vakiinnutti itsensä organisaationa, joka oli kansallisten projektien keskiössä. Suomalaisen kirjallisuuden seura oli vastaus suomen kielen ja suomenkielisen kirjallisuuden edistämiseksi, josta tuli tärkeä elementti suomalaisessa intellektuellisessa elämässä.⁶⁹

Vuosina 1813 – 1833 Suomen Talousseuran sihteerinä toimi Carl Christian Böcker, joka esitti Suomeen läänintalousseurajärjestelmää. Tällainen oli luotu Ruotsissa vuosina 1813 – 1817. Böckerin aikana järjestelmää ei kuitenkaan vielä otettu käyttöön. Oulussa perustettiin vuonna 1828 oma-aloitteisesti Oulun Läänin Talousseura. Seura poikkesi Suomen Talousseurasta siinä mielessä, että se hyväksyi jäsenikseen alusta asti myös talonpoikia, vaikka sen johtokunta koostuikin säätyläisistä. Oulun Läänin Talousseuran toisena toimintavuonna jäsenistössä oli rahvasta jo lähes kolmannes. Lääninseuramalli otettiin kuitenkin käyttöön vasta vuonna 1860, tosin Uudenmaan ja Hämeen lääneihin oli perustettu maanviljelysseurat 1856 erillisenä ilmiönä. 1860-luvun perustamisvaiheen seurauksena seuroja perustettiin pitkin Suomea, viimeisimpänä Vaasaan vuonna 1863.⁷⁰

⁶⁶ Zilliacus 2004, 217 – 218.

⁶⁷ Zilliacus 2002, 9.

⁶⁸ Niemelä 2003, 481 – 482.

⁶⁹ Marjanen 2013, 266 – 267.

⁷⁰ Niemelä 2003, 482 – 483.

Yksi Suomen Talousseuran tehtävistä oli kruununvouti Gabriel Ahlmanin testamentin toimeenpano. Hän oli testamentissaan määrännyt puolet omaisuutensa koroista käytettäväksi opettajien palkkaamiseen Tampereella ja sen lähialueilla. Suomen Talousseura sai tämän tehtävän itselleen ja ratkaisi mihin kouluja järjestettiin, palkkasi opettajat ja valvoi kouluja. Koulut olivat merkittävä koekenttä kansanopetuksen kehittämiseksi.⁷¹ Ensimmäiset koulut perustettiin 1811, mutta niiden opetusohjelmat eivät eronneet suuresti kirkon lukkarikoulujen opetuksista. Vastaavia alkeisopetusta antavia kouluyrityksiä oli muuallakin esimerkiksi yksityisten henkilöiden taholta, mutta myös monille paikkakunnille luotiin myös köyhäinkouluja, joiden opetus oli maallisempaa kuin lukkarinkouluissa.⁷² Suomen Talousseura oli myös mukana maatalousopetuksessa, joka lähti liikkeelle suurtilojen tarpeesta saada ammattimaisia työnjohtajia. Suomen Talousseura halusi perustaa koulun, jossa sekä miehille että naisille opetettaisiin niityn- ja karjanhoitoa. Koulun paikaksi tuli Mustialan entinen everstiluutnantin virkatalo Tammelan pitäjältä. Koulu aloitti toimintansa 1840. Koulussa oli vouti-, karjakko- ja lampuriosastot.⁷³

Ahlmanin koulujen opetuksellinen tehtävä rahvaan parissa käy hyvin yksiin Suomen Talousseuran toimien kanssa, jossa etusijalla oli talouden edistäminen kansan sivistyksen muodossa. Suomen Talousseuran merkitys poliittisena keskustelualustana väheni, ja se jatkoi toimiaan erityisesti maatalouden kehittämisen parissa. Suomen Talousseura toimii vielä tänäkin päivänä: se tarjoaa neuvontaa maanviljelijöille erityisesti Turun alueella ja kaksikielisillä alueilla ja sen tavoitteena on muun muassa maanviljelijöiden ammattitaidon kohottaminen sekä kehitysmahdollisuuksien etsiminen maaseudulle.⁷⁴

2.2 Palkitseminen osana seuran toimintaa

Tukholmalaista esikuvaa seuraten Suomen Talousseura määritteli vuonna 1799 säännöissään palkintojen jakamisen seuraavalla tapaa:

⁷¹ Tiimonen 2001, 65 – 66.

⁷² Joutsivuo 2010, 150.

⁷³ Niemelä 2003, 491 – 492.

⁷⁴ Suomen Talousseuran verkkosivut <http://www.fhs.fi>.

”Jos seuran varat vastedes myöntäisivät, on seura myöskin sopivilla palkinnoilla ja kehotuksilla muisteleva niitä kansalaisia, jotka ennen muita ovat kunnostaneet itsensä jossakin maatalouden haarassa tai sen yhteydessä olevassa elinkeinossa.”⁷⁵

Ylläoleva sääntö ei kuitenkaan vielä pitänyt sisällään mukanaan ajatusta palkollisten palkitsemisesta, vaan koski muita Talousseuran palkitsemissyitä. Palkintoja jaettiin siis kansalaisille, joiden Talousseura katsoi jollakin tapaa toiminnallaan edistäneen kansakunnan hyvinvointia tai muuten toimimaan yhteiskuntaa hyödyntävällä tavalla.⁷⁶ Suomen Talousseura julkaisi jaettavan painetun ilmoituksen, jossa se kertoi alkavansa jakaa palkintoja esimerkiksi seuraavista ansioista: talonpoikaisten maanviljelijöiden huolenpitoa rakennuksistaan, maanviljelyksestä, karjan-, metsän-, ja puutarhanhoidosta sekä perunoiden istuttamisesta, pellavankehrusta ja palttinan kudonnasta.⁷⁷ Palkintoja jaettiin sekä miehille että naisille, mutta ansiot palkinnon myöntämiselle olivat sukupuolittuneet. Naisia palkittiin erityisesti kansanravinnon kohottamisesta esimerkiksi perunan kasvattamisesta, kätilönä toimimisesta, rokotustoiminnasta ja käsiteollisuudesta.⁷⁸ Esimerkiksi piika Anna Ulrika Stenström Espoon pappilasta sai palkinnon muun muassa pellavankehrusta ja muusta käsityötoiminnan edistämisestä. Palkinnoksi hän sai tyypillisen medaljongin lisäksi rahaa 5 riikintaaleria.⁷⁹

Valmisteluvaliokunta ilmoitti vuosikokouksessa 1798 kuulleen kansalaisilta toiveen palkita julkisesti pitkästä, uskollisesta ja kiitettävästä palveluksesta. Talousseura näki, ettei palkollisten palkitsemisella edistettäisi yhteiskunnallisesti suurempaa hyötyä, joten seura päätti ettei käyttäisi varojaan tähän tarkoitukseen. Kuitenkin pitkästä ja uskollisesta palkollisuudesta itse omassa taloudessaan hyötynyt isäntä sai kustantaa seuran nimissä palkinnon palkolliselleen. Patriotiska Sällskapet oli jakanut palkintonsa myös isäntien kustantamina, joten malli tässäkin otettiin ruotsalaiselta seuralta.⁸⁰ Palkitseminen voidaan siis nähdä Suomen Talousseuran keskeisenä toimintana, mutta ei kuitenkaan sen varsinaisena ykkösprioriteettina. Palkintojen jakaminen tapahtui juhlallisesti: nimiluetteloja kaikista palkituista lähetettiin maaherroille, joiden toimesta

⁷⁵ Cygnaeus 1897, 102 – 103.

⁷⁶ Marjanen 2013, 9.

⁷⁷ Cygnaeus 1897, 142.

⁷⁸ Zilliacus 2002, 17.

⁷⁹ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1810 – 1812, 16.

⁸⁰ Zilliacus 2004, 216.

nimet kuulutettiin myös kirkoissa. Palkitut saivat siis paljon kunniaa ja arvostusta yhteisössään. Julkisen tunnustuksen vuoksi myös palkittujen hyvämaineisuus oli tärkeää.

Raision paikallishistoriassa kuvaillaan tilaisuutta, jossa Kuninkaallinen Isänmaallinen Seura antoi emännöitsijä Anna Kaarlentyttärelle palkinnon hänen isäntänsä Friisilän virkatalon haltijan, luutnantti Fellbomin anomana. Fellbom pyysi tähän kirkonkokouksesta suositusta, jonka seurakunta myönsi. Näin ollen Anna Kaarlentytär palkittiin syyskuussa vuonna 1788 ja hänelle luovutettiin hopealusikka kirkossa jumalanpalveluksen jälkeen. Seremonia oli juhlallinen: lusikkaa pidettiin hopeavadilla ja Anna Kaarlentytär nouti palkintonsa neljän naisen saattamana. Vapaaherra C.E. Carpelan oli saapunut edustamaan maaherraa ja hän piti puheen, jossa neuvottiin yleisesti kaikkea palvelusväkeä jumalanpelkoon ja palveluspaikassa pysymiseen. Suomen Talousseura jatkoi toimintaa samankaltaisesti, vuonna 1807 sai Raisiossa palkinnon renkivouti Matti Lindgren ja hänen vaimonsa Margareta Johansdotter Lindgren, joille myönnettiin palkinnot vastaavalla tavalla jumalanpalveluksen jälkeen seurakunnan läsnä ollessa.⁸¹

Naispalvelijoille palkinnoksi annettiin yleensä hopeainen kaulaketju jossa riippui medaljonki ja miehille hopeasta tehty hattunauha.⁸² Halutessaan isäntä saattoi korvata tämän kaiverretulla arvoesineellä. Vuosina 1798 – 1824 uskollisesta ja pitkäaikaisesta palkollisuudesta palkitut saivat pääasiassa palkinnoksi tyypillisen palkinnon eli hopeisen kaulaketjun medaljongilla, jossa luki seuran nimi. Silloin tällöin saattoi palkollinen saada myös jonkin muun arvoesineen. Esimerkiksi vuonna 1804 palkittu karjapiika Maria Andersdotter sai palkinnoksi 15 vuoden uskollisesta palveluksesta kultasormuksen isäntänsä kustantamana. Maria Andersdotter oli naimisissa kartanonvoudin kanssa, joka palkittiin samana vuonna niin ikään 15 vuoden uskollisesta palveluksesta. Miehen palkinto oli hopealusikka.⁸³

Palkinnonsaannin edellytyksenä oli työnantajan hakemus yhdessä todistuksen kanssa, jossa tuli esille todistus palvelusajasta. Alkuun seura ei määritellyt sen tarkemmin palkollisvuosimäärää, uskollisuutta ja säyseää käytöstä, joita se palkituilta odotti. Vasta vuonna 1827 Suomen Talousseura

⁸¹ Mäntylä 1965, 167.

⁸² Cygnaeus 1897, 145

⁸³ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1803 – 1804, 25.

määritteli, että palvelusvuosia tulisi olla vähintään kymmenen.⁸⁴ Jo ennen määritelmää Suomen Talousseura oli myöntänyt palkinnon pääasiassa yli kymmenen vuoden palveluksesta: vuosina 1798 – 1824 palkituista alle kymmenen vuoden palveluksesta palkittuja oli naisista kaksi.⁸⁵ Myöhemmin määriteltiin vaatimuksia vielä tarkemmin: palvelusvuosien määräksi sovittiin vähintään kymmenen vuotta saman isännän alaisuudessa tai samassa palveluspaikassa.⁸⁶ Palkinnon muoto muuttui ajan trendien, hallitsijan ja hallintomuodon mukaan.⁸⁷ Vuonna 1883 päätti seura palkinnon lisäksi myöntää palkituille myös diplomin.⁸⁸

Suomen Talousseuran vuosikertomuksien palkittujen luetteloissa pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkitut olivat aina viimeisenä luetteloituna. Lisäksi palkollisten sisäinen järjestys oli aina selkeä: ensimmäisenä mainittiin miespalvelijat, joista ensimmäisinä mainittiin korkea-arvoisimmat palvelijat eli esimerkiksi renkivoudit. Jos naispalkolliset sattuivat olemaan aviossa tai leskiä ja sitä kautta korkeammassa asemassa, oli heidät tällöin saatettu mainita ennen miehiä. Näin Suomen Talousseura piti omalta osaltaan yllä aikansa sääty-yhteiskunnan asetelmaa, jossa sääty-yhteiskunnan arvoasteikko sekä sukupuoli näkyi selkeänä. Säätyläiset olivat rahvaan yläpuolella ja miehet naisten yläpuolella.

⁸⁴ Zilliacus 2004, 233

⁸⁵ Liite 1.

⁸⁶ Zilliacus 2004, 233

⁸⁷ Zilliacus, 2004, 218 – 228.

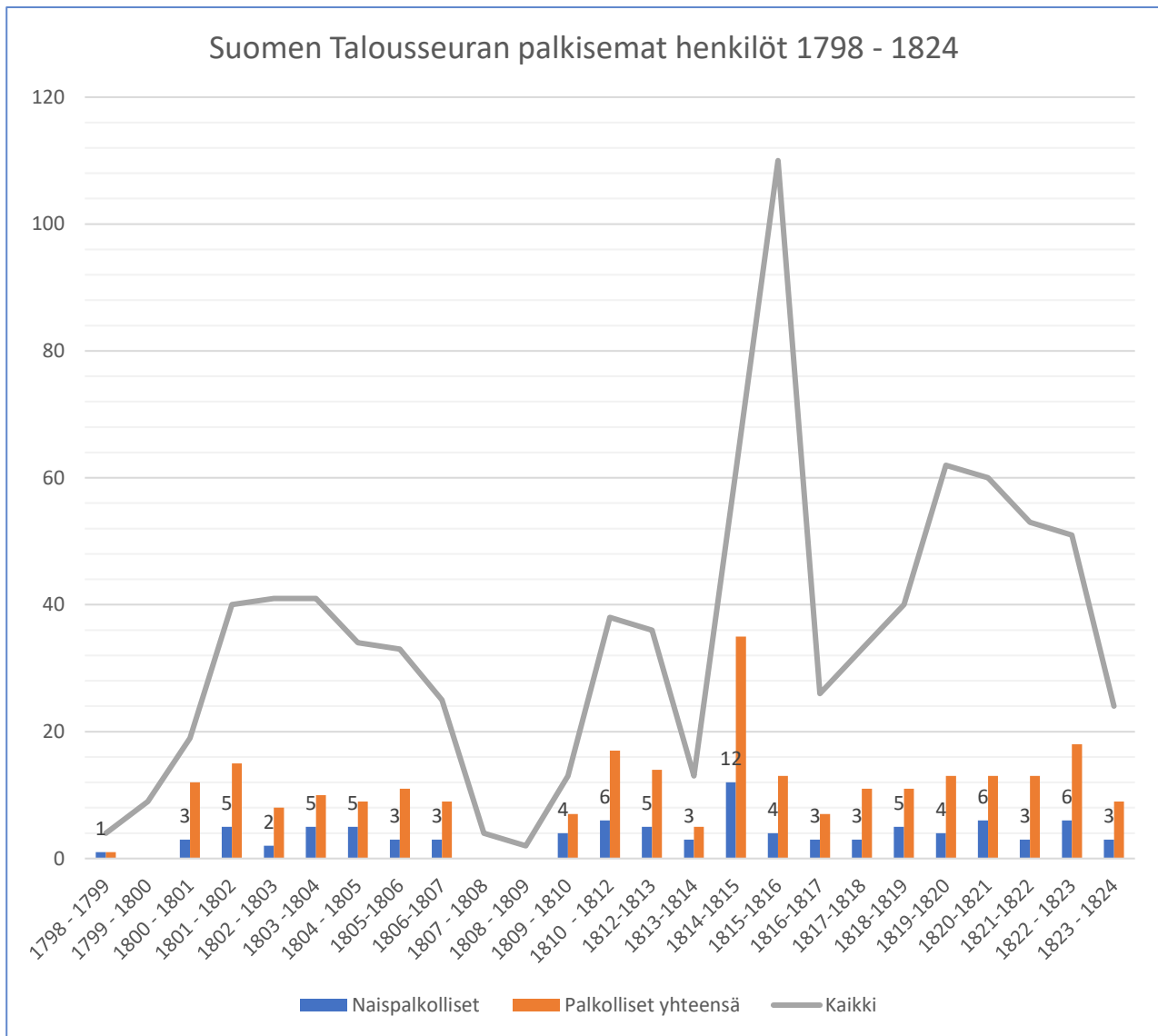
⁸⁸ Zilliacus 2004, 230

Medaillonger att i Halsked bäras: har
Sällskapet tillagt 10:0 -- 13:0.

Åt Soldate-Enkan *Hedvig Sairberg*, som
uti mer än 10 års tid utmärkt väl skött La-
dugården hos Hr Befallningsmannen *August
Anderfin* i *St. Michels* Socken; åt Pigan *Brusa
Johansdotter*, som uti 29 års tid troget tjent
hos Enkefru Capitainnskan *Fredrika Tandefeldt*,
född *Tollb*, i *Gustaf Adolphi* Socken; åt Pi-
gan *Elisabeth Christina Cederholm*, som uti 12
års tid troget tjent hos Enkefru Affessornskan
Fredrica Wegelius, född *Wallenius*, i *Hattula*,
och åt Drängfogde-hustrun *Stina Lindström*,
hvilken lika länge som dess här ofvannäm-
de Man, troget tjent hos Herr Majoren och
Ridd. *Gyllenbögel*.

Kuva 1: Esimerkki palkittujen luettelosta. Lähde: Suomen Talousseuran vuosikertomus 1815 – 1816.

Suomen Talousseura palkitsi vuosina 1798 – 1824 yhteensä 872 kansalaista erilaisista saavutuksista. Pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittiin yhteensä 261. Naisia heistä oli 94. Muusta kuin palkollisuudesta palkittuja oli siis iso osa palkituista. Pitkäaikaisesta ja uskollisesta palkollisuudesta palkitseminen oli aina kiinni isännän halukkuudesta maksaa palkinto palkolliselleen ja siitä, että Talousseura katsoi palkitun olevan tarpeeksi hyvämaineinen palkinnon saajaksi. Miespuolisia palkollisia palkittiin lähes joka vuosi enemmän kuin naisia.

Kuva 2: Suomen Talousseuran palkitsemat henkilöt 1798 – 1824. Lähde: Liite 3.

Miehiä ja miesten tekemiä töitä arvostettiin enemmän mikä näkyy myös miespalkollisten suurempana määränä palkittujen joukossa. Miespalkolliset työskentelivät usein paitsi renkeinä myös renkivouteina, jolloin he olivat palkollisten hierarkiassa korkeassa asemassa. Ylipäättään kotitalouksissa naispalkollisia oli määrällisesti huomattavasti enemmän. Kartanoissa sisätöissä naispalkollisia oli enemmän kuin miespalkollisia. Tämä selittyy sillä, että työtehtävinä oli pääasiassa naisille kuuluvia töitä eli pesemistä, säilömistä, kankaan kutomista ja siivoamista. Naiselle maksettu pienempi palkka osoittaa miesten tekemän työn arvostuksen yli naisten tekemien töiden, mutta selittää myös naispalkollisten suurempaa määrää talouksissa halvempaa kustannuksia ajatellen.⁸⁹

⁸⁹ Ilmakunnas 2006, 97.

Toki naisten palkitseminen osoittaa, että naistenkin tekemää työtä on pidetty palkitsemisen arvoisena. Erot palkittujen määrissä naisten ja miesten välillä olivat kuitenkin niin suuret, että niitä ei voi sanoa pidettäneen samanarvoisina.

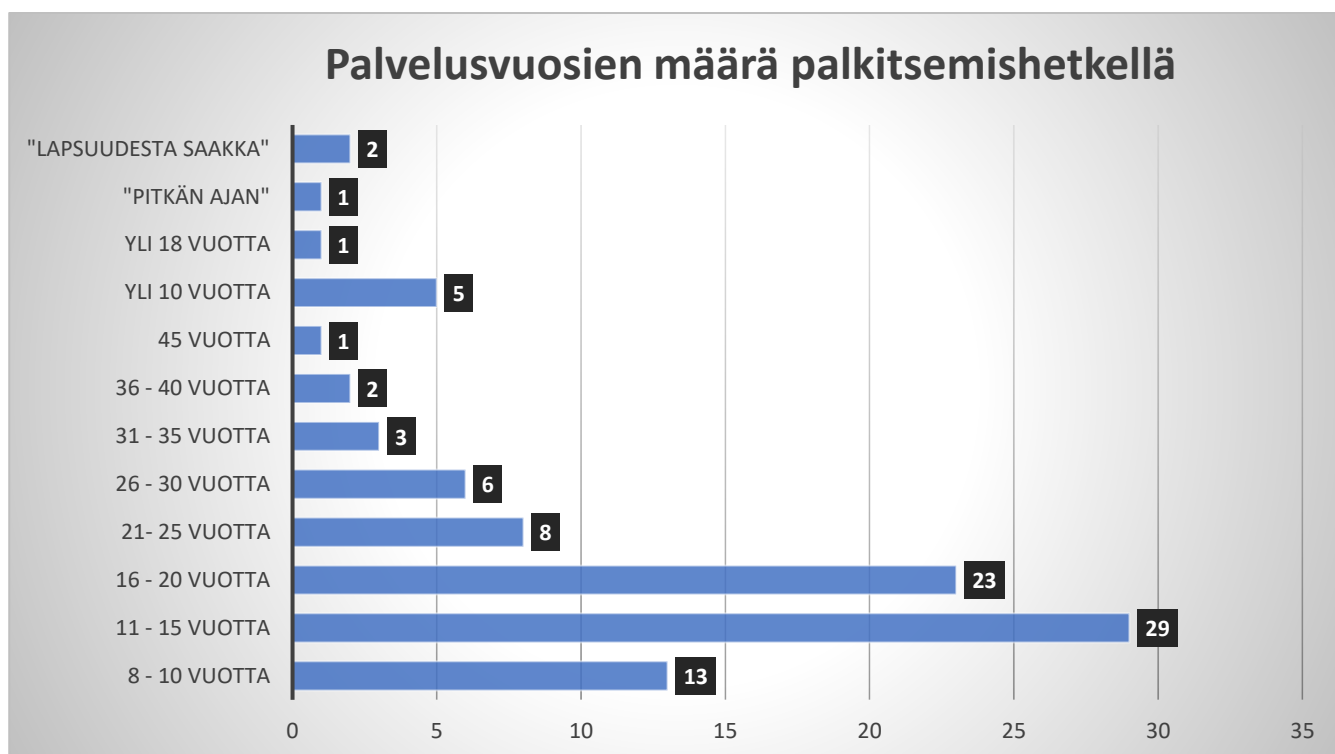
2.3. Ehtoja palkitsemiselle

Vuosina 1798 – 1824 palkittujen naispalkollisten palvelusvuosien keskiarvo oli noin 17 vuotta. Täsmällistä keskiarvoa ei voi laskea, sillä joidenkin palkollisten kohdalla palkollisuusvuosien määrä määriteltiin epämääräisesti kuten ”lapsuudestaan saakka” tai ”yli kymmenen vuotta”. Eniten kuitenkin palkittiin 10 – 20 vuoden palveluksesta kuten keskiarvoakin tarkastellessa voi päätellä.⁹⁰ Maria Johansdotter palkittiin vuosivälillä 1810 – 1812 ja hänen sanottiin palvelleen vuodesta 1797 saakka.⁹¹ Hän siis asettuu vuosivälille 11 – 15 vuotta. Lyhin palkollisaika samassa paikassa oli tarkastelemallani aikavälillä kahdeksan vuotta ja pisin 45 vuotta, josta palkittiin piika Ester Mattsdotter Tuusjärven kartanosta Heinolassa.⁹² Yli kahdenkymmenen vuoden palvelussuhteista palkitseminen oli jo hieman harvinaisempia, mutta eivät kuitenkaan poikkeuksellisia.

⁹⁰ Liite 1.

⁹¹ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1810 – 1812, 16.

⁹² Suomen Talousseuran vuosikertomus 1806 – 1807, 15.

Kuva 3: Naispalkollisten palvelusvuosien määrä palkitsemishetkellä vuosina 1798 – 1824. Lähde: Liite 1.

Talousseura määrittä vuonna 1834, minkä ikäisenä sijaislasten tapaan isäntäperheen luona asuneet palkolliset voisivat saada palkinnon: naiset 15-vuotiaana ja miehet 18-vuotiaana.⁹³ Muuten ikää ei määriteltä, vaan oleellisempaa oli kertyneiden palkollisuusvuosien määrä. Todennäköisesti palkittujen naispalkollisten iät palkitsemishetkellä olivat vaihtelevia, sillä lapsuudestaan tai nuoruudestaan saakka palkollisena samassa paikassa olleet olivat voineet olla vielä melko nuoria tullessaan palkituksi. Toisaalta taas kauan palkollisena olleet olivat voineet olla jo melko iäkkäitä, sillä heillä oli voinut olla piikomiskokemusta jo ennen siihen taloon tuloa missä heidät on palkittu, sillä esimerkiksi kartanoihin sisäpalvelijat pestattiin yleensä suoraan toisesta kartanosta.⁹⁴ Erilaiset elämänvaiheet ja iät osoittavat, että pitkään palkollisina toimineiden naisten elämät olivat toisistaan erilaisia. Kymmenen vuotta palkollisena ollut nainen saattoi vielä palkitsemisen jälkeen hyvinkin avioitua tai vaikkapa vaihtaa palkollispaikkaa, kun taas yli kolmekymmentä vuotta palkollisena toiminut nainen teki tämän pienemmällä todennäköisyydellä.

⁹³ Zilliacus 2002, 35.

⁹⁴ Kekkonen 2002, 188.

Suomen Talousseura käytti paljon harkintaa myöntäessään palkintoja.⁹⁵ Maineella oli suuri merkitys palkintoja jaettaessa ja vaatimuksena oli lausunto siitä, että palkittava henkilö oli varmasti muun muassa hyvämaineinen, raitis ja oikeanlaisista olosuhteista.⁹⁶ Palkinnon saajan maine ei saanut tahrata Suomen Talousseuran arvoa. Majuri F. af Forselles anoi palkintoa vuonna 1864 hyvämaineiselle piialleen, joka oli ollut hänen palveluksessaan lapsuudestaan saakka. Asiaa koskevassa käsittelyssä huomautettiin piian synnyttäneen aviottoman lapsen. Käsittelyssä todettiin, että aiemmin Talousseura ei ollut kiinnittänyt huomiota tällaisiin asioihin, mutta tällä kertaa asiasta järjestettiin äänestys, joka päättyi viisi viittä vastaan. Puheenjohtajana toimineen S.W. von Troisin ääni hylkäsi päätöksen myöntää piialle palkinto. Tapauksen jälkeen linjattiin, että aviottoman lapsen synnyttänyt nainen ei voisi saada julkista kunnianosoitusta. Ajan sukupuolimoraalia ja sen kaksinaismoralismia kuvaa hyvin se, että tästä päätöksestä seuraavana vuonna salavuoteudesta kiinni jäänyt renki palkittiin uskollisesta ja pitkäaikaisesta palveluksesta. Kiinnostavaa on, että kuitenkin vuonna 1864 samainen S.W. Trois oli puolustanut hyvämaineista, mutta aviottoman lapsen synnyttänettä piikaa, kun häneltä oli evätty palkinto. Vuonna 1867 seura keskusteli aiheesta uudemman kerran, ja teki päätöksen, että aviottomasta lapsesta huolimatta muuten kunniakasta ja nuhteetonta elämäntapaa edustaneet naiset voisivat saada palkinnon.⁹⁷

Edellä oleva keskustelu naisista ja aviottomista lapsista kuvastaa ajalle tyypillistä kaksinaismoralistista sukupuolimoraalia, jossa miehillä oli enemmän vapauksia kuin naisilla. Toisaalta taas, se kuvastaa sitä, kuinka avioton lapsi ei välttämättä ollut lopullinen ”tuomio” naiselle ja ennen kaikkea hänen maineelleen, sillä aviottoman lapsen synnyttäneen naisenkin oli mahdollista vielä tulla palkituksi. Toki ilman myönnettyä palkintoakin nainen on voinut nauttia arvostusta omassa elinympäristössään. Tiina Miettinen on tutkinut aihetta lisensiaatintyössään *Huonosti vartioidut tyttävät: avioton syntyvyys ja avioliitto hauholaisissa perheissä Ruotsin ajan lopulla*. Miettisen mukaan avioliiton ulkopuolella syntynyt lapsi ei tuhonnut köyhän, tilattoman naisen elämää, vaan esimerkiksi tällöin naisen perhe saattoi huolehtia lapsesta, jolloin lapsen synnyttänyt nainen pystyi pestautumaan palvelukseen ajoittain. Tällöin lapsen synnyttänyt nainen pystyi huolehtimaan perheestään, joka huolehti lapsesta. Toki elämä ei ollut aviottoman lapsen

⁹⁵ Cygnaeus 1897, 144

⁹⁶ Zilliacus 2004, 230.

⁹⁷ Zilliacus 2002, 35 – 36.

synnyttäneelle helppoa, sillä tämä merkkasi naisen ja hän saattoi saada osakseen halveksuntaa.⁹⁸ Aviottoman lapsen saaminen saattoi myös johtaa itsellisten joukkoon joutumiseen.⁹⁹

Suomen Talousseuran linjaus olla palkitsematta aviottoman lapsen synnyttäneitä naisia heijastaa myös tätä käsitystä. Toisaalta kiinnostavaa on vuonna 1864 pöytäkirjan maininta siitä, että aviottoman lapsen synnyttäminen ei aiemmin ollut asia johon Talousseura olisi kiinnittänyt huomiota. Siveettömästä käytöksestä kiinnijääminen ei välttämättä aina johtanut palkollisen irtisanomiseen, jos se ei häirinnyt työntekoa.¹⁰⁰ Niiden palkittujen osalta, joita olen kirkonkirjoista jäljittänyt, ei löytynyt mainintaa aviottomista lapsista. Huomioitavaa on se, että olen etsinyt kirkonkirjoista vain pienen osa palkituista, joten on mahdollista, että palkittujen joukossa oli myös aviottoman lapsen saaneita naisia, etenkin kun Suomen Talousseuran pöytäkirjassa oli maininta siitä, ettei näitä asioita ennen oltu nähty esteenä palkinnon myöntämiselle.

2.4 Palkinto kunnianosoituksena ja hyvän alamaisuuden ylläpitäjänä

Suomen Talousseuran palkintojen jakamisen syynä oli siis kiittää ja osoittaa arvostusta ahkerasti työtätekeviä palkollisia kohtaan, mutta yhtälailla tarkoituksena oli kannustaa yleisesti rahvasta ahkeraksi ja uutteraksi. Palkintojen jakamisen taustalla oli huoli siitä, kuinka saada levitettyä maataloustietoa myös kansan pariin. Yleisesti ajateltiin, että rahvas omaksuisi säätyläisten tavat, kun he ottaisivat käyttöönsä uusia ja parempia työvälineitä, menetelmiä ja viljelykasveja. Palkinnot ja tunnustukset olivat yksi keino innostaa kansaa.¹⁰¹ Koska seuran tavoitteena oli Suomen talouden kasvun nostaminen, voi ajatella että ahkeruus ja uutteruus nähtiin tätä ylläpitävänä asiana. Rahvaan kannustaminen uutteruuteen ja kotimaan talouden ylläpitoon tapahtui sivistyneistön ja säätyjen asettamilla ehdoilla. Ahkeruuteen ja uutteruuteen kannustaminen kuninkaallisen seuran toimesta viittaa myös siihen, että Talousseuran toiminta oli alamaisuutta vahvistavaa, eli se piti yllä vallalla olevaa järjestelmää. Jani Marjasen mukaan Suomen Talousseuran, ja myös muiden vastaavanlaisten seurojen päätavoitteena oli oman maan taloudellisen tilanteen laittaminen etusijalle, eikä niinkään

⁹⁸ Miettinen 2003, 167 – 168.

⁹⁹ Rahikainen 2006, 168.

¹⁰⁰ Kekkonen 2002, 192.

¹⁰¹ Niemelä 2003, 481.

myötä vaikuttaminen sen demokratisoitumiseen.¹⁰² Seura onnistui vaikuttamaan hyvinvoinnin kasvuun esimerkiksi rokotustoimintaan ja viljelyyn kannustamalla, mutta palkintojen jakamisella voidaan ajatella olleen myös alamaisuutta ja kuuliaisuutta vahvistava agenda.

Suomen Talousseura on toimillaan ja korkealla asemallaan ollut tuottamassa käsitystä ja luomassa odotuksia rahvaasta ja heidän työstään ja käytöksestään. Suomen Talousseura loi ajatuksen riittävästä ahkeruudesta ja uutteruudesta määrittämällä mitkä asiat ja millaiset teot ovat palkitsemisen arvoisia. Lisäksi seura loi odotuksia palkollisia kohtaan ja tuotti ylhäältä alaspäin annettuja käsityksiä rahvaasta, palkollisista ja oman tutkimuskysymyksen viitekehyksessä naispalkollisuudesta. Palkollisia tarkastellessa voidaan erottaa sukupuolta koskevia käytäntöjä ja odotuksia, kuten esimerkiksi siveellisyysvaatimus, jonka vaatimus on koskettanut naispalkollisia enemmän kuin miespalkollisia. Muuten seura on luonut odotuksia ahkerasta työnteosta, hyvämaineisuudesta ja isänmaallisuudesta. Suomen Talousseura oli patrioottisen puhetavan ja taloudellisen kehitystyön yhdistelmä, jonka retoriikassa näkyi merkittävästi kansalaisuus. Talousseura oli sidoksissa esivaltaan, ja sillä oli rooli informaatiota levittävänä viranomaisena¹⁰³. Anu Pylkkänen toteaa piikojen oikeudellista asemaa käsittelevässä artikkelissaan, että piikoja ei voida tarkastella sijoittamatta heitä osaksi alimpien yhteiskuntaryhmien elämää ja sen sääntelyä.¹⁰⁴ Suomen Talousseura ei ollut varsinaisesti alimpien yhteiskuntaryhmien oikeudellisesta sääntelystä päättävä toimielin, mutta sen voi ajatella tukevan senhetkistä järjestelmää.

Se, että isäntä kustansi palkinnon, mahdollisti todennäköisesti sen, että useampi palkollinen tuli palkituksi työstään, sillä tällöin Suomen Talousseuran ei tarvinnut pohtia kustannuksia. Talousseuran haluttomuus kustantaa palkinnot palkollisille itse osoittaa myös sen, että niin sanottua kotona tehtyä työtä ei ole pidetty koko yhteiskuntaa suoranaisesti hyödyttävänä toimintana. Palkollisten tekemiä kodin ylläpitoteitä on pidetty merkittävänä, sillä se on katsottu palkitsemisen arvoiseksi, mutta sen ei ole suoranaisesti nähty vaikuttavan valtion taloudelliseen kasvuun. Sen, että juuri isäntä palkitsi palkollisen, voidaan myös ajatella olevan Talousseuran osoitus siitä, että palkollinen oli ennen kaikkea osa sitä taloutta, jossa hänet palkittiin, niin kuin hän

¹⁰² Marjanen 2013, 8 – 10.

¹⁰³ Marjanen 2013, 153.

¹⁰⁴ Pylkkänen 2006, 73.

lainsäädännöllisesti olikin. Palkollissääntö asetti palkolliset isännän alaisuuteen ja isäntä oli myös velvollinen huolehtimaan palkollisista.

Palkollisten tekemä työ oli tärkeää säätyläisperheiden elämäntavan ylläpidon kannalta, siksi se oli palkitsemisen arvoista. Palkitseminen saattoi vahvistaa sitoutumista perheeseen tai ainakin saatettiin toivoa, että se vahvistaisi sitä. Perheeseen kiinnittyminen, uskollisuus ja alamaisuus pitivät yllä sääty-yhteiskunnan rakenteita. Huomioitavaa on toisaalta se, että palkollinen itse oli perheessä tekemässä työtä, eli takaamassa toimeentuloaan. Palkollinen saattoi nähdä palkitsemisensa ja uskollisen työntekijän maineen toimeentulonsa takaavana asiana. Palkollisen asema oli pitkälti kiinni hänen isäntänsä asemasta, joten tarkastelemalla isäntäperheitä ja elinolojaan tarkemmin onkin mahdollista saada parempi käsitys siitä, millaista palkollisten elämä on säätyläisperheissä ollut.

3. Isännät palkinnon kustantajina

3.1. Millaisia palkinnon myöntäneet isännät olivat?

Palkinnon myöntäminen pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkolliselle tapahtui siis isännän anomuksella ja isännän kustantamana. Palkinnon saaminen oli kiinni Suomen Talousseuran hyvämaineisuuden vaatimusten noudattamisesta, mutta myös isännän tahdosta myöntää ja kustantaa palkinto. Marjatta Rahikainen kertoo artikkelissaan ”Maatalouden piiat pitäjänhistorioiden valossa” tapauksesta vuodelta 1825, jossa Kiikalan Vanhakylässä eräässä talossa työskennellyt piika oli itse tehnyt aloitteen palkinnon myöntämisestä hänelle. Seurakunnan jäsenet eivät pitäjänkokouksessa olleet tätä vastaan, mutta talon isäntä ei halunnut antaa palkintoa, joten piika ei sitä saanut.¹⁰⁵ Periaatteessa oli siis mahdollista, että palkollinen pystyi esittämään myös itse toiveen palkinnon saamisesta. Isäntä oli kuitenkin palkinnon kustantajana lopulta se, jolla oli päätösvalta asiaan. Näin ollen isännän ja palkollisen suhde vaikutti oleellisesti palkollisen mahdollisuuteen saada palkinto.

Isäntäväen ja palkollisten välinen suhde oli muutenkin merkityksellinen asia palkollisen elämässä monessa mielessä. Naispalkollisen oma status määrittyi hänen sukupuolensa, työtehtävänsä ja aviosäätynsä kautta. Keskeinen statuksen määrittäjä oli myös isäntäväki, sillä isännän asema ja merkittävyys yhteisössä vaikutti palkollisen asemaan yhteisössä. Tämän lisäksi isäntä määritteli elinolot ja työsuhteen laadun ja palkan, joihin palkollinen toki pystyi suostumaan tai olemaan suostumatta. Toisaalta huomattavaa on, että vaihtoehtoja ei palkollisilla aina välttämättä ollut paljon. Kartanossa työskennelleellä palkollisella oli kuitenkin melko hyvät mahdollisuudet löytää töitä myös muista paikoista, sillä kartanoiden sisäpalvelijat pestattiin yleensä suoraan jostain toisesta kartanosta.¹⁰⁶ Aatelis- ja säätyläiskodeissa, pitkään saman perheen parissa työskennelleiden sisäpalvelijoiden asema oli turvattu ja vakaa.¹⁰⁷ Kaikki Suomen Talousseuran palkitsemat palkolliset olivat pysyneet saman perheen palveluksessa pitkään ja he olivat myös palkollisina hyväosaisissa säätyläiskodeissa. Pitkään samassa paikassa palkollisena toimineiden

¹⁰⁵ Rahikainen 2006, 171.

¹⁰⁶ Kekkonen 2002, 188.

¹⁰⁷ Ilmakunnas 2006, 111.

naisten elämä ja työ sijoittui useiksi vuosiksi, joskus jopa vuosikymmeniksi ympäristöön, jossa hänet palkittiin. Tämän takia onkin tärkeää tarkastella näitä paikkoja ja isäntäväkeä tarkemmin.

Palkitun palkollisen isäntä ja hänen palveluspaikkansa ilmoitettiin vuosikertomuksissa vaihtelevaan tyyliin. Joissain tapauksissa kirjoitettiin pelkkä isännän nimi, hänen virkansa ja asemansa, joskus tähän lisättiin myös kylä, pitäjä ja lääni. Tapa kirjoittaa vaihteli vuosikertomuksissa ajan mukaan. Vuosina 1798 – 1824 erityisesti aikarajauksen loppupään vuosina tyypillisesti kirjoitettiin isännän nimi vuosikertomukseen, alkuvuosien palkittujen kohdalla oli mainittuna paikkakunta ja palveluspaikan nimi. Vuodesta 1810 lähtien isännän nimi ja asema kirjoitettiin vuosikertomuksiin lähes säännöllisesti. Palkinnon antoi ja kustansi luonnollisesti sen hetkinen isäntä, mutta joissain tapauksissa mainittiin palkollisen työskennelleen myös esimerkiksi isännän edeltäjälle virassa tai hänen sukulaiselleen.¹⁰⁸ Esimerkiksi Catharina Henricsdotter palkittiin vuonna 1815 yhteensä 21 vuoden palveluksesta varapastori Kilianderin luona, mitä ennen hän oli työskennellyt 12 vuotta Kilianderin anopille.¹⁰⁹ Koska vuosikertomuksiin ei kirjoitettu auki aina kaikkea isännistä, on huomattavaa, että kaikki tieto heidän statuksestaan, esimerkiksi aateluus, ei tule esille palkittujen listasta. Palkinnon antaneiden isäntien joukossa oli kuitenkin aatelissukuja kuten Munck, von Sticht, Wadenstjerna, von Pistolekors, Tandefelt, Gyllenbögel ja Thesleff.¹¹⁰

Lähes kaikki Suomen Talousseuran vuosina 1798 – 1824 palkitsevat naispalkolliset olivat palkollisena korkea-asemaisessa perheessä. Merkittävä osa palkinnon palkolliselleen antaneista isännistä oli tilanomistajia. Maaseutuväestön ylin kerros sääty-yhteiskunnassa oli aatelittomat tai aateliset virkamiehet, joista enimmillä oli maatila. Eino Jutikkala kirjoittaa, että Arvo Soinisen mukaan 1800-luvun alussa maatalous oli tärkein ammatti vain 100 – 200 säätyläiselle, mutta 1870-luvulle tultaessa viidellesadalle. Säätyläiselle tunnusmerkkinä ei tällöin ollut vain virka, vaan hän saattoi vain omistaa tilan.¹¹¹ Niitä osin kun isännän asema on kerrottu, on mahdollista luoda heistä jonkinlainen yleiskuva. Tämä kuitenkin jättää ulkopuolelle ne, joiden asemaa tai palkitsemispaikkaa ei ole tarkemmin määritelty.

¹⁰⁸ Liite 2.

¹⁰⁹ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1814 – 1815, 24.

¹¹⁰ Liite 2 ja Storfurstendömet Finlands ridderskaps och adels kalender för år 1858.

¹¹¹ Jutikkala 2003, 447.

Isännät olivat pääasiassa säätyläisiä, joista eniten oli kirkon virkamiehiä ja valtion virkamiehiä. Isäntinä oli melko paljon myös upseereja, kauppiaita ja käsityöläisiä. Yhtenä erottuvana ryhmänä oli myös leskirouvat. Kirkon virkamiehistä palkinnon antaneita isäntiä oli muun muassa pappeja, kirkkoherroja, pastoreita, kappalaisia ja komministereita.¹¹² Papiston jäsenet olivat kirkonmiehiä, mutta he olivat myös aikansa valtion virkamiehiä, sillä kirkko tavoitti vielä 1700-luvulla paremmin koko Suomen kuin muu esivalta. Kirkon virkamiesten sisällä oli myös sisäinen hierarkiansa: kirkkoherrat kuuluivat paikalliseen eliittiin, mutta vaatimattomammassa asemassa oleva pappi sai pienempää palkkaa.¹¹³ Valtion virkamiehinä oli esimerkiksi nimismiehiä ja varatuomareita. Ja myös käsityöläisiä oli jonkin verran: kaksi apteekkaria, yksi kauppias ja yksi räätäli. Lisäksi palkinnon kustantaneiden joukossa oli myös kuudennusmiehiä.¹¹⁴

Palkinnon kustantaneista ja myöntäneistä isännistä suurin osa oli miehiä, vaikka oletettavasti useammassa taloudessa oli myös isännän aviovaimo eli emäntä, ei heitä mainittu palkitsijan kohdalla. Kotitaloudet olivat vahvasti edelleen isännän vallan alla ja isäntä oli patriarkaalisen kotitalouden pää. Pari poikkeusta tähän kuitenkin löytyy, sillä vuonna 1824 palkinnon palkolliselleen myönsivät Kiannon kappalainen Carl Saxa ja hänen vaimonsa Maria Magdalena Nylander.¹¹⁵ Myös vuonna 1822 palkitun Maria Johansdotterin kohdalla mainittiin, että hän oli palvellut Storkrapiksen talossa everstiluutnantti Carl Fr. Tollin ja hänen nimeltä mainitseamattoman vaimonsa luona.¹¹⁶

Oma lukunsa palkinnon myöntävien isäntien joukossa on leskirouvat. Ainakin viisi leskirouvaa, jotka myönsivät palkollisilleen palkinnon vuosina 1798 – 1824, mainitaan vuosikertomuksissa heidän nimillään.¹¹⁷ Nainen ei siis koskaan ollut palkinnon anoja ellei hän sattunut leskeyden myötä olemaan talon pää. Leskirouvien emännöimien talouksien kautta tulee esille, että taloissa valtaa pitäneet eivät aina välttämättä olleet miehiä. Lisäksi tämä tarkoittaa myös sitä, että naiset seurasivat ja olivat kiinnostuneita Suomen Talousseuran toiminnasta. Nämä naiset olivat korkearvoisten virkamiesten, kuten everstin, asessorin, kapteenin ja hovineuvoksen leskiä.¹¹⁸ Naisten johtamat taloudet eivät olleet poikkeuksellisia: vaikka talon emännillä oli oma roolinsa

¹¹² Liite 2.

¹¹³ Markkola 2007, 79.

¹¹⁴ Liite 2.

¹¹⁵ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1823 – 1824, 30.

¹¹⁶ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1821 – 22, 45.

¹¹⁷ Liite 2.

¹¹⁸ Liite 2.

taloudenhoidossa, mutta käytännössä he usein jossain vaiheessa elämäänsä ottivat vastuun myös muiden kuin koti- ja karjatalouden elinkeinojen valvonnasta. Tämä kosketti erityisesti leskirouvia, mutta tämän lisäksi myös vaimoja, joiden puoliset olivat virkansa puolesta muualla.¹¹⁹

Vuonna 1814 palkittiin kolmentoista vuoden pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta Joroisten pitäjän Stendahlin rusthollin navettapiika Elisabeth Kärkäin. Hänen palkintonsa kustansi everstin leskirouva Lisette von Sticht.¹²⁰ Lisette von Sticht oli vuonna 1806 menehtyneen eversti Claes von Stichtin leski. Stendahlin kartano oli merkittävä paikka Joroisten seurapiirielämässä etenkin vuosina 1790 – 1820, jolloin se kilpaili seurapiirielämän keskipisteen ensisijasta Örnevikin kartanon kanssa. Joroisten historiassa kerrotaan, että tämä johtui erityisesti eversti von Stichtin hyvästä asemasta: hän oli komentaja Savon prikaatissa ja päällikkö Haapaniemien sotakoulussa. Joroisten maalaisaateli sai osansa hovielämästä sotakoulun ja sen ruotsalaisten upseerien ansiosta.¹²¹ Eversti von Sticht oli siis asemansa puolesta toiminut aktiivisesti pitäjän asioissa. Joroisten historian mukaan myös leskeksi jäänyt Lisette von Sticht, oikealta nimeltään Margareta Elisabet, omasukua Tandefelt, oli Stendahlin omistajana aktiivinen vaikuttaja Joroisten pitäjän tapahtumissa. Vuonna 1814 tehtiin pitäjässä ehdotus Valvatusjärven laskuun, jota Lisette von Sticht muutamien muiden kartanonomistajien lisäksi vastusti.¹²² Lisette von Stichtin kerrotaan myös vuonna 1825 yhdessä Stendahlin toisen omistajan, hänen vävynsä G.F. Malmin kanssa, antaneen toruja torppareilleen, jotka olivat ottaneet loisia asukeiksi. Tämä kuulutettiin kirkossa asti, jolloin loisille annettiin kahdeksan päivää aikaa lähteä, tai muuten kartanonomistajat häätäisivät myös torpparit mailtaan.¹²³ Aktiivista toimintaa ja kiinnostusta pitäjän ja yhteiskunnan asioihin osoittaa myös palkinnon myöntäminen palkolliselle ja Suomen Talousseuran toiminnasta kiinnostuminen.

3.2. Suurtiloja ja porvariskoteja

Joissain tapauksissa palkollisen palkitsemispaikasta ei ole kirjoitettu kuin paikkakunta, jolloin ei tule selväksi, millaisesta talosta ja millaisen isännän luona hän on palvellut. Talot on määritelty 31

¹¹⁹ Lagerstram & Parland-von Essen 2010, 189 – 190.

¹²⁰ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1813 – 1814, 20.

¹²¹ Viikki 2003, 658.

¹²² Viikki 2003, 322.

¹²³ Viikki 2003, 256.

palkollisen kohdalla. Näissä tapauksissa talot olivat muun muassa kartanoita, puustelleja, pappiloita, sätereitä ja rustholleja. Erilaisia kartanoita ja tiloja oli huomattavasti eniten, ja pappiloita myös useita. Täsmällistä lukua tästä ei voi antaa, sillä todennäköisesti muutkin kuin nämä palkitut joiden kohdalla talo mainittiin olivat palkollisina suurehkoilla tiloilla, sillä he olivat pääasiassa palkollisina korkea-arvoisissa virkamiesperheissä. Jonkin verran palkolliset olivat sijoittuneet myös kaupunkien porvariskoteihin. Kaupungeista erottuvat ainakin Viipuri ja Turku, joissa palkittiin palkollisia. Joissain tapauksessa sijaintia on vaikea arvioida, sillä tätä ei ole selkeästi kirjoitettu vuosikertomuksiin auki, vaan kerrottu on ainoastaan esimerkiksi isännän nimi ja paikkakunta.¹²⁴ Kaupunkilaiskotien ja tilojen palkollisilla oli kuitenkin pääasiassa melko samanlaisiakin tehtäviä, sillä usein kaupunkilaiskoditkin olivat varakkaimmissa kodeissa maaseudun tapaan omavaraisia. He saattoivat omistaa esimerkiksi niittyä, peltoa ja eläimiä.¹²⁵

Palkinnon saajia oli useilla eri paikkakunnilla. Kuitenkin joukosta korostuvat erityisesti Uusimaa ja Häme ja jonkin verran myös eteläinen länsirannikko. Itä-Suomeen on palkintoja jaettu hieman vähemmän ja Pohjois-Suomeen vain pari. Kolmen palkollisen kohdalla ei ole mainintaa paikkakunnasta laisinkaan. Näiden kolmen isännän kohdalla on kuitenkin mainittu heidän nimensä ja statuksensa. Nämä kolme isäntää olivat majuri ja ritari Johan Gustaf Olander, kollegioneuvos ja ritari Hjärne ja luutnantti P.G. Savander.¹²⁶ Kaikki he olivat siis korkea-arvoisia upseereja, ja oletettavasti tunnettuja henkilöitä, mikä saattaa selittää paikan puuttumista.

Palkolliset tarvitsivat töitä voidakseen elättää itsensä. Kartanoissa ja suurilla tiloilla työnteon tarve oli suuri, sillä näissä tarvittiin paljon työvoimaa pyörittämään ison talon arkea. Palkollisia tarvittiin sekä sisä- että ulkotöihin. Isännät tarvitsivat työntekijöitä ja isännän antama suoja turvasi toimeentulon palkolliselle ja vahvisti heidän asemaansa.¹²⁷ Kartanoyhteisöissä merkittävä oli yhteisöhierarkia, jossa alempana ollut käskettävä oli velvoitettu uskollisuuteen ylemmälleen saadakseen tältä huolenpidon. Tätä suhdetta voi kuvata patriarkaaliseksi. Patriarkaaliset suhteet löytyivät mitä alemmaksi käskettävä verkostossa sijoittui. Kaikkien kartanon alustalaisten esimerkiksi irtolaisten, päiväläisten ja ruotulaisten oli velvoitettu kunnioittamaan isännän asemaa,

¹²⁴ Liite 2.

¹²⁵ Vainio-Korhonen 2006, 122.

¹²⁶ Liite 2.

¹²⁷ Kekkonen 2002, 192.

vaikka huolenpitoa ei ollutkaan tällöin mahdollista saada. Patriarkaalisuuden vaikutukset ulottuivat myös löyhemmin yhteisöön kuuluviin jäseniin, mutta paremmin se toteutui tiiviissä yhteisöissä, eli kotitalouksissa. Työnjako mahdollisti selkiytti työnjaon yhteisön sisällä ja näin ollen edisti yhteisön toimivuutta. Kartanot ja muut suuret tilat sisälsivät suuren määrän työvoimaa, joihin isäntäväen ja heidän palkollistensa lisäksi kuului myös esimerkiksi torppareita. Mitä isompi tila oli sitä eriytyneempiä työtehtäviä sieltä löytyi.¹²⁸

Hierarkkisuus näkyi myös fyysisissä tiloissa. Koska palkolliset asuivat isäntäväen kanssa samassa taloudessa, saattoivat he olla lähes päivittäin myös tekemisissä heidän kanssaan. Tämä toki riippui siitä, työskentelikö palkollinen esimerkiksi sisäpalvelijana vaiko navetassa. Tilat määrittivät merkittävästi palkollisen elämää: jopa lainsäädäntöä enemmän palkollisten ja isäntien suhteisiin vaikutti olosuhteet ja tilanteet. Talon varallisuus, suuruus esimerkiksi asuinrakennusten määrien kautta määrittivät elämää ja palkollisten ja isäntäväen suhteita. Suurilla aatelis- ja säätyläistiloilla yhteiselämä ja suhteet olivat formaaleja.¹²⁹ Tyypillisessä 1800-luvun alun sääty-yhteiskunnassa samassa talousyksikössä asuvat sosiaaliryhmät olivat vuorovaikutuksessa keskenään. Tilat jakautuivat säädyn mukaan isännän ja palvelusväen puoliin. Isäntäväen rakennus oli kartanorakennus, johon myös hierarkiassa korkeammalla olevilla sisäpalvelijoilla oli oikeus mennä, kun heidän työtehtävänsä niin vaativat.¹³⁰

Kuten mainittua, kaikki palkolliset eivät suinkaan toimineet palkollisena maaseutujen tiloilla, vaikka iso osa heitä olikin. Kaupungeissa sijainneisiin porvaristaloihin tarvittiin myös työvoimaa kodin ylläpitotöihin ja säädynmukaisen elämän ylläpitoon. Viipurissa palkittiin vuonna 1815 Eva Johansdotter Karhu, jonka isäntänä oli apteekkari Johan Henrik Isendahl.¹³¹ Ennen Isendahlia apteekkarina oli ollut preussilainen, vuonna 1803 menehtynyt Johan Georg Greve, jolle Isendahl oli tullut apulaiseksi ja toiminut apteekin todellisena hoitajana jo vuodesta 1790 Greven iäkkyyden ja sairastelun vuoksi. Apteekki sijaitsi Piispankadulla.¹³² Sen yhteydessä oli myös asumus, ja Eva Johansdotter Karhu asui kyseisessä osoitteessa. Asunnossa asuivat myöhemmin Eva Karhun ja hänen isäntänsä lisäksi myös Evan mies sekä heidän vuonna 1823 syntynyt tyttärensä Maria. Asunto

¹²⁸ Kekkonen 2002, 191 – 192.

¹²⁹ Nygård 2002, 165.

¹³⁰ Kekkonen 1999, 40.

¹³¹ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1814 – 1815, 24.

¹³² Ruuth 1975, 201.

itsessään oli kaksikerroksinen ja rakennettu vuonna 1794. Alakerrassa oli kaksi eteistä, portaikko, sali, kolme kamaria, wc-tilat, ruokavarasto ja keittiö. Yläkerta oli lähes samanlainen alakerran huonejaon kanssa. J.W. Ruuthin kirjoittaman Viipurin kaupungin historian mukaan vuoden 1825 henkikirjojen mukaan talossa asui apteekkarin ja hänen palkollistensa ja heidän lapsensa lisäksi kolme muuta naista ja kauppias Seseman piikansa, leskinaisen ja tämän tyttären kanssa omassa kerroksessaan. Heillä oli myös naapureiden kanssa yhteinen piha sekä oma pihansa. Päärakennuksen lisäksi pihapiiristä löytyi kellarillinen talousrakennus, pakaritupa sekä liiteri ja talli. Lisäksi takapihalta löytyi rakennus, jossa on puuliiteri, navetta, käymälä, kanala ja käymälä sekä vaunuliiteri, joka oli rakennettu vuonna 1818.¹³³

Apteekkari Isendahlin taloa ja sen ympäristöä tarkastellessa voidaan huomata, että myös kaupunkilaiskoteihin kuului maalaismaisina pidettyjä piirteitä. Kaupunkilaiskodit olivat myös omavaraisia, sillä niissä oli esimerkiksi kanala ja navetta. Piioilla saattoi hyvinkin olla työtehtävinään samanlaisia asioita kuin maaseudulla. Koti ympäristönä on myös sisältänyt samanlaisia asioita kuin maaseudulla vaikkakin tiiviimmin kuin suuressa kartanossa. Kaupunkilaiskodin ympäristö oli maalaisoloihin verrattuna erilainen. Piispankatu oli Viipurin yksi merkittävimpiä katuja, joka oli lähellä kaupungin tärkeimpiä paikkoja kuten toria ja hallintorakennuksia.¹³⁴ Vaikka palkollisten määrä oli kaupunkilaiskodissa pienempi kuin maaseudun tiloilla, oli kuitenkin ympärillä paljon muita ihmisiä.

3.3. Säätyläiselämä

Palkollisen kohteluun vaikutti isäntäperhe, esivalta ja ajan ihmis- ja maailmankuva.¹³⁵ Palkollisten ja isäntien välisiä suhteita määriteltiin esimerkiksi palkollissäännössä, huoneentaulussa ja säädynmukaisessa koulutuksessa. Sivistyneistö oppi kotonaan säädynmukaisen elämän ja kuinka kohdella palkollisia. Sääty-yhteiskunnassa säätyjenvälisiin suhteisiin ja säädynmukaisten toimien suorittamiseen oli ohjeena katekismuksen huoneentaulu. Huoneentaulussa isäntiä ja emäntiä kehoitettiin kohtelevaan palvelijoita kunnioittaen ja ilman uhkailua. Palvelijoita taas kehoitettiin

¹³³ Ruuth 1980, 59.

¹³⁴ Ruuth 1975, 85 – 86.

¹³⁵ Nygård 2002, 159.

pelkäämään ja kunnioittamaan isäntiä ja palvelemaan heitä kuin Kristusta. Heitä kehoitetaan myös totteluun.¹³⁶ Myös koulutusjärjestelmä pohjautui säätyihin ja se pysyi oleellisena elementtinä koulutuksessa 1600-luvulta 1800-luvun puoliväliin. Säätyjärjestelmä Ruotsissa pohjautui Philipp Melanchthonin kolmisäätyoppiin, jossa yhteiskunta rakentui kolmesta säädystä: hengellisestä, esivallasta ja taloussäädystä. Säädynmukainen koulutusjärjestelmä näkyi kullekin säädylle määritetyissä tehtävissä. Hengellistä säätyä edusti kirkko, jonka tehtävänä oli huolehtia ripin, saarnan ja sakramentin kautta ihmisistä. Esivallan eli valtion vastuulla oli huolehtia jumalan sanan leviämisestä, mutta myös yleisesti järjestyksen ja kurin ylläpito. Fyysisestä hyvinvoinnista huolehti kotitalous.¹³⁷ Kolmisäätyopissa naiset sijoittuvat siis kotitalouden piiriin, jossa heidän tehtävänä oli fyysisen hyvinvoinnin ylläpito ja tuotto.

Palkittujen isännissä on joitakin aatelisia, mutta vielä enemmän muita ylempiä säätyläisiä, joita samankaltaiset talon isännyyden ja emännyyden vaateet koskivat.¹³⁸ Aatelilla Suomessa oli harvoin varaa olla opettamatta lapsiaan lainkaan taloudenhoidossa. Tämä lisäsi aatelin ja muun väen kanssakäymistä.¹³⁹ Aatelin kasvatuksesta kirjoittaneet Liisa Lagerstam ja Jessica Parland-von Essen kirjoittavat arvokkaan käyttäytymisen ja säädynmukaisten symbolien kuten miekan kannon ja tyylikkään pukeutumisen kuuluneen yläsäätyiseen olemukseen. Lisäksi patriotismin, oikeamielisyyden ja rohkeuden katsottiin kuuluvan aatelille sen luontaisina piirteinä. Näiden hyveiden lisäksi aatelia kasvatettiin keskustelu- ja kielitaitoiseksi sekä tyylietoisiksi.¹⁴⁰ Aatelimiehistä kasvatettiin hurskaita kartanonherroja ja naisista äitejä ja emäntiä.¹⁴¹ Vaurastuminen ja oppineisuus tulivat mahdolliseksi myös porvaristolle, joka myöhemmin kuitenkin sulautui osaksi vanhaa eliittiä.¹⁴² 1700-luvun kuluessa aatelin lisäksi vaurastuneet kauppiat pystyivät kilpailemaan elämäntyyliissään aatelin kanssa ja hankkimaan maatiloja ja kartanoita. Myös aatelittomat pystyivät kouluttautumaan, jolloin heistä tuli päteviä hallinnontehtäviin ja lisäksi he pystyivät saamaan kunniaa upseereina. Tällöin aateli pyrki vielä enemmän erottautumaan hyvän maun kautta muista, jolloin vahvistui myös aatelin kansainvälinen kulttuuri.¹⁴³

¹³⁶ Koskeniemi 1995, 36 – 37.

¹³⁷ Joutsivuo 2010, 179 – 180.

¹³⁸ Liite 2.

¹³⁹ Parland-von Essen 2007, 132.

¹⁴⁰ Lagerstam & Parland-von Essen 2010, 206 – 207.

¹⁴¹ Lagerstram & Parland-von Essen 2010, 184.

¹⁴² Häggman 2007, 101.

¹⁴³ Lagerstam & Parland-von Essen 2010, 205.

Lagerstram ja Parland-von Essen tarkastelevat kartanonrouvan ihannetta 1600-luvun puolessavälissä Kalajoen vapaaherran Schering Rosenhanen kirjoittaman talousoppaan kautta. Oppaan mukaan kasvatuksen tuli tähdätä siihen, että kartanonrouva osaisi huolehtia talonväen, eli sekä isännän, lasten että palvelusväen, hyvinvoinnista ja kaitsea heitä hurskaaseen elämään. Aatelistyttöjä harjaannutettiin näiden oppien lisäksi myös käytännön työllä kotitalouden hoitoon. Kartanonrouvien täytyi pitää kodin ja perheen kunniaa yllä pätevän emännän asemassa, joten oleellista oli osata muun muassa ruoanlaittoa, ruoan säilömistä ja käsitöitä. Lisäksi palvelusväen ohjaaminen kuului oleellisesti kartanonrouvalle. Nuoret naiset oppivat käytännön työn sekä emänniltä mutta myös esimerkiksi taloudenhoitajilta.¹⁴⁴ Näin ollen korkeassa asemassa olleet taloudenhoitajat olivat tiiviisti tekemisissä talon emäntien ja tyttärien kanssa.

Aateliselämää vietettiin palkittujen joukossa esimerkiksi Urjalassa Honkolan kartanossa, jossa taloudenhoitaja Maria Malmgren palkittiin vuonna 1812-13.¹⁴⁵ Honkolan kartanon isäntänä oli eversti Elis Furuholm, jonka isä kollegionasessori Enoch Nauckler oli aateloitu. Enoch Nauckler aateloitiin 1760, hän oli anonut itse aateloimista, sillä hänen saksalaisperäinen sukunsa oli kotiseudullaan aateloitu. Tällöin heidän sukunimekseen vaihtui Furuholm. Hän hoiti kartanoaan huolella ja onnistui tekemään tästä merkittävän suurtilan. Nauckler-Furuholm kuoli vuonna 1782. Tämän jälkeen vuosina 1782 – 1809 hänen leskensä Ulrica Furuholm toimi talon emäntänä aina kuolemaansa asti. Ulrica Furuholm teki useita lahjoituksia esimerkiksi kristinuskon opettamiseksi seurakunnan köyhimmille leskille ja orvoille. Pariskunnan molemmat osapuolet olivat siis merkittäviä henkilöitä yhteisössään. Heidän poikansa Elis Furuholmista tuli Honkolan isäntä, ja hän oli myös ahkera maanviljelijä sekä kiinnostunut pitäjän asioista. Hän toimi useissa luottamustoimissa ja oli suosittu henkilö pitäjässä. Honkolan kartanon merkittävyys näkyi myös sen suuressa koossa. Kartanon päärakennuksessa oli alakerrassa yhdeksän huonetta, kaksi keittiötä, varastohuone ja tarjoiluhuone. Yläkerrassa oli kahdeksan huonetta.¹⁴⁶

Sanna Kekkonen, joka on tutkinut Hovilan kartanoa, kuvaa käskysuhteiden verkostojen määrittäneen oikeuksien ja velvollisuuksien kautta. Asemoitumiseen työyhteisössä vaikuttivat tilat

¹⁴⁴ Lagerstram & Parland-von Essen 2010, 188 – 189.

¹⁴⁵ Liite 1.

¹⁴⁶ Arajärvi 1973, 129 – 131.

eli työympäristö ja työtehtävän luonne.¹⁴⁷ Isäntien ja palkollisten väliset suhteet olivat todennäköisesti melko hyvät, koska isäntä oli halukas palkitsemaan palkollisen työn. Välit saattoivat olla toisaalta etäiset ja todennäköisesti olivatkin isommassa taloudessa. Tämä riippui siitä kuinka lähellä palkollinen oli isäntäväkeä. Pienemmässä taloudessa kanssakäymistä oli enemmän, mikä luonnollisesti vaikutti palkollisen ja isännän välisiin suhteisiin. Naispalkolliselle työn kautta syntyvään omanarvon tunteen syntymiseen saattoi vaikuttaa myös samaistuminen työnantajan ihanteisiin. Lisäksi työnantajan korkean aseman ihannoitiin vaikutti naispalkollisen oman elämän miellekyyteen.¹⁴⁸ Muutenkin palvelijoiden on sanottu eläneen ikään kuin kahden maailman välissä. Sosiaalisesta taustastaan huolimatta he olivat osa palvelemaansa perhettä ja sen arvoja. Palkollisten oli kunnioitettava etäältä perheen elämäntapaa, maailmankatsomusta ja identiteettiä.¹⁴⁹

3.4. Miksi isännät halusivat kustantaa palkinnon?

Vuonna 1823 Sauvon kirkkoherra Martin Tolpo palkitsi seitsemän palkollistaan, joiden joukossa oli kolme piikaa. Ester Andersdotterin 17 vuoden palveluksesta, Maria Karlundin 12 vuoden palveluksesta ja Brita Jacobsdotterin 10 vuoden palveluksesta. Lisäksi joukossa oli myös neljäs nainen Maria Johansdotter, joka palkittiin 10 vuoden palveluksesta yhdessä miehensä rengin ja itsellisen Johan Johanssonin kanssa, joka oli ollut Tolpon palkollisena 18 vuotta.¹⁵⁰ Kirkkoherra Martin Johan Tolpo toimi Sauvon kirkkoherrana vuosina 1799 – 1830 joten palkitsemisvuonna 1823 hän oli ollut toimessaan jo pitkään. Martin Tolpo oli aktiivinen pitäjänkokouksien pitäjä: hän käsitteli yhteisön asioita pitäjänkokouksissa useammin kuin kirkkoneuvostossa, jota ei usein kutsuttu koolle. Tolpo osallistui muutenkin aktiivisesti seurakuntansa kehittämiseen niin maallisissa kuin hengellisissä asioissa. Sauvon kirkkoherrana toimiessaan hän ei jättänyt kappalaisen tehtäväksi Sauvon, ja Sauvoon kuuluneen Karunan kappeliseurakunnan kokouksien johtamista kuin muutaman kerran.¹⁵¹ Palkitseminen on tuonut siis todennäköisesti enemmän näkyvyyttä myös Tolpon palkollisille.

¹⁴⁷ Kekkonen 2002, 188.

¹⁴⁸ Lahtinen 2006, 40.

¹⁴⁹ Sulkunen 1989, 23.

¹⁵⁰ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1822 – 1823, 32.

¹⁵¹ Kujanen 1996, 75 – 76.

Tolpo oli myös kiinnostunut maanviljelyksestä ajalle tyypillisen fysiokratismien mukaan. Hän toimi aktiivisesti Suomen Talousseuran kirjeenvaihtajana kanssa. Pappilan maiden viljelyn lisäksi hän viljeli Mäenalan ja Haaviston maatiloja, jotka hän omisti.¹⁵² Suomen Talousseuran palkinto oli Sauvossa myönnetty kerran aiemmin Saustilan kartanon piialle¹⁵³, joten toiminta ei välttämättä ollut täysin tuntematonta pitäjäläisille ennen Tolpon palkollisten palkitsemista. Aktiivisesti Talousseuraan yhteydessä ollut, maataloudesta kiinnostunut kirkkoherra halusi kenties omalla esimerkillään näyttää pitäjäyhteisölle mallia ja tuoda samalla esille Suomen Talousseuran toimintaa. Martin Tolpo oli Sauvoon kirkkoherraksi tullessaan mennyt naimisiin edeltäjänsä lesken kanssa. Tolpon seuraaja taas oli Tolpon vaimon ja Tolpon edeltäjän poika Gabriel Fortelius. Gabriel Fortelius oli tunnettu rokotustoiminnan edistäjä ja sai rokotustoiminnasta palkinnon Suomen Talousseuralta. Tämän ei toki voida väittää olleen suoraa seurausta Tolpon toiminnasta, mutta on kuitenkin huomionarvoista, että toisiinsa näin sidoksissa olleet henkilöt ovat molemmat olleet tekemisissä Talousseuran kanssa palkinnon jakamisen ja saamisen merkeissä.

Suurten tilojen isännät ja kirkkoherrat ovat siis olleet merkittäviä henkilöitä pitäjissään. Martin Tolpo ja Elis Furuhjelm olivat ainakin pitäjänhistorioiden mukaan paikallisesti suosittuja henkilöitä. Myös Viipurin apteekkarina toiminut Isendahl oli tunnettu, sillä hän oli aikoinaan kaupungin ainoa apteekkari. Vuonna 1810 palkitun Maria Henricsdotterin isäntä oli Laitilan kirkkoherra Johan Helsinberg. Kun Helsinberg valittiin virkaan 1780, ei hänellä ollut paikallisten tukea taustallaan, ja väitettiin, että vaalin yhteydessä käytettiin lahjuksia ja suhteita. Helsinbergin maine ei Laitilan pitäjänhistorian mukaan ole yksinomaan hyvä, sillä hänen kerrotaan ajautuneen konkurssiin, koska hänellä ei ollut kaupunkilaispappina tarpeeksi käsitystä maalaispappilan talouden ylläpidosta. Kaksi muuta virkaan ehdolla ollutta henkilöä olivat olleet paikallisille tuttuja ja heidän katsottiin olevan olleen perehtyneempiä pitäjän oloihin.¹⁵⁴ Toisaalta Helsinbergin mainitaan saaneen myös tunnustuksen pappilan hoidosta.¹⁵⁵

Säätyläisisännät olivat yleisesti melko aktiivisia maanviljelyksessä. 1800-luvun alussa yleistynyt karjatalous vaati laadultaan ja määrältään riittävää rehun tuotantoa. Suomen Talousseura otti

¹⁵² Kujanen 1996, 83.

¹⁵³ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1818 – 1819, 40.

¹⁵⁴ Koivisto 1976, 285.

¹⁵⁵ Koivisto 1976, 292.

tämän ohjelmaansa, ja heinän viljely yleistyi säätyläisten kautta rahvaalle. Raisiossa Hintsan rusthollin isäntä kauppias Matti Cavén oli Raision historian mukaan aktiivisesti heinän viljelyssä 1800-luvun alussa.¹⁵⁶ Myös Cavén oli merkittävä henkilö pitäjässään, sillä hän sai myös seurakunnalta luvan rakennuttaa itselleen muuratun haudan.¹⁵⁷ Suomen Talousseura palkitsi Cavénin aloitteesta Hintsalan rusthollin renkivoudin Matti Lindgrenin ja tämän vaimon, karjakkona työskennelleen Margareta Johansdotter Lindgrenin vuonna 1807.¹⁵⁸ Säätyläisisäntien, maanviljelyksen ja Suomen Talousseuran intressit maaseudun tilan parantamiseksi olivat yhteneväiset, mikä vaikutti varmasti isäntien haluun kustantaa palkolliselleen palkinto.

Suomen Talousseuran toiminnassa mukana oleminen saattoi ainakin Tolpon kohdalla vaikuttaa siihen, että hän halusi kustantaa palkollisilleen palkinnot. Palkinnon myöntäneet isännät saattoivat olla tiiviistikin tekemisissä Suomen Talousseuran kanssa, mikä selittää heidän intoaan palkita omat palkollisensa. Ajan trendin mukaan tilanomistajat olivat kiinnostuneita maatalouden kehittamisestä, jolloin Suomen Talousseuran toiminta oli todennäköisesti heidän silmissään arvostettavaa. Mahdollista on myös se, että isännät halusivat korostaa asemaansa sivistyneistön parissa ja Suomen Talousseuran silmissä.

Pitkään perheessä asuneet palkolliset ansaitsivat myös kiitosta työstään, joka oli yksi syy palkinnon myöntämiselle. Kiintyminen omaan palkolliseen ja kiitollisuus heidän tekemästään työstä saattoi olla yksi syy minkä takia isäntä tai emäntä oli valmis kustantamaan palkinnon. Syyt ovat voineet olla myös moninaisia. Palkollisen palkitseminen muulla tapaa oli myös mahdollista. Isännät saattoivat muistaa palkollisiaan esimerkiksi testamenteissaan ja on olemassa esimerkkejä myös tapauksista, joissa piika sai perintönä isännän kaiken irtaimen omaisuuden. Lisäksi mahdollista oli myös se, että isäntä maksoi pitkään palkollisena olleen piian tai rengin häät. Sanna Kekkonen kertoo artikkelissaan Hovilan kartanon patriarkaalisesta järjestyksestä Hovilan isäntäväen kustantaneen uskollisen rengin hautajaiset ja myös osallistuneen niihin. Kekkosen mukaan patriarkaalisessa suhteessa oli myös tyypillistä palkita ja huolehtia palkollisista jotka vanhetessaan eivät enää pystyneet

¹⁵⁶ Mäntylä 1965, 93 – 94.

¹⁵⁷ Mäntylä 1965, 451.

¹⁵⁸ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1806 -1807, 14 & Mäntylä 1965, 167.

työskentelemään.¹⁵⁹ Palkollissäännössä isäntiä ohjeistettiin huolehtimaan ikääntyneistä ja työkyvyttömistä palkollisista heidän kuolemaansa saakka.¹⁶⁰

Hollolan historiassa mainitaan, että vuonna 1821 palkitun Liisa Ulriikka Tuomaantytären isäntä lautamies Heikki Nikkilä oli pitäjänkokouksessa perustellut palkinnon antamista Liisa Tuomaantytterelle kolmentoista vuoden palveluksesta, jotta hän voisi olla esimerkkinä levottomille ja vaihtelunhaluisille nuorille ja palkollisille.¹⁶¹ Palkinnon antamisen motiivina saattoi siis myös isännillä olla halu sitoa palkolliset tiiviimmin palveluspaikkoihin. Tämä helpotti tietenkin isäntien omaa elämää, sillä he oletettavasti halusivat omaan talouteensa sitoutuneita ja uskollisia työntekijöitä. Ylipäätään palkitsemisessa isäntien motiivit olivat myös todennäköisesti toisistaan poikkeavia: Talousseuran toiminnan tukeminen ja sitä kautta palvelusväen uskollisena pitäminen, esimerkin näyttäminen palkollisille ja nuorille ylipäätään tai kiitollisuus. Melkein kaikki voidaan myös nähdä tarpeena tai haluna pitää vallalla olevaa järjestelmää yllä.

Palkollisten odotettiin siis olevan uskollisia, ahkeria, hyvin käyttäytyviä ja tekevän työnsä ahkerasti ja huolellisesti. Vaatimukset kävivät yhteen Suomen Talousseuran asettamien vaatimuksien kanssa. Nämä sopivat yhteen myös yleisen käsityksen ja järjestyksen mukaan, jossa alemman kuuluu palvella ylempää uskollisesti. Tällaiset luonteenpiirteet pitivät yllä vallalla olevaa hierarkkista järjestystä. Tämän perusteella palkitut palkolliset ovat olleet ahkeria ja toteuttaneet isäntien asettamat vaateet. On kuitenkin otettava huomioon, että ylipäätään Suomen Talousseuran palkitsemisjärjestelmää tarkastelemalla palkollisista ilmi tulee se, mitä säätyläiset heistä ajattelivat.

¹⁵⁹ Kekkonen 2002, 192 – 193.

¹⁶⁰ Legostadgan 1739.

¹⁶¹ Mäntylä 1976, 474.

4. Naispalkolliset palkinnon vastaanottajina

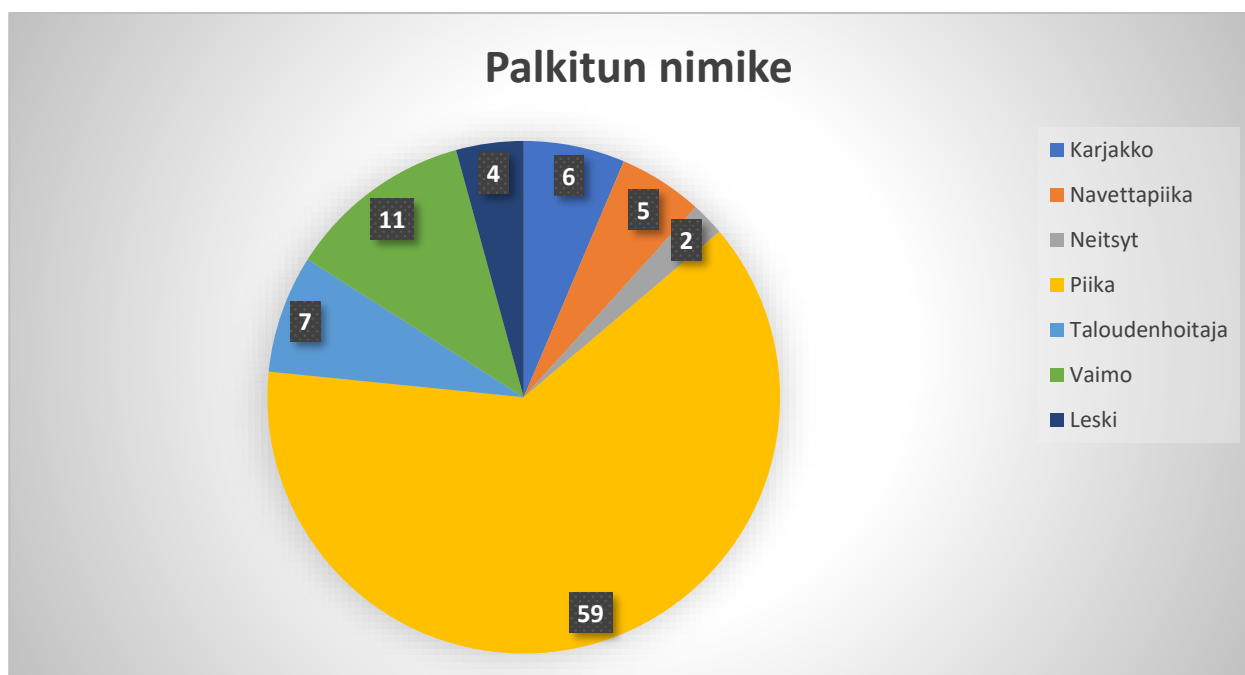
4.1. Palkittujen nimike työnkuvana ja statuksena

Hierarkkista palkitsemissysteemiä tarkastellessa ei palkittujen naisten omaa ääntä saa kuuluviin. Tämä on tyypillistä historiallisissa lähteissä, jonka tuottajina ovat pääasiassa olleet ylemmät yhteiskuntaryhmät. Palkolliset, köyhät ja talonpojat eivät pystyneet vaikuttamaan tietoihin joita heistä kirjoitettiin ja heidän ei ollut mahdollista vaikuttaa heistä tuotettavaan kuvaan. Tällöin alempien yhteiskuntaryhmien voidaan helposti nähdä joko toiminnan kohteina, ongelmana, hangoittlevina tai yhteistyöhaluisina.¹⁶² Kuinka nähdä siis Suomen Talousseuran palkitsevat naiset muuna kuin korkeasäätyisen sivistyneistön toiminnan kohteena ja kiitettynä yhteistyöhaluisuudestaan? Palkittujen luettelosta voidaan tarkastella tietoja, kuten palkinnon myöntämishetken aviosääty, nimike, palvelusvuodet ja muuta mahdollista tietoa työoloista. Tämä kertoo palkollisista itsestään jo jotain, ja kuvaa voidaan täydentää lisää ottamalla huomioon kirkonkirjoista löytyvät merkinnät naisten elämänvaiheista. Näin naispalkolliset alkavat hahmottua toisistaan erillisinä omaa elämäänsä elävinä toimijoina.

Nimikkeitä tarkastelemalla tulee ensinnäkin esille se kuinka laaja erilaisten naisten joukko palkittujen naispalkollisten sisälle mahtuu. Toisekseen esille tulee heidän sosiaalinen statuksensa: olivatko he taustaltaan säätyläisiä vai rahvasta, mikä oli heidän asemansa talouden hierarkiassa ja olivatko he naimattomia, naimisissa vai leskiä. Lisäksi nimike kertoo sosiaalisen statuksen ja talouden hierarkkisen position lisäksi heidän työnkuvastaan taloudessa. Palkittujen 94 naispalkollisten nimikkeitä olivat karjakko (deja), navettapiika (ladugårdspiga), neitsyt (jungfru), piika (piga), taloudenhoitaja (hushållerska), vaimo (hustru) ja leski (enkan).¹⁶³ Jo nimekkeet osoittavat sen, ettei pitkään palvelleiden joukko ollut homogeeninen, samassa elämänvaiheessa oleva ryhmä, vaan osa naisista oli elämässään hyvin erilaisissa vaiheissa palkitsemishetkellä.

¹⁶² Rahikainen 1996, 20.

¹⁶³ Liite 1.

Kuva 4: Palkittujen naispalkollisten nimikkeet ja määrät vuosikertomuksissa. Lähde: liite 1.

Huomattavasti isoin osa kaikista palkituista oli **piika**-nimikkeellä. Kaiken kaikkiaan vuosina 1798 – 1824 piikoja palkittiin 59.¹⁶⁴ Piika oli yleisnimike naimattomille rahvasta syntyperää oleville naispalkollisille. Yleisesti piika-sanaa käytettiin kuvaamaan rahvasta naista tai palveluspiikaa. Eroa näiden kahden välillä ei kuitenkaan juurikaan ollut, sillä kaikki piiat, tyttäret lukuun ottaen, tekivät töitä.¹⁶⁵ Talousseuran palkitsemat piiat olivat luonnollisesti palveluspiikoja. Taustoiltaan he saattoivat kuitenkin olla erilaisia, esimerkiksi Laitilan pappilassa työskennellyt piika Maria Henricsdotter oli talollisen tytär¹⁶⁶, kun taas Hattulassa kartanossa työskennellyt piika Elisabeth Sederholm oli pitäjän räätälin eli käsityöläisen tytär.¹⁶⁷ Piikojen ryhmä piti myös sisällään monenlaisissa ympäristöissä työskennelleitä naisia. Palkittujen piikojen työt tai ainakin työympäristöt olivat todennäköisesti erilaisia riippuen talouden koosta ja siitä oliko palveluspaikka kaupungissa sijaitseva porvariskoti vai maaseudulla sijainnut suurtila. Isommissa talouksissa saattoi piioilla olla myös eriytyneempiä tehtäviä, jolloin he olivat muun muassa sisäpiikoja, karjapiikoja, navettapiikoja tai emäntäpiikoja.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Liite 1.

¹⁶⁵ Carlsson 1977, 16.

¹⁶⁶ Laitilan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1780 – 1783.

¹⁶⁷ Hattulan seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1792 – 1808.

¹⁶⁸ Ranta 2012, 19.

Isoissa talouksissa piika-nimikkeellä työskennelleistä osa saattoi olla sisäpiikoja, sillä yleensä säätyläistaloissa osa piioista oli sisäpiikoja.¹⁶⁹ Suurin osa Talousseuran palkitsemista piioista työskenteli suurehkoilla tiloilla kuten kartanoissa ja pappiloissa. **Navettapiikoja** palkittiin viisi. Navettapiiat työskentelivät nimikkeensä mukaisesti navetoissa. Palkitut navettapiiat työskentelivät isoilla tiloilla kartanoissa ja rustholleissa. **Karjakot** pitivät huolta karjasta. Karjakoita palkittiin yhteensä kuusi. Myös Talousseuran palkitsemat karjakot työskentelivät suurilla tiloilla kuten kartanossa, rusthollissa ja pappilassa.¹⁷⁰

Neitsyitä palkittiin vuosina 1798 – 1924 yhteensä vain kaksi. Vuosivälillä 1803 – 1804 palkittiin Vesilahdella Maria Helena Garvonius ilman tarkempaa mainintaa isännästä ja palveluspaikasta¹⁷¹, ja vuosivälillä 1814 – 1815 Anna Svedberg, joka oli palkollisena kollegionasessori ja ritari Hjärnen luona.¹⁷² Maria Helena Garvonius palkittiin kolmenkymmenenyhdeksän vuoden palveluksesta ja Anna Svedberg kolmentoista vuoden uskollisesta palveluksesta. Maria Helena Garvoniuksen kohdalla mainitaan, että hän oli saman isännän palveluksessa koko ajan¹⁷³. Neitsyiksi kutsuttiin 1800-luvun aikana pappien ja aatelittomien säätyhenkilöiden tyttäriä. Sääty-yhteiskunnan loppuvaiheella oli neitsyt-titteli siirtynyt myös porvareille ja sosiaalisesti samankaltaisille henkilöille, jotka halusivat erottautua rahvaan yläpuolelle ilman, että heitä pidettiin säätyhenkilöinä. Neitsyt saattoi joskus olla myös ammattinimike piialle säätyläisperheessä.¹⁷⁴ Suomen Talousseuran palkitsemat neitsyet olivat ainakin työtä tekeviä naisia, mutta todennäköisesti ei-rahvaasta syntyperästä. He saattoivat tehdä tavanomaisia kotitalouden töitä tai sitten toimia seuraneidin kaltaisina palkollisina. Urjalassa Honkolan kartanossa taloudenhoitajana palkittu Maria Malmgren oli saarnaajan tytär, ja hänen kohdalleen oli Urjalan seurakunnan rippikirjaan Honkolan kartanon ensimmäisinä palkollisvuosina kirjoitettu neitsyt.¹⁷⁵

Taloudenhoitajia palkittiin Suomen Talousseuran toimesta vuosina 1798 – 1824 seitsemän. Hekin työskentelivät isoissa talouksissa, kuten kartanoissa ja pappiloissa.¹⁷⁶ Pienemmissä talouksissa

¹⁶⁹ Rahikainen 2006, 166.

¹⁷⁰ Liite 2.

¹⁷¹ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1803 – 1804, 26.

¹⁷² Suomen Talousseuran vuosikertomus 1814 – 1815, 24.

¹⁷³ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1803 – 1804, 26.

¹⁷⁴ Carlsson 1977, 16.

¹⁷⁵ Urjalan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1803 – 1808.

¹⁷⁶ Liite 1 ja liite 2.

taloudenhoitajia ei yleensä ollut. Taloudenhoitajat johtivat ja valvoivat piikojen töitä varakkaissa valtorvarien tai ylhäisten säätyläisten perheissä.¹⁷⁷ Taloudenhoitajat olivat tiiviisti tekemisissä isäntäväen kanssa. Esimerkiksi emännyyteen kasvatettavien aatelisneitien odotettiin kyselevän neuvoja ja ottamaan mallia myös taloudenhoitajilta, joilta kotitalouden hoidosta löytyi paljon kokemusta. Toki oli taloudenhoitaja tai emännöitsijä kuinka pätevä hyvänsä, ei hän yksistään riittänyt aatelisneidin kasvattajaksi, joka tarvitsi mallia pääasiassa ylhäisiltä naisilta.¹⁷⁸ Taloudenhoitajan asema vaati säätyläisen elämäntyylin tuntemista. Säätyläistö käytti pääasiassa ruotsin kieltä. Palvelijat, jotka työskentelivät lähellä isäntäväkeä ja liikkuvat isäntäväen tiloissa, puhuivat siellä ruotsia.¹⁷⁹ Taloudenhoitaja Maria Malmgrenin kohdalla ei-rahvas syntyperä saattoi vaikuttaa siihen, että hänestä tuli taloudenhoitaja. On mahdollista, että säätyläistausta edisti korkeampaan asemaan pääsemistä taloudessa.

Piiat, karjakot, navettapiiat, neitsyet ja taloudenhoitajat olivat kaikki aviosäädyltään naimattomia. Näin ollen huomattavasti suurin osa palkituista siis oli palkitsemishetkellä naimattomia. Myöhemmin avioituneista tai palkitsemishetkellä avioliitossa olleista ja lapsia saaneista naispalkollisista on löydettävissä enemmän merkintöjä kirkonkirjoissa, joten he korostuvat tutkimuksessani. Palkitsemishetkellä aviossa olleita ja leskiä oli yhteensä viisitoista. Heidän määränsä ei siis ole kovinkaan suuri. Avioliiton merkitys oli suuri, ja tilattomuuden kasvu 1700-luvun lopulla väestönkasvun seurauksena nousi, avioitumisen merkitys kasvoi entisestään. Ikäeron ja puolisoitten välisen sopivan avioitumisiän määritteli sivistyneistö, josta talonpoikainen käsitys poikkesi. Kirkko ja yhteiskunta korostivat avioitumisen merkitystä. Tilattomalle naiselle naimattomuus lisäsi turvattomuuden pelkoa.¹⁸⁰ Aviossa olleiden miesten asemalla oli merkitystä, sillä aviomiehen tai edesmenneen aviomiehen asema kirjoitettiin myös vuosikertomukseen lähes aina. Sama käytäntö koski myös palkinnon kustantaneita leskirouvia, joiden kohdalla oli myös kirjoitettu heidän edesmenneiden miestensä asema.¹⁸¹

Palkittujen naisten kohdalla merkittiin vuosikertomukseen, jos palkollinen sattui olemaan vaimo tai leski. Palkittuja **vaimoja** oli yhteensä yksitoista. Heidän aviomiehensä olivat pääasiassa muita

¹⁷⁷ Vainio-Korhonen 2006, 113.

¹⁷⁸ Lagerstam & Parland-von Essen 2010, 188 – 189.

¹⁷⁹ Kekkonen 2002, 185.

¹⁸⁰ Miettinen 2012, 191.

¹⁸¹ Liite 2.

palkollisia: renkivouteja, renkejä ja kartanonvouteja. Renkivoudin vaimoja oli palkittujen joukossa neljä. Aviossa olleista palkollisista yksi oli naimisissa lampuodin, eli vuokratilallisen kanssa ja yksi talonpojan oli vaimo. **Leskiä** palkittiin neljä. He olivat raakunasotilaan, sotilaan ja vahtimestarin leskiä. Vuosivälillä 1820 – 1821 palkitun Margaretha Puolakan kohdalla ei mainita kenen leski hän oli.¹⁸² Joidenkin palkittujen kohdalla mainittiin aviosäädyn lisäksi myös se työ mitä he tekivät. Esimerkiksi Martinkylässä Espoossa vuosivälillä 1803 – 1804 palkittu Maria Andersdotter, joka oli naimisissa myös palkitun kartanonvouti Johan Anderssonin kanssa, kirjoitettiin vuosikertomukseen hänen olleen sekä vaimo, että karjapiika.¹⁸³ Mikkeliissä kauppias August Andersinin kotitaloudessa palkitun Hedvig Sairbergin kirjoitettiin olleen statukseltaan sotilaan leski, mutta vuosikertomukseen kirjoitettiin myös hänen työskennelleen navetassa.¹⁸⁴ Kaikkien aviossa olleiden naisten kohdalla tätä määrittelyä ei tehty, mutta hekin ovat todennäköisesti tehneet samankaltaisia kotitalouksien ylläpitotöitä kuin muutkin naispalkolliset.

Lampuodin vaimo	1
Rengin vaimo	2
Renkivoudin vaimo	4
Talonpojan vaimo	1
Kartanonvoudin vaimo	3

Kuva 5: Pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkitut vaimot. Lähde: liite 1.

Kaikki palkitsemishetkellä aviossa olleet vaimot olivat siis pääasiassa muiden palkollisten vaimoja. Säätyläisille tehdyissä avioliitto-oppaissa 1700-luvulla korostettiin säädyn merkitystä. Oli tärkeää kiinnittää huomiota morsiamen perheoloihin, sukuun ja säätyyn. Samat odotukset koskivat myös rahvasta, jonka odotettiin avioituvan samansäätyisesti. Säätyläiset, talolliset ja tilattomat olivat kaikki omia avioitumisryhmiään, ja näiden kaikkien ryhmien sisällä oli myös avioitumiseen vaikuttavia varakkuuseroja.¹⁸⁵

¹⁸² Suomen Talousseuran vuosikertomus 1820 – 1821, 57.

¹⁸³ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1803 – 1804, 25.

¹⁸⁴ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1815 – 1816, 32.

¹⁸⁵ Miettinen 2012, 194.

Kahdeksan naispalkollista palkittiin yhdessä miehensä kanssa, jotka työskentelivät vaimonsa kanssa saman isännän alaisuudessa. Pariskunnat kirjoitettiin vuosikertomuksiin usein yhdessä, niin että ensin mainittiin palkittu mies ja sen jälkeen hänen vaimonsa. Erikseen mainittiin myös kummankin saama palkinto ja ne vuodet jotka kumpikin pariskunnan osapuoli oli ollut palkollisena. Renkivoudit ja kartanonvoudit olivat kartanoiden työnjohtajia, jotka nauttivat palkollisten keskuudessa korkeasta asemasta. Avioliitto renkivoudin tai kartanonvoudin kanssa toi siis myös hänet naineelle naiselle korkeamman aseman avioliiton kautta. Toki vaikka asema oli korkeampi kuin naimattomalla piialla, myös nämä naimisissa olevat naiset tekivät samoja töitä kuin muutkin naispalkolliset. Kolmen naimisissa olevan naisen kohdalla mainittiin heidän työskennelleen joko navetassa tai karjakkona. Näin ollen aviosäädyn hyödyt saattavat näkyä jonain muina asiana kuin juuri tehdyssä työssä.

Lampuoti, eli puoliviljelijä, oli apuna yleensä upseerien virkataloissa, pienehköillä tiloilla säätyläisillä ja porvareilla. Lampuotitiloja oli perintönä monilla kartanoilla vanhan rälssin ajalta.¹⁸⁶ Sophia Johansdotter, joka palkittiin rusthollari Johan Gustafssonin luona 18 vuoden palveluksesta, oli naimisissa lampuodin kanssa. Hänen työnkuvaansa Johan Gustafssonin luona ei valitettavasti ole saatavilla selville. Se, ettei hänen miestään kuitenkaan palkittu, voi olla osoitus siitä, että Sophia Johansdotter työskenteli nimenomaan Johan Gustafssonin luona eikä häntä palkittu lampuodin tilalle tehdystä työstä.

Anu Lahtinen, joka on kirjoittanut piioista 1300 – 1600-luvulla, on todennut, että avioliitto oli usein maaseudun tilattoman nuorison tähtäimessä, ja harva aikoi olla palveluksessa koko ikäänsä. Piiat menivät usein naimisiin rengin, sotilaan, talonpojan tai jonkun muun palvelijan kanssa. Avioliiton myötä piiaista tuli vaimo ja emäntä, ja emännyyks oli toivottu tulevaisuudennäkymä. Emännällä oli oma talous hoidettavana, joten siellä tehdyt työt olivat samankaltaisia kuin ne työt joita hän oli palkollisena tehnyt. Satunnaisesti tehdyt palvelustyöt eivät olleet myöskään vaimoille poikkeuksellisia. Lahtisen mukaan kartanoissa ja linnoissa kelpuutettiin useammin aviovaimojen työpanos. Karttunut ikä ja vaimon asema todennäköisesti vaikuttivat siihen, että nämä naiset saivat parempaa palkkaa.¹⁸⁷ Lahtisen artikkeli menee oman aikarajaukseni ulkopuolelle, mutta samanlaiset ihanteet aviosta ovat olleet yhä omankin aikarajaukseni mukaiset. Tutkimusaineistoni avulla en voi määritellä aviossa olleiden naisten palkollisena olemisen yleisyyttä, mutta voin todeta,

¹⁸⁶ Jutikkala 2003, 391.

¹⁸⁷ Lahtinen 2006, 47 – 48.

että 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa tätä tapahtui. Se, että nämä naimisissa olleet naiset tekivät myös töitä useita vuosia, jopa vuosikymmeniä, ja tulivat siitä palkituksi, osoittaa, että myös heidän työvoimansa oli tarpeellista.

Palkollisina toimineet lesket tekivät todennäköisesti samaa työtä kuin muutkin palkitut naispalkolliset. Vuosina 1798 – 1824 palkittiin neljä leskeä, joista kolmen osalla oli mainittu heidän edesmenneiden aviomiestensä asema. He eivät olleet olleet naimisissa muiden palkollisten kanssa, vaan kaksi heistä oli ollut naimisissa sotilaan ja yksi vahtimestarin kanssa. Vuosivälillä 1819 – 1820 palkittu Christina Holm, oli palkitsemishetkellä vahtimestarin leski. Hänet palkittiin kahdentoista vuoden uskollisesta palkollisuudesta. Christina Holm oli mennyt naimisiin vuonna 1801 tullimies Henric Stenströmin kanssa, ja saanut hänen kanssaan kaksi tytärtä vuosina 1805 ja 1807.¹⁸⁸ Kastettujen kirjassa vuonna 1805 lukee esikoisen syntymän kohdalla isän Henric Stenströmin ammattina vahtimestari, kun aiemmin hän oli ollut tullimies. Vihittyjen luettelossa taas Christina Holmin todetaan olleen piika, eli hän oli rahvasta. Samana vuonna kun pariskunnan nuorempi lapsi syntyi, vahtimestari Stenström menehtyi kuumeeseen.¹⁸⁹ Christina Holm meni pastori Argilanderin palvelukseen siis vuonna 1807 tai 1808. Tällöin hänellä oli kaksi pientä lasta. Kiinnostavaa on, että Argilander oli ollut Christina Holmille jo tuttu ennen kun hän pestautui Argilanderille piikomaan. Argilander sekä vihki Christina Holmin ja Henric Stenströmin, että kastoi heidän molemmat lapsensa.¹⁹⁰ On siis mahdollista, että Argilander oli tietoinen Christina Holmin tilanteesta, jolloin hän tämän vuoksi otti Holmin kotiinsa palkolliseksi. Leskeksi jääneen naisen tilanne ei ollut helppo, etenkin kun hänellä oli kaksi lasta hoidettavana.

4.2. Uskollisesti ja hyväntahtoisesti palvelleet

Ehtona palkitsemiselle oli siis uskollinen ja useita vuosia kestänyt palveleminen isännän kotitaloudessa. Isännät ja Suomen Talousseura olivat tahot, jotka pitkälti määrittivät sen, kuka pystyi saamaan palkinnon. Toki palkollinen myös vaikutti tähän omalla käytöksellään ja työnteollaan, ja jos se sattui olemaan sitä mitä hänen isäntänsä oletti ja toivoi, oli hänen mahdollista saada

¹⁸⁸ Loviisan seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelo 1794 – 1818.

¹⁸⁹ Loviisan seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelo 1794 – 1818. Kuolleiden ja haudattujen luettelo löytyy loppuosasta.

¹⁹⁰ Loviisan seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelo 1794 – 1818.

palkinto. Jotta palkollinen, tai kuka tahansa muu rahvaan edustaja, pystyi saamaan julkista tunnustusta, ahkera työnteke ja hyvä maine olivat asioita, jotka vaikuttivat tähän suuresti. Tyypillisesti vuosikertomuksissa oli erillisenä osionaan palkitut ja vielä omana osionaan pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkitut palkolliset, jotka saivat palkinnon isäntiensä kustantamana. Palvelusvuosien lisäksi palkollisen kohdalla mainittiin joskus jotain muitakin syitä palkinnon myöntämiselle.

Muutaman palkitun kohdalla kuvailtiin ylistävin adjektiivein palkollisia, heidän käytöstään ja tekemäänsä työtä. *Uskollisuus* (trohet) toistuu useamman palkollisen kohdalla.¹⁹¹ Uskollisuuden käsite sisältyy palkinnon nimeenkin ”Långvarigt och trogen tjänst”. Muuten palkittuja kuvattiin esimerkiksi ahkeriksi (flit), hyväluontoisiksi, hyväntahtoisiksi ja hyvin käyttäytyviksi. Lisäksi heitä kuvattiin huolellisiksi ja heidän työntekoaan kiitettäviksi.¹⁹² Tämä toki kertoo enemmän siitä mitä isännät palkollisiltaan odottivat kuin siitä, millaisia palkitut palkolliset todella olivat. Jos palkittujen luetteloa tulkitaan nimenomaan näkökulmasta, jossa naispalkollisten palkitseminen nähdään pelkästään Suomen Talousseuran toimintana ja naiset toiminnan kohteena, näyttääkin siltä, että naiset olivat yhteistyöhaluisia ja hyväkäytöksisiä. Luetteloa ja siinä näkyviä kuvauksia naisista voidaan tulkita myös toisin. Jos adjektiivien ajatellaan kertovan isäntien odotuksista palkollisiaan ja heidän työntekotapaansa kohtaan, voidaan niitä tarkastella myös odotuksina joihin palkollisten oli vastattava asuin- ja työympäristössään. Uskollisuus, ahkeruus, hyväluontoisuus, huolellisuus ja kiitettävä työnjälki sisältävät kaikki ajatuksen palkollisuuden alamaisuudesta suhteessa isäntään, joka vastaa ajan käsitystä palkollisen ja isännän suhteesta, jossa isäntä oli holhoavassa asemassa palkolliseen nähden.

Maria Malmgren Honkolan kartanosta Urjalasta palkittiin 21 vuoden palkollisuuden lisäksi taitavasta karjan sairauksien parantamisesta.¹⁹³ Maria Malmgren oli taloudenhoitaja, mutta hänellä oli siis kykyjä ja tietämystä myös karjanhoidosta. Palkolliset kerryttivät itselleen taitoja ja tietoa mistä oli hyötyä jälkikäteen, myös mahdollisesti omassa taloudessa avioitumisen jälkeen, tässä tapauksessa Maria Malmgren sai kiitosta kerryttämistään taidoista isännältään ja onnistui työssään ja sai siitä

¹⁹¹ Esimerkiksi Suomen Talousseuran vuosikertomus 1809 – 1810, 10 & Suomen Talousseuran vuosikertomus 1813 – 1814, 20.

¹⁹² Esimerkiksi Suomen Talousseuran vuosikertomus 1805 – 1806,

¹⁹³ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1812 – 1813, 20.

kiitosta. Vaikka karjan parissa työskentely ei ole ollut myöskään taloudenhoitajan erityisalaa työ oli hänelle kuitenkin ilmeisen tuttua hänen saadessa siitä erityismainintoja. Maria Malmgren saattoi jo ennen Honkolaan tuloa kotonaan hoitaa karjaa tai sitten hän oli ollut palkollisena jossain muualla ennen Honkolaan tuloa, missä hän oli oppinut taidon. Toki on mahdollista, että myös Honkolassa hän työskenteli aiemmin enemmän navetassa, sillä 21 palkollissuhteeseen aikana hän todennäköisesti ehti tehdä monenlaisia asioita.

Myös renkivoudin vaimo Maria Johansdotter, joka palkittiin Storkrapiksen talossa tehdystä uskollisesta palveluksesta miehensä renkivouti Samuel Samuelssonin kanssa, sai vuosikertomuksessa ylistystä palkollisena toimimisen lisäksi muusta työstä. Maria Johansdotter sai kahdeksan vuoden palkollisuuden lisäksi maininnan navetan hoitamisesta sekä viinan poltosta ja puutarhan kunnostamisesta kesäisin.¹⁹⁴ Suurissa talouksissa oli mahdollista myös naisilla saada eriytyneempiä tehtäviä. Eriytyneet tehtävät olivat usein kevyempiä ja arvostetumpia kuin perinteiset kotitalouden työtä, ja niiden myötä palkollisen asema parani. Isommissa talouksissa oli selkeä työnjako ja hierarkia.¹⁹⁵ Maria Johansdotter oli siis todennäköisesti Storkrapiksen palvelusväen hierarkiassa korkeahkossa asemassa eriytyneiden työtehtäviensä ja renkivoudin vaimon aseman vuoksi. On myös mahdollista, että asema renkivoudin vaimona mahdollisti Maria Johansdotterille eriytyneemmät työtehtävät viinan polton ja puutarhanhoidon parissa.

Poikkeus palkittujen joukossa on talonpojan vaimo Brita Olofsdotter Pokela, jonka mainitaan palvelleen samassa paikassa 19 vuoden ajan ja avustaneen menestyksellisesti 473:ssa synnytyksessä Alavieskassa.¹⁹⁶ Tuohon aikaan Suomessa työskenteli jo ammattikätilöitä, mutta maaseudulle ammattikätilöitä tuli vasta 1800-luvun kuluessa.¹⁹⁷ Vuosikertomuksessa ei ole mainittu palkinnon kustantanutta isäntää, mutta tämä koskee myös muita kyseiseen vuosikertomukseen kirjoitettuja palkollisia. Alavieskan vuoden 1788 – 1794 rippikirjoista löytyy tieto, että Brita Olofsdotter Pokela asui Pokelan talossa, ja oli naimisissa Pokelan talon vanhimman pojan Simonin kanssa.¹⁹⁸ Vuosien 1801 – 1810 rippikirjoissa Brita Olofsdotter Pokelan mies Simon Simonsson Pokela oli kirjoitettu

¹⁹⁴ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1821 – 1822, 45.

¹⁹⁵ Ilmakunnas 2006, 106.

¹⁹⁶ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1801 – 1802.

¹⁹⁷ Vainio-Korhonen 2012, 46.

¹⁹⁸ Alavieskan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1788 – 1794.

ensimmäiseksi talon päänä, mutta alla oleva nimi on pyyhitty yli.¹⁹⁹ Oletettavasti kyseessä oli kuitenkin Brita Olofsdotter Pokela. On siis mahdollista että Brita Olofsdotter Pokela oli sekä palkollinen että avusti synnytyksissä Alavieskassa. Suomen Talousseura palkitsi naisia terveyden edistämisestä ja siihen liittyvästä toiminnasta. Tällöin heidät mainittiin eri kohdassa kuin pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkitut, jolloin tuli selväksi, että heidän palkintonsa oli nimenomaan Suomen Talousseuran kustantama. Esimerkiksi vuosivälillä 1821 – 1822 palkittiin piika Maria Baijar, jonka mainittiin palvelleen uskollisesti yli kymmenen vuotta Viipurin lääninlasaretissa, eli sairaalassa. Häntä ei ole kuitenkaan laskettu pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittuihin, sillä hänen palkintonsa kustansi Suomen Talousseura.²⁰⁰

Suomen Talousseuran palkitsemisjärjestelmä antaa siis palkollisista kuvan naispalkollisista yksinomaan kuuliaisina ja ahkerina työntekijöinä. Naispalkolliset olivat kuitenkin kukin myös omaa elämäänsä eläviä ja omaa toimeentuloaan takaavia naisia. Mitä naispalkollisista on siis mahdollista saada palkittujen luetteloista esiin kuin vain isäntien kuvaukset uskollisuudesta, ahkeruudesta ja hyväkäytösisyydestä, jotka kertovat enemmänkin siitä kuinka palkolliset hoitivat työnsä, kuin siitä millaisia he todellisuudessa olivat. Kirkonkirjat auttavat hahmottamaan naispalkollisten elämää niihin merkittyjen mainintojen kautta hieman syvemmin.

4.3. Palkollisesta torpparin vaimoksi

Vuosivälillä 1815 – 1816 piika Elisabeth Christina Sederholmille palkinnon kustansi emäntä asessorin leskirouva Fredrica Wegelius, omaasukua Wallenius.²⁰¹ Hattulan muuttokirjan mukaan Elisabeth, kirkonkirjoihin aina lähes poikkeuksetta kirjoitettuna Lisa Stina, olisi muuttanut Kyttälään 28.4.1806.²⁰² Jos Lisa Sederholm palkittiin vuonna 1816 kahdentoista vuoden palveluksesta, olisi hänen pitänyt aloittaa Kyttälässä vuonna 1804. Toki on myös mahdollista, että palvelusvuodet on laitettu väärin vuosikertomukseen joko Talousseuran tai emäntä Fredrica Wegeliuksen toimesta. Elisabeth Christina, tai Lisa Stina, kuten kirkonkirjoissa hänen nimensä oli kirjoitettuna, syntyi 25.8.1792 Tenhiälän kylässä Hattulassa. Hänen isänsä oli pitäjänrätäli Johan Sederholm ja hänen

¹⁹⁹ Alavieskan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1801 – 1810.

²⁰⁰ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1821 – 1822, 44 – 45.

²⁰¹ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1815 – 1816.

²⁰² Hattulan seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1792 – 1808.

äitinsä Brita Maria Gullström. Hänellä oli paljon kummeja, joiden joukossa oli kornetti, auditööri, vallesmanni ja piikoja.²⁰³

Räätälit eivät olleet parhaiten tienaavia käsityöläisiä, mutta heidän asemansa ja jäsenyys ammattikunnassa toi heille kuitenkin yhteiskunnallisia velvoitteita ja oikeuksia. Käsityöläismestarit osallistuivat joskus kotikaupunkinsa tai pitäjänsä asioiden hoitoon.²⁰⁴ Hattulan pitäjän historia kertoo, että Lisa Sederholmin isä, pitäjänräätäli Johan Sederholm vastusti päätöstä, jossa käsityöläisiä ja torppareita käskettiin maksamaan köyhäinhoitomaksuja. Vaikka pitäjänräätälin perhe ei siis todennäköisesti ollut hyvätuloisimmasta päästä, oli räätälillä kuitenkin jonkinlaista vaikutusvaltaa. Tämä on saattanut vaikuttaa Lisa Sederholmin runsaaseen ja korkea-arvoiseen kummien määrään. Sofia Kotilainen on tutkinut nimenannon merkitystä ja kummiverkostoja, ja hänen mukaansa kummisuhteista voidaan olettaa, että vanhempien ja kummien välit olivat lapsen kastamishetkellä positiivisesti latautuneet ja joidenkin kohdalla mahdollisesti läheiset. Suhde kummiin oli myös kunnioittava kummin ollessa ylempää sosiaaliluokkaa. Tässä tapauksessa kummisuhde yhdisti eri yhteiskuntaryhmiä.²⁰⁵

Palkollissuhde välivaiheena näyttäytyy eniten Lisa Stina Sederholmin kohdalla. Lisa Stina oli 14-vuotias pestautuessaan palkolliseksi Kyttälään. Palkinnon saadessaan Lisa oli siis 23- tai 24-vuotias. Pian palkitsemisen jälkeen, jo 30.12.1817, vihittiin Lisa Stina Sederholm muonatorppari Michel Jacobssonin kanssa. Tällöin Lisan kotikyläksi oli merkattu Rahkoila, jossa Lisan perhe asui tuolloin.²⁰⁶ Vuonna 1818 pariskunta muutti Janakkalaan Mallinkaisiin.²⁰⁷ Pariskunta muutti usein: he muuttivat Janakkalasta vielä ainakin Hausjärvelle Turkhautaan Heinäjoelle torppareiksi. Hausjärven vuosien 1825 – 1831 rippikirjan mukaan, pariskunta lapsineen muutti sieltä myös Sääksmäelle vuonna 1830.²⁰⁸ Perhe palasi vielä Hattulaan Mervikseen Maukkulaan torppareiksi, he löytyvät Hattulan 1834 – 1840 rippikirjasta.

²⁰³ Hattulan seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1792 – 1808.

²⁰⁴ Vainio-Korhonen 2007, 123.

²⁰⁵ Kotilainen 2008, 229 – 234.

²⁰⁶ Hattula Vihittyjen luettelo 1804 – 1842.

²⁰⁷ Hattulan seurakunnan arkisto Seurakunnasta muuttaneiden luettelot 1814 – 1846.

²⁰⁸ Hausjärven seurakunnan arkisto, Rippikirjat 1825 – 1831.

Lapsia Hausjärven ja Hattulan rippikirjojen mukaan pariskunnalla oli kahdeksan. Vanhin lapsi Fredrika syntyi 1819, eli melko pian Janakkalaan muuton jälkeen. Tämän jälkeen pariskunnalle syntyi lapsia parin vuoden välein: Gustava vuonna 1821, Adolf vuonna 1823, Karoliina vuonna 1825 ja Otto vuonna 1827. Toiseksi nuorin tytär Vilhelmiina syntyi vuonna 1831 Sääksmäellä ja nuorin tytär Maria Lovisa 1834 Hattulassa.²⁰⁹ Hattulan rippikirjasta ei perheen kohdalla löydy kahta vanhinta tytärtä, joten he olivat oletettavasti tässä kohtaa muuttaneet kotoaan pois, melko suurella todennäköisyydellä myös piikomaan. Hattulan vuosien 1834 – 40 rippikirjasta näkyy, että vuonna 1837 pariskunta muutti vielä lapsineen Helsinkiin, lukuun ottamatta vanhinta poikaa Adolfia, joka muutti vuonna 1838 Hämeenlinnaan.²¹⁰ Helsingistä perheen elämästä löytyy jälkiä sen verran, että vain kuukausi muuton jälkeen perheen toiseksi nuorin tytär Vilhelmiina kuoli keuhkokuumeeseen.²¹¹ Perheen isä kirjoitettiin Vilhelmiinan omaiseksi, ja hänen statukseensa laitettiin torppari, mutta on todennäköistä, että Helsingissä hän teki jotain muuta työtä.

Vuonna 1838 Lisa oli 46-vuotias. Hän oli saanut kahdeksan lasta, joista nuorin oli syntynyt vain neljä vuotta sitten. Lisa oli muuttanut ainakin seitsemän kertaa elämänsä aikana. Palkollisena hän oli elämästään ollut ainakin 12 vuotta. Tietyllä tapaa Lisan elämää voi ajatella ainakin aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tyypilliseksi ajateltuna palkollisena toimineen naisen elämänä, sillä ei ollut harvinaista että palkollisena toimittiin jopa kymmenen vuotta ennen avioitumista.²¹² Lisan isä oli käsityöläinen eli pitäjänräätäli. Lisan Otto-veljestä tuli myöhemmin myös pitäjänräätäli²¹³, mutta Lisa teki työtä palkollisena. Kotonaan Lisa todennäköisesti oli tottunut taloudenhoitoon, jota käsityöläisperheissä naiset huolehtivat. Pienituloisimmilla käsityöläisillä oli usein karjaa ja he harjoittivat maanviljelystä toimeentulon vuoksi.²¹⁴ Saattaa siis olla, että Lisalle kodin taloudenhoito oli tuttua jo entisestään.

Perhe muutti melko usein, luultavasti johtuen siitä, että Lisan mies torpparina hoiti vuokrasopimuksen torpparina loppuun. Torppareiden vuokrasopimukset olivat vapaasti määrättävissä ja päälinjana oli niin sanottu juokseva sopimus, jolloin elettiin palkollisten tapaan

²⁰⁹ Hausjärven seurakunnan arkisto, Rippikirjat 1825 – 1831 ja Hattulan Rippikirja 1834 – 1840.

²¹⁰ Hattulan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1834 – 1840.

²¹¹ Helsingin ruotsalais-suomalaisen seurakunnan arkisto. Kuolleiden ja haudattujen luettelot 1827 – 1842.

²¹² Markkola 1986, 77.

²¹³ Veljen syntymä Hattulan seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelo 1792 – 1808. Veljen vihkiytyminen: Vihittyjen luettelo 1804 – 1842.

²¹⁴ Vainio-Korhonen 2007, 125.

vuosi kerrallaan ja sopimus saattoi jatkua useita vuosia kerrallaan. Toinen vaihtoehto oli elinikäinen sopimus. Lisan miehen kohdalla sopimukset olivat siis juoksevia. Näissä tapauksissa torppari oli ennen kaikkea työntekijä.²¹⁵ Torppari maksoi vuokran usein työllä. Torppari oli itsenäinen viljelijä silloin kun teki työtä vuokramaallaan, mutta päivätyötä tehdessään hän oli palkollisen asemassa ja otti tällöin isännän tai voudin antamia käskyjä vastaan. Torpparit eivät olleet alinta luokkaa, Viljo Rasila sanoo heitä yleistäen yhteiskunnan laveaksi keskiluokaksi. Huomioitavaa on kuitenkin se, että myös torppareiden joukossa oli sisäisiä eroja.²¹⁶

Palkinnon saaminen toi hänelle, kuten muillekin palkituille huomiota pitäjässä, sillä asiaa käsiteltiin pitäjän kokouksessa, ja siitä on mainita jopa Hattulan pitäjän historiassa palkollisia käsittelevässä luvussa.²¹⁷ Lisalle piikominen toisen taloudessa oli välivaihe, minkä jälkeen hän avioitui torpparin kanssa. Myöhemmin hänen ei torpparin vaimona todennäköisesti tarvinnut tehdä töitä palkollisena, toki ei ole varmuutta siitä, eikä Lisa olisi voinut toimia palkollisena satunnaisia aikoja jossain muualla avioitumisensa jälkeenkin. Tämä lienee kuitenkin melko epätodennäköistä tai ainakin vähäistä, runsaan lapsimäärän vuoksi. Toisaalta torpparin vaimona hänellä jatkuivat vastaavat velvollisuudet kotitalouden ja maataloudenparissa torpassa.

Useat muutot tekivät Lisan elämästä vaihtelevaa, mutta tämä saattaa myös olla merkki taloudellisesta epävarmuudesta. Torpparielämä oli oman aikansa perinteinen elämänmuoto. Epävarmuutta torpparielämää eläville aiheutti se, että torppa saatettiin lakkauttaa, jos torpan maat päätettiin ottaa päätilan viljelykseen mukaan. Torppariperhe ei myöskään saanut työnsä tuloksia mukaansa.²¹⁸ Avioituminen ei siis ainakaan Lisan kohdalla sitonut häntä sen jälkeen yhteen paikkaan, vaikka palkollisena toimiminen loppuikin. Palkolliset olivat aikanaan liikkuvaa väestöä, jotka vaihtoivat palveluspaikkaa usein. Lisan kohdalla kuitenkin palkollisuus piti häntä aloillaan samassa paikassa 10 – 12 vuotta, kun taas avioitumisen myötä hän muutti useita kertoja perheensä kanssa eri torppiin ja lopulta Helsinkiin.

²¹⁵ Rasila 2003, 383.

²¹⁶ Rasila 2003, 380 – 381.

²¹⁷ Mäntylä 1976, 474.

²¹⁸ Rasila 2003, 384.

4.4. Syntymää, kuolemaa, avioliittoja ja naimattomuutta

Piikominen ei siis ole ollut välivaihe esimerkiksi vahtimestarin leskelle Christina Holmille, jonka täytyi miehensä kuoleman jälkeen hankkia tienestinsä työskentelemällä itse palkollisena. Christina Holm saattoi työskennellä piikana ennen avioitumistaan, jolloin tämä vaihe hänen elämässään on saattanut hetken näyttäytyä välivaiheena hänen avioituessaan tullimies Stenströmin kanssa. Aviomiehen kuolema kuitenkin pakotti Christina Holmin jatkamaan piikomista. Maatalouden naiset pyrkivät avioitumaan, jolloin he saivat oman talouden jonka emäntinä toimivat. Talojen piikat päätyivät sääty-yhteiskunnan aikaan usein avioitumaan renkien tai muiden palkollisten kanssa, jolloin piiaista tuli yleensä torpan tai mäkitupalaismökin emäntä. Talonpoikaistalon emännäksi piikat päätyivät harvoin²¹⁹ Tutkimusaineistoni perusteella näin oli myös pitkäaikaisesta ja uskollisesta palkollisuudesta palkittujen naisten kohdalla, jotka olivat palkitsemishetkellä naimisissa muiden palkollisten kanssa. Myös seitsemän palkitun vaimon miehet palkittiin samaan aikaan kun heidän vaimonsa. Avioliitossa palkitsemishetkellä olleet naispalkolliset ovat kiinnostavia, sillä he tuovat kiinnostavan näkökulman siihen lähtökohtaan, jossa palkollisuus on nähty välivaiheena. Palkittujen joukossa naimisissa olevia palkollisia ei ole paljon, mutta kuitenkin sen verran, että he laajentavat kuvaa siitä, millaista palkollisen elämä on ollut.

Uralassa Honkolan kartanossa taloudenhoitajana työskennellyt Maria Malmgren sai palkinnon 21 vuoden uskollisesta palkollisuudesta.²²⁰ Hän teki siis Honkolan kartanossa pitkän uran. Maria Malmgren oli palkitsemishetkellä 44-vuotias.²²¹ Tämä tarkoittaa, että hän oli 23-vuotias tullessaan Honkolaan vuonna 1792. Maria Malmgren syntyi Inkoossa Degerbyn kylässä 5.4.1769. Hän oli saarnaaja Johan Malmgrenin ja Maria Agneta Nirnbergin ensimmäinen lapsi. Johan Malmgren ja Maria Nirnberg avioituivat vuonna 1768. Hänelle syntyi myös useampi sisarus. Honkolan rippikirjoissa Maria Malmgrenin statukseksi on kirjoitettu jungfru eli neitsyt. Maria Malmgren oli siis hieman korkea-arvoisemmasta taustasta kuin moni muu piiksi määritelty palkittu naispalkollinen. Rippikirjassakin hänet on kirjoitettu ennen muita piikoja ja renkejä. Hän on saattanut tulla Honkolan kartanoon jonkinlaisena seuraneitinä, mutta toisaalta hänen kokemuksensa karjanhoidon parissa osoittavat, ettei hän ole työskennellyt ainoastaan sisätiloissa. Palkitsemishetkellä Maria

²¹⁹ Ranta 2012, 19.

²²⁰ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1812 – 1813, 20.

²²¹ Inkoon seurakunnan arkisto. Syntyneiden ja kastettujen luettelo 1757 – 1779.

Malmgrenin statukseksi oltiin määritelty 'hushållerska' eli taloudenhoitajatar. Hänen taustansa vaikutti todennäköisesti myös siihen, että hän pääsi taloudenhoitajan asemaan. Lopen seurakuntaan muuttaneiden luettelon mukaan Maria Malmgren muutti Urjalasta Lopelle vuonna 1816.²²² Urjalan rippikirjojen mukaan Maria Malmgren muutti vuonna 1815 Punkalaitumelle, mikä oli vain vuosi palkitsemisen jälkeen. Muutto Loppiin taas oli kolme vuotta sen jälkeen kun Malmgrenille myönnettiin palkinto pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta. Muuttojen myötä Maria Malmgren sopii siis kuvaan liikkuvasta palkollisesta. Toisaalta taas hän ei istu täysin siihen kuvaan, jossa palkollisia on esitetty nuorina, usein palveluspaikkaa vaihtavina, välivaihetta elävinä henkilöinä. Hän työskenteli Honkolassa kuitenkin ainakin 21 vuotta, lisäksi hän ei löytyneiden tietojen mukaan avioitunut. Palkollisuus ei näytä olleen siis välivaihe myöskään Maria Malmgrenin kohdalla.

Suomen Talousseuran nimissä toimiva sivistyneistö ja isännät asettivat palkitsemissysteemillään tiettyjä odotuksia palkollisia kohtaan. Tosielämä ei kuitenkaan aina välttämättä ollut samanlainen kuin odotukset ja ihanteet. Jos palkollisten isäntien odotuksia palkollisiaan kohtaan ajatellaan olleen palkinnon saannin vaatimuksena olleet pitkä palvelusaika ja uskollisuus sekä hyvämaineisuus ja säyseys, voi tämän ajatella jossain määrin kuvaavan palkinnon saaneita palkollisia. He olivat todennäköisesti vakuuttaneet isäntänsä ahkeralla työnteollaan. Palkollisten elämään kuului kuitenkin muitakin asioita, kuten poimitut esimerkit tässä luvussa osoittavat. Isäntien mahdollisesti toivoma pitkäaikainen ja jatkuva palvelus loppui ainakin Maria Malmgrenin ja Lisa Sederholmin kohdalla vain vuosia tai vähemmän palkinnon saamisen jälkeen.

Hintsalan rusthollissa karjakkona työskennellyt renkivoudin vaimo Margareta Johansdotter Lindgren palkittiin miehensä kanssa vuosivälillä 1806 – 1807. Margareta, kirkonkirjoihin usein kirjoitettuna Gretha, oli rippikirjojen mukaan syntynyt 1752. Hänen miehensä renkivouti Mats Lindgren oli syntynyt vuonna 1770.²²³ Pariskunnalla ikäeroa oli siis 18 vuotta. Ikäero on huomattavan suuri. Sivistyneistön oman ihanteen mukaan 1800-luvulla miehen tuli olla reilustikin naista vanhempi. Miehen vanhempi ikä oli julkisuudessa esitetyissä avioliittoihteissa oleellista. Muun kansan keskuudessa ikäero oli pienempi, esimerkiksi työläisten avioliitoissa kaupungeissa

²²² Lopen seurakunnanarkisto. Seurakuntaan muuttaneiden luettelot 1805 – 1840.

²²³ Raison seurakunnan arkisto. Rippikirjat 1813 – 1819.

naiset olivat yleensä miehiä vanhempia.²²⁴ Säätyläistön parissa miehen korkeamman iän katsottiin tuoneen hänelle tietyn aseman ja elämäkokemuksen, jonka avulla hän pystyi opastamaan nuorempaa vaimoaan. Talonpoikaisväen, ja erityisesti tilattomien keskuudessa, oli tavanomaisempaa eikä sitä pidetty epänormaalina. Tätä kummeksuttiin säätyläispiireissä.²²⁵ Iso ikäero naisen ja miehen välillä, vieläpä naisen ollessa vanhempi kuin miehen, ei kuitenkaan estänyt palkollisia saamasta palkintoa, vaikka tämä oli säätyläisten omien avionormien vastaista. Oletettavasti pariskuntaa pidettiin ainakin isäntänsä toimesta suuresti arvossa, sillä Hintsalan rusthollin isäntä Matti Cavén palkitsi vuosivälillä 1820 – 1821 inspehtori Matts Lindgrenin 28 vuoden palveluksesta.²²⁶ On mahdollista, että tuohon aikaan 68 tai 69-vuotias Greta Johansdotter Lindgren oli jo menehtynyt.

Tiina Miettinen toteaa väitöskirjassaan, että Hauholla tutkituissa tilattomien avioliitoissa vaimot olivat yllättävän usein 1700-luvulla miehiään vanhempia. Miettinen ehdottaa, että vanhempi nainen saattoi olla haluttukin aviopuoliso, koska hän oli säästänyt omia myötäjäisiään, tehnyt töitä, osasi hoitaa taloutta ja toi kotiin varallisuutta ansioidensa myötä. Tilattomilla miehillä Länsi-Suomessa naisten tapaan avioliiton odottaminen saattoi olla pitkä. Miehet työskentelivät renkeinä, minkä jälkeen lähtivät usein tavoittelemaan pysyvämpää ammattia etenkin jos tavoitteena oli perheen perustaminen. Oma tai vuokrattu maapala oli usein toiveena. Miehellä turvatumman aseman toi siis myös avioituminen naisen kanssa, jolla oli esimerkiksi maata tai varallisuutta. Myös naisen kannalta avioituminen nuoremman miehen kanssa oli järkevää siinä mielessä, että nuorempi mies saattoi turvata perheen aseman vanhempaa miestä paremmin. Toki huomioitavaa ja mahdollista avioitumisessa on voinut olla myös henkilökohtainen mieltymys kumppaniin.²²⁷

Vuonna 1815 Suomen Talousseura myönsi palkinnon Eva Johansdotter Karhulle 11 vuoden palveluksesta. Palkitsemishetkellä hän ei ollut naimisissa. Eva Johansdotter Karhu työskenteli piikana Johan Henrik Isendahlin luona, joka oli tuohon aikaan Viipurin ainoa apteekkari. Vuonna 1781 syntynyt Eva Karhu oli palkitsemishetkellä 34-vuotias. Vuonna 1817 Eva vihittiin renki Matts Mattson Sutari (kirjoitettu myös Luutain) kanssa ja he saivat lapsen vuonna 1823. Lapsen yksi

²²⁴ Häggman 1994, 86 – 88.

²²⁵ Miettinen 2012, 195.

²²⁶ Suomen Talousseuran vuosikertomus 1820 – 1821, 47.

²²⁷ Miettinen 2012, 195 – 196.

kummeista oli apteekkari Isendahl, jonka luona koko perhe asui vielä ainakin vuoden 1825 henkikirjan mukaan.²²⁸ Kiinnostavaa on se, että palkollisen avioituminen ei suinkaan johtanut tässä tapauksessa oman talouden perustamiseen, vaan että perhe asui edelleen Isendahlin luona ja työskenteli siellä. Isendahl oli tuohon aikaan jo huomattavan iäkäs, mikä saattoi olla myös syynä sille, että pariskunta lapsensa kanssa jäi asumaan Isendahlin luo.

Palkolliset elivät myös omaa elämäänsä vaikka palkollisena toimiminen sitoi heitä vahvasti isäntäperheen yhteyteen. Tämän taas osoittaa se, että esimerkiksi Lisa Sederholm ja Eva Karhu löysivät aviopuolisot vain muutamia vuosia palkitsemisen jälkeen. Myös isäntien toiveet palkollisia kohtaan saattoivat olla toisistaan ja myös Suomen Talousseuran toiveista poikkeavat. Apteekkari Isendahl, jonka palvelukseen miehensä kanssa avioitumisen ja lapsen saannin jälkeenkin asumaan jäi Eva Karhu, saattoi iäkkyytensä ja perheettömyytensä takia tarvita palkollisia kotonaan. Toisaalta oli myös mahdollista, että isännät kannustivat palkollisiaan avioitumiseen, sillä se nähtiin luonnollisena elämänvaiheena. Tämä toki riippui myös palkollisen elämänvaiheesta ja iästä.

Maria Henricsdotter syntyi Laitilassa Vaimaron kylässä Sosalan talossa tammikuussa 1772. Hänen isänsä oli talonpoika Henric Johansson ja äitinsä Brita Simonsdotter. Hänellä oli Laitilan vuoden 1774 – 1779 rippikirjan mukaan seitsemän sisarusta, joista hän oli nuorin.²²⁹ Vain neljä vuotta Marian syntymän jälkeen hänen äitinsä Brita kuoli influenssaan vuonna 1776.²³⁰ Tämä on siis jättänyt isä Henric Johanssonin yksin ison lapsikatraan kanssa. Vanhimmat lapset tosin olivat jo huomattavasti Mariaa vanhempia, joten he todennäköisesti huolehtivat yhtälailla talon ylläpidosta. Maria Henricsdotter löytyy ensimmäisen kerran Laitilan rippikirjasta pappilan kohdalta vuosien 1790 – 1796 rippikirjasta. Samojen vuosien rippikirjassa Maria Henricsdotter löytyy myös vielä Sosalan talon kohdalla. Sosalassa oli tällöin isäntänä hänen veljensä Henric Henricsson ja Maria merkittiin tällöin talon piiaksi eikä enää tyttäreksi.²³¹ Maria Henricsdotter palkittiin vuosivälillä 1809 – 1810 seitsemäntoista vuoden palveluksesta. Näin ollen hän on muuttanut Laitilan pappilaan 1792 tai 1793, jolloin hän oli 20- tai 21-vuotias. Palkitsemishetkellä hän oli siis 38- tai 37-vuotias. Viimeinen rippikirja josta löytyy merkintä Mariasta Henricsdotterista Laitilan pappilan kohdalla on vuosien

²²⁸ Henkikirjat. Viipurin henkikirjat 1825.

²²⁹ Laitilan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1774 – 1779.

²³⁰ Laitilan seurakunnan arkisto. Kuolleet 1768 – 1782.

²³¹ Laitilan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1790 – 1796.

1805 – 1810 rippikirja. Kirkkoherra Helsinberg menehtyi vuonna 1812.²³² Maria Henricsdotterista ei löytynyt tämän jälkeen merkintöjä Laitilan pappilan rippikirjasta. Maria Henricsdotterkin teki pitkän palveluksen samassa paikassa, jossa hän aloitti nuorella iällä. Palkolliseksi hänet saattoi ajaa tarve tai halu päästä omilleen ja saada omia tuloja, joita hänellä ei välttämättä ollut mahdollisuutta veljensä kotona asuessa.

Karjakko Margareta Ericsson palkittiin Suomen Talousseuran toimesta vuosivälillä 1810 – 1812. Hänen isäntänsä oli everstiluutnantti J.C. Munck Irjalan säterissä Vihdissä. Margareta oli palkitsemishetkellä 52 – 54 vuotias.²³³ Margareta palkittiin 33 vuoden palveluksesta, mikä tarkoittaa että hän tuli Irjalaan säteriin palkolliseksi 1777 – 1779, ollessaan siis 19 – 21-vuoden ikäinen. Margareta saattoi siis muuttaa suoraan kotoaan Irjalan säteriin palvelukseen, valitettavasti rippikirjoista löytyy ainoastaan sen verran tietoa, että hän syntyi Lohjalla²³⁴, joten aiemmista vaiheista ei ole tietoa. Margareta menehtyi vuonna 1822 ollessaan 64-vuotias. Kuolinsyyksi ilmoitettiin vanhuudenheikkous, lisäksi kuolleiden ja haudattujen luettelossa mainittiin hänen olleen naimaton ja asuneen Irjalassa.²³⁵ Margareta Ericsson oli siis palkollisena Irjalan säterissä suurimman osan elämästään. On mahdollista, että hän oli piikomassa muussa taloudessa ennen Irjalaan saapumista, mutta isoimman osan elämästään hän vietti kuitenkin Irjalassa karjakkona, jolloin voidaan puhua läpi elämän kestäneestä urasta.

Margareta Ericssonin elämäntyö Irjalassa, Christina Holmin työskentely palkollisena aviomiehen kuoleman jälkeen ja Gretha Lindgrenin palkollisena toimiminen avioitumisenkin jälkeen laajentaa käsitystä siitä, millaista palkollisuus on naisille oli välivaiheen lisäksi. Lisäksi kaikki muutkin erilaiset elämänkohtalot tuovat laajemman käsityksen siitä millaista sellaisten naisten elämä, jotka ovat pestautuneet toiselle palkolliseksi. Näihin elämiin kuului avioliittoja, lapsia, kuolemia, naimattomuutta ja muuttoja. Näiden yksittäisten elämänkohtaloiden esilletuonti on äärimmäisen tärkeää, jos halutaan tarkastella suuresta historiankirjoituksesta unohtuneiden ja marginalisoitujen elämää. Suomen Talousseuran palkitsemisjärjestelmä itsessään luo naispalkollisista kuvaa ainoastaan toiminnan kohteina, ja toimijan roolissa on ylemmät yhteiskuntaluokat ja pääasiassa

²³² Laitilan seurakunnan arkisto. Rippikirja 1811 – 1816.

²³³ Vihdin seurakunnanarkisto. Rippikirja 1813 – 1820. Margareta Ericssonin syntymävuosi oli 1758.

²³⁴ Vihdin seurakunnanarkisto. Rippikirja 1813 – 1820.

²³⁵ Vihdin seurakunnanarkisto. Kuolleiden ja haudattujen luettelot 1818 – 1868.

miehet. Marjatta Rahikainen kirjoittaa tämän olevan tyypillistä, jos alempia yhteiskuntaryhmiä tarkastellaan lähteiden näkökulmista. Artikkelissaan ”Kasvot väkijoukossa. Historian kirjurit ja toimijat” alempien yhteiskuntaryhmien ihmiset nähdään tällöin, joko hangoittelevina tai yhteistyöhaluisina. Tällöin ihmiset näyttäytyvät nykyisyydestä katsottuna helposti niin sanottuna yhtenäisenä massana.²³⁶

Suomen Talousseuran palkitsemat naiset olisikin helppo nähdä yhteistyöhaluisina toiminnan kohteina, jos heidän omia elämänvaiheita ei tarkastelisi. Kirkonkirjojen merkinnät osoittavat naisten elämään kuuluneen moninaisia asioita. Tämä aineisto mahdollistaa palkollisten elämäntapahtumien näkemisen läheltä, tai ainakin lähempää, jolloin palkittujen naisten joukko ei näytä ainoastaan yhtenäiseltä massalta, vaan siinä on erilaisia elämänkohtaloita. Jäljittämäni naispalkollisten elämänkohtalot yksilöllistävät käsitystä siitä millainen naispalkollisen tai ylipäätään rahvaannaisen elämä on varhaismodernina aikana voinut olla. Heidän elämiään voi ja pitää tarkastella tietyn kaavan ja rakenteen kautta, mutta yksilölliset elämänkohtalot tuovat meidät entistä lähemmäksi sitä millainen heidän todellinen elämänsä on voinut olla.

²³⁶ Rahikainen 1996, 20 – 22.

5. Päätelmät

Suomen Talousseura myönsi palkinnon 94 naispalkolliselle pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta vuosina 1798 – 1824. Samoina vuosina Suomen Talousseura palkitsi ja antoi kunniainiointoja yhteensä 872 kansalaiselle erilaisista saavutuksista. Palkollisia palkittiin näinä vuosina yhteensä 261. Naisten osuus kaikista palkituista palkollisista oli siis reilusti alle puolet. Naisia toimi palkollisina kuitenkin ylipäättään enemmän kuin miehiä, mikä selittyy ainakin osittain sillä, että naisille tarvitsi maksaa pienempää palkkaa, joten se oli halvempaa kustannuksia ajatellen. Pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta miehiä palkittiin enemmän ja vuosikertomuksiin heidät oltiin lähes järjestelmällisesti kirjoitettu ennen uskollista ja pitkäaikaista palvelusta palkittuja naisia. Joissain tapauksissa esimerkiksi naimisissa olleet tai leskeksi jääneet naiset oli mainittuna ennen miehiä.

Sukupuolien välinen hierarkia näkyi siis palkittujen luetteloissa. Tämän lisäksi myös ajanmukainen sääty-yhteiskunnan arvoasteikko peilautui Suomen Talousseuran vuosikertomusten palkittujen luettelosta. Luettelossa ensimmäisenä oli aina mainittu korkea-arvoisemmat palkitut henkilöt, joiden palkinnot oli Suomen Talousseura myöntämisen lisäksi myös kustantanut. Viimeisenä luettelossa oli uskollisesta ja pitkäaikaisesta palveluksesta palkittujen palkollisten palkinnot, joiden kohdalla myös mainittiin aina, että palkinnon kustansi isäntä. Pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkittujen palkinnot kustansivat palkollisten isännät, sillä Suomen Talousseura katsoi, ettei sillä ollut laittaa varojaan tähän. Palkinnoksi naispalkollisille annettiin hopeinen kaulaketju medaljongilla, jossa luki seuran nimi. Joskus palkollinen saattoi saada isännältään jonkin muun arvoesineen. Esimerkiksi Maria Andersdotter sai palkinnoksi kultasormuksen.

Vuosina 1798 – 1824 Suomen Talousseuran palkitseminen naispalkollisten palvelusvuosien keskimäärä oli noin 17 vuotta. Tämä ei ole kuitenkaan täysin täsmällinen summa, sillä palvelusvuosien määrä määriteltiin joidenkin palkittujen kohdalla epämääräisesti kuten ”lapsuudesta saakka”, ”pitkän ajan”, ”yli kymmenen vuotta” ja niin edelleen. Kuitenkin eniten palkittiin 11 – 15 vuoden palveluksesta, myös 16 – 20 vuoden palvelus oli melko yleinen. Yli kahdenkymmenen vuoden palvelussuhteet olivat palkittujen naisten parissa jo hieman harvinaisempia, mutta eivät suinkaan poikkeuksellisia. Pisin aika minkä palkittu palkollinen oli ollut

palveluksessa oli 45 vuotta. Suomen Talousseura ei tarkasteleminani vuosina vielä määritellyt minimivuosituloa palkinnon myöntämiselle. Vuonna 1827 Suomen Talousseura määritteli, että palvelusvuosia tulisi palkituilla olla vähintään kymmenen vuotta. Palkittujen naispalkkolisten iäki ei ole tällä aineistolla mahdollista tarkastella, mutta aineistoa voi tulkita palvelusvuosien määrienkin perusteella sen verran että palkittujen iät palkitsemishetkellä olivat hyvinkin erilaisia, kuten olivat myös palkittujen elämät ylipäätään.

Palkintojen jakamisen tarkoituksena oli kiittää ja antaa arvostusta ahkerasti työtä tehneille palkillisille. Palkinnon saanut palkillinen sai osakseen huomiota ja arvostusta. Palkinto annettiin palkilliselle yleensä pitäjässä, missä hän asui, jumalanpalveluksen jälkeen seurakunnan jäsenten läsnä ollessa. Tarkoituksena oli kunnianosoituksen lisäksi myös kannustaa rahvasta ahkeraksi ja uutteraksi. Maatalouden osalta palkitsemissysteemin tarkoituksena oli jakaa maataloustietoa kansan pariin. Palkinnon katsottiin innostavan kansaa ottamaan huomioon uusia viljelysmenetelmiä. Ahkeruuteen ja uutteruuteen kannustaminen kuninkaallisen seuran toimesta nähtiin todennäköisesti myös alamaisuutta vahvistavana ja vallalla olevaa valtajärjestelmää ylläpitävänä toimintana. Suomen Talousseura loi omalla toiminnallaan käsityksiä ja määritelmiä riittävästä ahkeruudesta, tuotti ylhäältä alaspäin annettuja odotuksia ja käsityksiä rahvaasta, tässä tapauksessa palkillisista ja vielä tarkemmin naispalkillisista. Sukupuoli näkyi palkitsemisessä esimerkiksi ajanmukaisissa siveellisyysvaatimuksissa, jotka olivat tiukempia naisille kuin miehille. Suomen Talousseura oli tiukasti sidoksissa esivaltaan ja sen roolina oli informaation levittäminen.

Suomen Talousseura määritteli palkkolisten tekemää työtä, joka naispalkkolisten kohdalla näkyi kotitalouksiin kuuluvan ylläpitotyön arvostuksena ja arvottamisena. Se, että Suomen Talousseura ei ollut halukas kustantamaan palkillisille palkintoa mahdollisti sen, että useampi palkillinen pystyi saamaan palkinnon, koska seuran ei tarvinnut hyvämaineisuuden lisäksi harkita voiko se käyttää varojaan kuinka monen palkkolisten palkitsemiseen. Näin Talousseuran viesti levisi yhä laajemmalle yleisölle, sillä palkkolisten nimiluettelot lähetettiin maaherroille ja nimet kuulutettiin kirkossa. Naispalkkolisten tekemää kotityötä palkittiin, mikä tarkoittaa, että sitä pidettiin siis merkittävänä. Talousseuran haluttomuus kustantaa palkinto viittaa kuitenkin siihen, ettei sitä pidetty suoranaisesti yhteiskuntaa hyödyttävänä toimintana eikä sillä ole nähty olevan vaikutuksia taloudelliseen kasvuun, joka oli seuran ydintoimintaa. Palkitseminen saattoi vahvistaa sitoutumista

perheeseen tai ainakin isännät ja Suomen Talousseura saattoivat toivoa tätä. Palkollisen kiinnittyminen perheeseen piti yllä sääty-yhteiskunnan perhe-elämää ja kotitaloutta.

Palkittujen naispalkollisten isännät olivat pääasiassa korkea-asemaisia säätyläisiä. Isäntinä oli aatelisia, muita säätyläisiä, kuten upseereja, kirkon virkamiehiä ja valtion virkamiehiä. Jonkin verran myös porvarit, kuten käsityöläiset ja kauppiaat palkitsivat palkollisiaan. Tämän lisäksi palkintojen antajien joukossa oli myös leskirouvia, jotka aikarajauksen puitteissa olivat ainoita naisia, jotka kustansivat palkinnon. Muutaman kohdalla mainittiin palkinnon antajaksi sekä talon isäntä että emäntä, mutta näitä tapauksia oli vuosina 1798 – 1824 vain kaksi, joista toisen kohdalla ei vaimoa mainittu nimeltä, vaikka isäntä mainittiinkin. Suurin osa isännistä oli tilanomistajia, joka oli varhaismodernina aikana usein säätyläisen tunnusmerkki viran lisäksi.

Vuosikertomuksissa palkitun palkollisen palkollispaikkaa ei kirjoitettu joka vuosi yhdenmukaisesti, vaan etenkin alkuvaiheessa mainittiin usein ainoastaan talo ja pitäjä, jossa palkollinen oli työskennellyt. Talot määriteltiin 31 palkollisen kohdalla ja ne olivat, kartanoita, puustelleja, pappiloita, sätereitä ja rustholleja. Myöhemmin myös isäntien nimi ja virka kirjoitettiin säännöllisemmin vuosikertomuksiin. Isäntiä oli saattanut palkollisella olla vuosien kuluessa useampia, ja näistä saattoi vuosikertomuksessa olla maininta, että palkollinen oli aiemmin työskennellyt isännän sukulaiselle tai esimerkiksi edeltäjälle virassa. Maaseudun suurtilojen lisäksi työskentelivät palkitut palkolliset jonkin verran myös kaupungeissa kuten Viipurissa ja Turussa. Maantieteellisesti Häme, Uusimaa ja eteläinen länsirannikko erottuvat, mutta palkintoja jaettiin pääasiassa ympäri Suomea. Pohjois-Suomeen jaettiin vain pari palkintoa.

Palkollisen omaan asemaan vaikutti huomattavasti se, millaisessa asemassa hänen isäntänsä oli. Lisäksi suhde isäntäväkeen oli myös oleellinen asia palkollisen elämässä. Suhteeseen vaikutti se, millaisessa työympäristössä palkollinen työskenteli. Sääty-yhteiskunnan hierarkia näkyi myös fyysisissä tiloissa. Suuremmilla tiloilla välit isäntäväkeen olivat todennäköisesti formaalimmat, erityisesti, jos palkollinen sattui työskentelemään esimerkiksi navetassa. Tällöin kohtaamiset isäntäväen kanssa olivat harvinaisempia. Sisätiloissa työskennelleet palkolliset olivat lähempänä isäntäväkeä, jolloin suhde saattoi muodostua läheisemmäksi. Kodeissa, joissa palvelusväkeä ei ollut niin paljon, olivat välit isäntäväkeen myös läheisemmät. Esimerkkinä läheisimmistä väleistä voi pitää palkittua Eva Karhua ja hänen isäntäänsä apteekkari Isendahlia. He asuivat Isendahlin asunnossa

Viipurissa ja vuoden 1818 henkikirjan mukaan taloudessa oli viisi palkollista. Eva Karhu meni palkitsemisensa jälkeen naimisiin talossa työskennelleen rengin Mats Sutarin kanssa. He jäivät Isendahlin taloon asumaan ja saivat tyttären, jonka kummiksi Isendahl tuli. Palkollisten ja isäntien välisiin suhteisiin vaikutti myös sääty-yhteiskunta, jonka välisiä suhteita määriteltiin esimerkiksi katekismuksen huoneentaulussa, ja säädynmukaisessa koulutuksessa. Huoneentaulussa emäntiä ja isäntiä kehoitettiin kohtelevaan palvelijoita ilman uhkailua ja kunnioittaen ja palkollisia pelkäämään ja tottelemaan isäntäväkeä.

Myös isäntien motiivit palkollisten palkitsemiseen saattoivat liittyä Suomen Talousseuran tavoitteisiin, sillä todennäköisesti ainakin suurtilojen isännät olivat kiinnostuneita maanviljelyksestä ajanmukaisen fysiokratismien mukaan. Näin oli esimerkiksi Sauvon kirkkoherran Martin Tolpolla, joka oli aktiivinen kirjeenvaihtaja Suomen Talousseuran kanssa ja palkitsi vuonna 1823 seitsemän palkollistaan. Voisi ajatella, että Tolpo halusi omalla esimerkillään tuoda yhteisöön myös Suomen Talousseuran toimintaa näkyväksi. Hän oli pitäjän historian mukaan aktiivinen ja merkittävä henkilö Sauvossa. Muutkin isännät olivat todennäköisesti yhteisöissään tunnettuja henkilöitä. Palkinnon kustantaminen palkolliselle saattoi johtua kiitollisuudesta. Palkollisia saatettiin palkita isäntien toimista muillakin tapaa, kuten kustantamalla palkollisen häät tai antamalla perintöä. Motiivina saattoi olla myös isännän halu sitoa palkollinen paremmin palkollispaikkaansa. Tästä esimerkkinä on Hollolan historiassa mainittu lautamies Heikki Nikkilä, joka perusteli pitäjänkokouksessa palkolliselleen sillä, että hän toimisi esimerkkinä vaihtelunhaluisille nuorille ja palkollisille. Isäntien motiiveja voi pääasiassa vain arvailla, mutta todennäköisesti syyt olivat moninaisia.

Vuosikertomuksissa palkollisten käytöstä luonnehdittiin joskus ylistävillä adjektiiveilla, jota kautta voi tarkastella isäntien asettamia odotuksia palkollisia kohtaan. Palkollisia kuvattiin uskollisiksi, ahkeriksi, hyväluontoisiksi, hyväntahtoisiksi ja hyvin käyttäytyviksi. Heidän työtään kuvattiin huolelliseksi ja kiitettäväksi. Palkitsemisjärjestelmä antaa vuosikertomuksien listauksien perusteella yksipuolisen käsityksen palkollisista, jotka kuvataan yksinomaan työnantajan ja Suomen Talousseuran vaateiden kautta. Palkollisista itsestään löytyy heidän nimensä, nimikkeensä, palvelusvuotensa ja aviosääty. Vuosina 1798 – 1824 pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkituista naisista 59 oli piikoja, 11 vaimoja, 7 taloudenhoitajia, 6 karjakkoja, 5 navettapiikoja, 4 leskiä ja 2 neitsyitä. Nimikkeet kertovat palkittujen naispalkollisten sosiaalisesta statuksesta ja työnkuvasta. Tämän lisäksi ne osoittavat, etteivät pitkään palvelleet olleet yhtenäinen joukko

samankaltaisia elämänkohtaloita, vaan että palkitut saattoivat olla palkitsemishetkellä hyvin erilaisissa elämänvaiheissa.

Palkollisia jotka eivät olleet aviossa kutsuttiin piioiksi, karjakoiksi, navettapiioiksi, taloudenhoitajiksi ja neitsyiksi. Avioliitolla oli siis suuri merkitys statuksessa, sillä palkitsemishetkellä aviossa olleet palkolliset tai leskeksi jääneet nimettiin leskiksi ja vaimoiksi. Myös miehen tai edesmenneen miehen asema oli merkityksellinen naiselle, sillä se kirjoitettiin vuosikertomuksiin. Naisen asema määrittyi hänen aviomiehensä aseman kautta. Palkitsemishetkellä aviossa olleiden naisten miehet olivat pääasiassa muita palkollisia. Lesket olivat sotilaan, raakunasotilaan ja vahtimestarin leskiä. Yhden lesken kohdalla edesmenneen miehen asemaa ei mainittu. Lesket ja aviovaimot saattoivat tehdä samanlaisiakin töitä kuin muut palkolliset. Esimerkiksi sotilaan leski Hedvig Sairbergin kirjoitettiin työskennelleen navetassa.

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa pitkälti välivaiheena näyttäytynyt palkollisuus näkyy jonkin verran myös omassa tutkielmassani, mutta siihen tulee myös säröjä ja tiettyä kaavaa noudattavan elämänkulun sijaan lähtökohdaksi tulee tarkastella ryhmän moninaisuutta. Palkitut naispalkolliset samaan aikaan noudattavat ja eivät noudata aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa tyypillisenä nähtyä naispalkollisen elämänkulun kaavaa. Palkitut naispalkolliset saattoivat olla hyvinkin erilaisissa vaiheissa elämässään, kun tulivat Suomen Talousseuran toimesta palkituksi. Osalle palkituista oli kyseessä tyypillisenä nähty välivaihe, jolloin naiset olivat nuoresta iästä lähtien piikoneet pitkän aikaa samassa paikassa, mutta tämän jälkeen avioituneet, ja muuttaneet taloudesta pois. Näin oli esimerkiksi Elisabeth Sederholmilla, joka avioitui vain vuosi tai kaksi palkinnon saamisen jälkeen torpparin kanssa. Vahtimestarin leski Christina Holm taas saattoi työskennellä piikana ennen avioitumistaan, mutta pian hänen miehensä kuoleman jälkeen, hän pestautui palkolliseksi pastori Argilanderille. Maria Malmgren taas sai palkinnon 21 vuoden uskollisesta palveluksesta Honkolan kartanossa. Hän oli palkitsemishetkellä 44-vuotias ja 23-vuotias saapuessaan Honkolaan. Hänenkin muutti vain pari vuotta palkinnon saamisen jälkeen pois Honkolasta. Eva Karhun ja Margareta Lindgrenin kohdalla palkollisuus jatkui, vaikka he avioituvatkin tahoillaan.

Säätyläisten odotukset ja pakollisten elämäntilanteet eivät aina kohdanneet. Esimerkiksi Margareta Lindgrenin ja hänen miehensä Mats Lindgrenin 18 vuoden ikäero oli säätyläisten parissa kummeksuttavaa, koska Margareta oli vanhempi osapuoli. Tämä ei kuitenkaan ollut epätyypillistä

tilattomien avioliitoissa, vaan vanhempi nainen saattoi olla haluttukin puoliso, sillä hänelle oli kertynyt omaa varallisuutta ja elämäkokemusta. Säätyläisavioliitoissa mies oli usein huomattavasti vanhempi kuin nainen. Lisa Sederholm taas meni naimisiin omanikäisensä muonatorppari Michel Jacobssonin kanssa, minkä jälkeen hän myös jättäytyi pois palveluksesta. Pariskunta sai paljon lapsia ja he muuttivat usein, joten liikkuvuus ei Lisa Sederholmin kohdalla liittynyt nimenomaan palkollisuuteen. Rungas liikkuvuus on nähty aiemmassa tutkimuksessa ennen kaikkea palkollisille tyypillisenä, sillä he saattoivat vaihtaa palveluspaikkaa usein. Maria Henricsdotter oli palkollisena Laitilan pappilassa ainakin seitsemäntoista vuotta. Hän muutti kotitalostaan palkolliseksi, jossa hänen veljensä toimi isäntänä sen jälkeen kun hänen isänsä menehtyi. Pitkään samassa taloudessa palvelleetkin naiset olivat siis taustoiltaan, elämänvaiheiltaan ja statuksiltaan heterogeeninen joukko. Myöskään pitkäaikainen palvelus ja piikominen välivaiheena eivät sulkeneet toisiaan pois, kuten esimerkiksi Lisa Sederholmin tapaus osoittaa.

Yksilöiden elämäntapahtumien tarkastelu tuo esille historian tutkimuksessa marginaaliin jääneen, yhtenäiseltä joukolta näyttävän, ryhmän moninaisuuden. Tämä myös muuttaa näkemystä siitä, mitä palkollisista on aiemmin ajateltu. Tutkielmani tarkoitus on tarkastella naispalkollisia osana Suomen Talousseuran palkitsemisjärjestelmää, mutta myös tuoda esille, että he olivat omaa elämäänsä eläviä toimijoita. Suomen Talousseuran palkitsemisjärjestelmä ja palkittujen luettelo on aineisto, jota sellaisenaan tulkitessaan naispalkolliset näyttäytyvät samankaltaisena toiminnan kohteena. Lähdeaineiston tulkitseminen naispalkollisen näkökulmasta ja kirkonkirjojen merkintöjen tarkastelun myötä on mahdollista tarkastella naispalkollisia toimijoina. Välivaiheen sijaan palkollisuus oli osalle tutkielmani naisista jokin muu elämäntapahtuma tai jossain tapauksissa koko elämä.

Palkollisuuden lisäksi naisten elämään on kuulunut avioliittoja, kuolemaa, lasten syntymää, leskeyttä, naimattomuutta ja muuttoja. Erilaisia elämäntapauksia tarkastellessa on mahdollista tarkastella Suomen Talousseuran palkitsemia naisia muunakin kuin toiminnan yhteistyöhaluisena kohteena. Tämän lisäksi palkollisena toimineet naiset näyttäytyvät yksilöllisiä valintoja tekevinä naisina eivätkä ainoastaan samaa elämäntapaa noudattavana joukkona. Yksilöiden toisistaan erilaisten ja vaihtelevien elämäntapahtumien esille tuonti auttaa saavuttamaan historiankirjoituksessa aiemmin unohdetut ja lähteistä vaikeasti saavutettavat naiset.

Lähteet ja kirjallisuus

I Arkistolähteet

Henkikirjat (katsottu Digitaaliarkistosta (<http://digi.narc.fi/digi/>))

Viipurin henkikirjat 1825

Seurakuntien arkistot (katsottu Digitaaliarkistosta (<http://digi.narc.fi/digi/>) sekä Suomen sukuhistoriallisen yhdistyksen internet-sivuilta (<http://www.sukuhistoria.fi/sshy/index.htm>))

Alavieskan seurakunnan arkisto

Rippikirja 1788 – 1794

Rippikirja 1801 – 1822

Hattulan seurakunnan arkisto

Rippikirja 1834 – 1840

Seurakunnasta muuttaneiden luettelot 1814 – 1846

Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1792 – 1808

Vihittyjen luettelot 1804 – 1842

Hausjärven seurakunnan arkisto

Rippikirjat 1825 – 1831

Helsingin ruotsalais-suomalaisen seurakunnan arkisto

Kuolleiden ja haudattujen luettelot 1827 – 1842

Inkoon seurakunnan arkisto

Seurakuntaan muuttaneiden luettelot 1806 – 1813

Syntyneiden ja kastettujen luettelo 1757 – 1779

Laitilan seurakunnan arkisto

Kuolleet 1768 – 1782

Rippikirjat 1774 – 1779

Rippikirjat 1780 – 1783

Rippikirjat 1790 – 1769

Rippikirjat 1811 – 1816

Lopen seurakunnan arkisto

Seurakuntaan muuttaneiden luettelot 1805 – 1840

Loviisan seurakunnan arkisto

Syntyneiden ja kastettujen luettelot 1794 – 1818

Raision seurakunnan arkisto

Rippikirjat 1813 – 1819

Urijalan seurakunnan arkisto

Pää- ja rippikirjat 1803 – 1808

Pää- ja rippikirjat 1816 – 1824

Vihdin seurakunnan arkisto

Rippikirja 1813 – 1820

Kuolleiden ja haudattujen luettelot 1818 – 1868

II Painetut lähteet

Legostadgan 1739

Olaus Svebeliuksen Martti Lutherin Katekismus (Koskenniemi, Lauri (toim.), *Olaus Svebeliuksen Martti Lutherin Katekismus*. 1995.)

Till allmänheten, redogörelse: för Kongliga finska hushållnings-sällskapets göromål, ifrån den 1 november år 1798-1821, till samma tid år 1799-1823

Till allmänheten, redogörelse: för Kejserliga Finska Hushållnings-Sällskapets göromål, från den 8 november 1822 till den 2 november 1823

Till allmänheten, redogörelse: för Kejserliga Finska Hushållnings-Sällskapets göromål, ifrån den 2 november 1823, till den 3 november 1824

Storfurstendömet Finlands riddenskaps och adels kalender för år 1858

III Internet lähteet

Suomen Talousseuran verkkosivut (<http://www.fhs.fi>)

IV Kirjallisuus

Arajärvi, Kirsti, *Urijalan historia I. Itsenäisen seurakunnan synnystä kunnalliselämän alkuun n. 1590 – 1860*. Urijalan historiatoimikunta. Urijala 1973.

Carlsson, Sten, *Fröknar, mamseller, jungfrur och pigor. Ogifta kvinnor i det svenska ståndssamhället*. Uppsala universitets tryckeri 1977.

Cygnæus, Gustaf, K. *Suomen Talousseura 1797 – 1897*. Åbo Tidningin kirjapaino-osakeyhtiö. Turku 1897.

Erickson, Amy Louise, 'The Marital Economy in Comparative perspective'. Teoksessa Erickson, Amy Louise & Ågren, Maria, *The Marital Economy in Scandinavia and Britain 1400 – 1900*. Ashgate Publishing. United Kingdom 2005.

Häggman, Kai, 'Helsinkiläisen kauppaporvarin perhe-elämää 1800-luvulla'. Teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säättyjen Suomi*. Weilin + Göös. Porvoo 2007.

Häggman, Kai, *Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa*. Suomen historiallinen seura. Helsinki 1994.

Ilmakunnas, Johanna, 'Aatelisperheen palveluksessa 1700-luvun Tukholmassa'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työtelias ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2006.

Joutsivuo, Timo, 'Papeiksi ja virkamiehiksi'. Teoksessa Hanska, Jussi & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.) *Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2010.

Jutikkala, Eino, 'Tilalliset ja tilattomat'. Teoksessa *Suomen maatalouden historia osa 1: Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2003.

Karonen, Petri, 'Johdanto: moninainen patriarkalisuus – normien ja käytäntöjen solmukohdat'. Teoksessa Einonen, Piia & Karonen, Petri (toim.), *Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen ajan kynnykselle (v. 1450 – 1860)*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2002.

Kekkonen, Sanna, ' Isällistä oikeutta – Sysmän kartanon patriarkaalinen järjestys 1800-luvun alkupuoliskolla'. Teoksessa Einonen, Piia & Karonen, Petri (toim.), *Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkaalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen ajan kynnykselle (v. 1450 – 1860)*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2002.

Kekkonen, Sanna, *Hovilan herra ja kartanolaiset: Sysmän Hovilan kartanoyhteistön elämää 1824 – 1870*. Suomen historian pro gradu tutkielma, Jyväskylän yliopisto 1999.

Koivisto, Olavi, *Laitilan historia II*. Laitilan kunnan ja seurakunnan asettama historiatoimikunta. Laitila 1976.

Kotilainen, Sofia, *Suvun nimissä. Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2008.

Kujanen, Hannu, *Sauvon historia II*. Sauvon kunta. Sauvo 1996.

Kurvinen, Heidi & Timonsaari, Heidi, 'Feministitutkijat historiatieteen haastajina'. Teoksessa Pulkkinen, Jarmo & Väyrynen, Kari (toim.) *Historian teoria. Lingvistikästä käänteestä mahdolliseen historiaan*. Vastapaino. Tampere 2016.

Lagerstam, Liisa & Parland-von Essen, Jessica, 'Aatelin kasvatus'. Teoksessa Hanska, Jussi & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.) *Huoneentaulun maailma. Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2010.

Lahtinen, Anu, 'Piika: nuori, naimaton palvelusnainen 1300 – 1600'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteläs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2006.

Lamberg, Marko, 'Piikojen selviytyminen Tukholmassa 1450 – 1650'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteläs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2006.

Lindström, Jonas & Jansson, Karin Hassan & Fiebranz, Rosemarie & Jacobsson, Benny & Ågren, Maria, 'Mistress or maid: the structure of women's work in Sweden, 1550 – 1800', *Continuity and Change* 32 (2), 2017, 225 – 252.

Lövkrona, Inger, 'Hierarki och makt. Genusperspektiv på arbetsdelningen i det tidigmoderna hushållet'. Teoksessa Liljewall, Britt & Niskanen, Kirsti & Sjöberg, Maria (toim.) *Kvinnor och jord. Arbete och ägande från medeltid till nutid*. Nordiska museet. Tukholma 2001.

Marjanen, Jani, *Den ekonomiska patriotismens uppgång och fall. Finska hushållningssällskapet i europeisk, svensk och finsk kontext 1720 – 1840*. Väitöskirja. Helsingfors universitet 2013.

Markkola, Pirjo, 'Emännäksi, piiiaksi vai tehtaaseen. Tampereen ympäristössä syntyneiden naisten elämänvaiheita 1830-luvulta 1930-luvulle'. Teoksessa *Yksilö ja yhteiskunnan muutos. Juhlakirja Viljo Rasilan täyttäessä 60 vuotta 22.1.1986*. Tampereen yliopisto. Tampere 1986.

Markkola, Pirjo, 'Kirkonmäellä ja pappilassa – papiston monisäikeinen rooli'. Teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säättyjen Suomi*. Weilin + Göös. Porvoo 2007.

Markkola, Pirjo & Östman, Ann-Catrin, 'Historian ja naistutkimuksen välissä. Naishistoria Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin', *Sukupuolentutkimus* 01/2014, 44 – 56.

Miettinen, Tiina, *Huonosti vartioidut tyttäret: avioton syntyvyys ja avioliitto hauholaisissa perheissä Ruotsin ajan lopulla*. Suomen historian lisensiaatintyö, Tampereen yliopisto 2003.

Miettinen, Tiina, *Ihanteista irrallaan. Hämeen maaseudun nainen osana perhettä ja asiakirjoja 1600-luvun alusta 1800-luvun alkuun*. Historian väitöskirja, Tampereen yliopisto 2012.

Mäntylä, Eero, *Hattulan historia*. Hattulan kunta. Hattula 1976.

Mäntylä, R. A., *Raision historia II*. Raision historiatoimikunta. Turku 1965.

Niemelä, Jari, 'Maatalousneuvonta ja -koulutus'. Teoksessa *Suomen maatalouden historia osa 1: Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2003.

Nygård, Toivo, 'Patriarkalisuus 1600- ja 1700-luvun palkollislainsäädännössä'. Teoksessa Einonen, Piia & Karonen, Petri (toim.), *Arjen valta. Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskialta teollistumisen ajan kynnykselle (v. 1450 – 1860)*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2002.

Ollila, Anne, 'Naishistoria ja sukupuolijärjestelmä'. Teoksessa Immonen, Kari & Leskelä-Kärki, Maarit (toim.) *Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2001.

Parland-von Essen, Jessica, 'Aatelin elämäntapa'. Teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*. Weilin + Göös. Porvoo 2007.

Pulma, Panu, 'Maalaiselämän hidas muutos'. Teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*. Weilin + Göös Oy. Helsinki 2007.

Pylkkänen, Anu, 'Naispalvelijoiden oikeudellinen asema 1664 – 1922'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskialta nykypäivään*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2006.

Rahikainen, Marjatta, 'Kadonneen työn jäljillä'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskialta nykypäivään*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2006.

Rahikainen, Marjatta, 'Kasvot väkijoukossa. Historian kirjurit ja toimijat'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta (toim.) *Matkoja moderniin*. Suomen historiallinen seura. Helsinki 1996.

Rahikainen, Marjatta, 'Maatalouden piit pitäjän historioiden valossa'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskialta nykypäivään*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2006.

Ranta, Sirkka-Liisa, *Naisten työt. Pitkiä päiviä, arkisia askareita*. Karisto oy. Hämeenlinna 2012.

Rasila, Viljo, 'Torpparijärjestelmä'. Teoksessa *Suomen maatalouden historia osa 1: Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2003.

Ruuth, J.W., *Viipurin kaupungin historia. III osa. Vuodet 1710 – 1812*. Torkkelin säätiö. Helsinki 1975.

Ruuth, J.W., *Viipurin kaupungin historia IV: 1 osa. Vuodet 1812 – 1840*. Torkkelin säätiö. Helsinki 1981.

Sulkunen, Irma, *Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen*. Hanki ja jää. Helsinki 1989.

Tiimonen, Soili, *Valoa kansalle. Luterilainen kirkko ja kansanopetuksen kehittämispyrkimykset autonomisessa Suomessa 1809 – 1848*. Suomen kirkkohistoriallinen seura. Helsinki 2001.

Vainio-Korhonen, Kirsi, 'Kaupunkilaispiikojen elämää 1770-luvun Turussa'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.), *Työteliäs ja uskollinen. Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2006.

Vainio-Korhonen, Kirsi, *Käsin tehty. Miehellä ammatti naiselle ansioiden lähde*. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1998.

Vainio-Korhonen, Kirsi, 'Käsityöläiset, pienkauppiaat ja ammattikuntalaitos'. Teoksessa *Suomalaisen arjen historia. Säätyjen Suomi*. Weilin + Göös. Porvoo 2007.

Vainio-Korhonen, Kirsi, *Ujostelemattomat. Kättilöiden, synnytysten ja arjen historiaa*. Werner Söderström osakeyhtiö. Helsinki 2012.

Vattula, Kaarina, 'Palvelustytöstä konttoristiin – Naisten työhönoosallistuminen 1880 – 1940'. Teoksessa *När samhället förändras. Kun yhteiskunta muuttuu*. Suomen Historiallinen Seura. Helsinki 1981.

Viikki, Raimo, *Joroisten historia I. Säätyläispitäjän vaiheet esihistorialliselta ajalta kunnallisen itsehallinnon alkuun 1860-luvulla*. Joroisten kunta ja seurakunta 2003.

Wilmi, Jorma, 'Palkolliset ja tilaton väestö'. Teoksessa *Suomen maatalouden historia osa 1: Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2003.

Zilliacus, Lars, *Finska Hushållningssällskapets arkiv och skrifter: en källa för forskningen I*. Åbo Akademis förlag. Turku 2002.

Zilliacus, Lars, *Finska Hushållningssällskapets arkiv och skrifter: en källa för forskningen. V:2*. Åbo Akademis förlag. Turku 2004.

Östman, Ann-Catrin, 'Kvinnorna och åkersbruksarbetet. Om det gemensamma arbetets betydelse'. Teoksessa Rahikainen, Marjatta & Räisänen, Tarja (toim.) *"Työllä ei oo kukkaan rikastunna" Naisten töitä ja toimeentulokeinoja 1800- ja 1900-luvulla*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2001.

Liite 1: Suomen Talousseuran pitkäaikaisesta ja uskollisesta palveluksesta palkitsevat naispalkolliset

Vuosiväli	Palkollinen	Palvelusaika
1798 - 1799	Ladugårds piga Walborg Påhlsdotter	11
1800 - 1801	Ladugårds piga Maria Johansdotter	28
1800 - 1801	Piga Anna Maria Jönsdotter	25
1800 - 1801	Husfru Anna Danielsdotter	14
1801 - 1802	Bondehusfru Brita Olofsdotter Pokela	19
1801 - 1802	Piga Greta Friberg	40
1801 - 1802	Piga Lisa Johansdotter	21
1801 - 1802	Piga Greta Thomasdotter Ahola	16
1801 - 1802	Piga Susanna Andersdotter Myllylä	10
1802 - 1803	Ladugårds piga Brita Andersdotter	21
1802 - 1803	Piga Maria Henriksdotter	14
1803 - 1804	Husfru, ladugårds piga Maria Andersdotter	15
1803 - 1804	Jungfru Maria Helena Garvonius	39
1803 - 1804	Hushållerska Lisa Mårtensdotter	32
1803 - 1804	Piga Valborg Jakobsdotter	30
1803 - 1804	Piga Susanna Thomädotter Wihilä	16
1804 - 1805	Piga Anna Maja Johansdotter	20
1804 - 1805	Piga Cajsa Andersdotter	18
1804 - 1805	Piga, deja Lisa Johansdotter	18
1804 - 1805	Piga Anna Suuroin	15
1804 - 1805	Piga Anna Johansdotter Liikanen	14
1805 - 1806	Hushållerska Stina Söderman	15
1805 - 1806	Piga Anna Mattsdotter	32
1805 - 1806	Piga Katarina Pettersdotter Koponen	10
1806 - 1807	Husfru, deja Margareta Johansdotter Lindgren	11
1806 - 1807	Piga Ester Mattsdotter	45
1806 - 1807	Piga Anna Ericsdotter	14
1809 - 1810	Deja Maria Jöransdotter	
1809 - 1810	Piga Margareta Torvinen	10
1809 - 1810	Piga Anna Mårtensdotter	15
1809 - 1810	Piga Maria Henricsdotter	17

1810 - 1812	Piga Sophia Ananiadotter	18
1810 - 1812	Piga Helena Johansdotter	14
1810 - 1812	Piga Maria Johansdotter	från år 1797
1810 - 1812	Piga Maria Henricsdotter	10
1810 - 1812	Piga Anna Palain	16
1810 - 1812	Deja Margaretha Ericsdotter	33
1812 - 1813	Deja Susanna Jöransdotter	18
1812 - 1813	Piga Elin Nilsdotter Kondiain	24
1812 - 1813	Deja Stina Mattsdotter	18
1812 - 1813	Hushållerska Maria Malmgren	21
1812 - 1813	Piga Lisa Forsström	27
1813 - 1814	Ladugårds piga Elisabeth Kärkäin	13
1813 - 1814	Piga Anna Abrahamsdotter Hurtig	23
1813 - 1814	Piga Lisa Johansdotter	10
1814 - 1815	Husfru Helena Nyman	23
1814 - 1815	Piga Elin Michelsdotter Pesoin	12
1814 - 1815	Dragone enkan Maria Kankuin	12
1814 - 1815	Piga Helena Simonsdotter	16
1814 - 1815	Hushållerska Anna Johansdotter	11
1814 - 1815	Jungfru Anna Svedberg	13
1814 - 1815	Piga Anna Kempanen	20
1814 - 1815	Piga Caisa Pyykkönen	26
1814 - 1815	Piga Catharina Henricsdotter	21
1814 - 1815	Landbonde husfru Sophia Johansdotter	18
1814 - 1815	Piga Justina Lagerbom	16 1/2
1814-1815	Piga Eva Johansdotter Karhu	11
1815 - 1816	Soldate enkan (ladugard) Hedvig Sairberg	mer än 10
1815 - 1816	Piga Brita Johansdotter	29
1815 - 1816	Piga Elisabeth Christina Cederholm	12
1815 - 1816	Drängfodge husfru Stina Lindström	17
1816 - 1817	Piga Elisabeth Jonadotter Kammoin	10
1816 - 1817	Piga Lisa Andersdotter	10
1816 - 1817	Hushållerska Eva Sophia From	altsedan sin barndom
1817 - 1818	Hushållerska Wallborg Simonsdotter	i lång tid
1817 - 1818	Piga Greta Dahl	ifrån 10 års ålder

1817 - 1818	Drängfodge husfru Maria Pettersdotter	26
1818 - 1819	Piga Maria Tiusanen	20
1818 - 1819	Piga Eva Lovisa Hilduin	17
1818 - 1819	Hushållerska Maria Andersdotter	17
1818 - 1819	Piga Maria Limatain	12
1818 - 1819	Piga Sara Simonsdotter	9
1819 - 1820	Waktmåstare enkan Christina Holm	12
1819 - 1820	Piga Anna Thomasdotter Pöllönen	16
1819 - 1820	Piga Maria Mattsdotter Torvain	20
1819 - 1820	Piga Elisabeth Eriksdotter	10
1820 - 1821	Enkan Margaretha Puolakka	12
1820 - 1821	Piga Elisabeth Ulrika Thomasdotter	13
1820 - 1821	Piga Catharina Lemberg	över 10
1820 - 1821	Ladugårds piga Ingeborg Markain	17
1820 - 1821	Piga Sophia Johansdotter	10
1820 - 1821	Piga Elisabeth Michelsdotter Ström	mer än 10
1821 - 1822	Drängfodge husfru Maria Johansdotter	8
1821 - 1822	Piga Ester Mattsdotter	13
1821 - 1822	Deja Maria Christina Gabrielsdotter	14
1822 - 1823	Dräng husfru Maria Ericsson	11
1822 - 1823	Piga Maria Mickelsdotter	13
1822 - 1823	Dräng husfru Maria Henricsdotter	10
1822 - 1823	Piga Ester Andersdotter	17
1822 - 1823	Piga Maria Karlund	12
1822 - 1823	Piga Brita Jacobsdotter	10
1823 - 1824	Piga Beata Christina Turunen	12
1823 - 1824	Piga Sophia Johansdotter	mer än 10
1823 - 1824	Piga Margareta Moilanen	mer än 10

Liite 2: Isännät ja palveluspaikat

1798 - 1799 Kumo gård, Kumo Socken
1800 - 1801 Pasfi rusthåll i st. Bertils kapell, Uskela Socken
1800 - 1801 Lahnus storgård, Esbo Socken
1800 - 1801 Haga kunsgård, Saltviks socken, Åland
1801 - 1802 Alavieska kapell, Kalajoki Socken, Uleåborgs län
1801 - 1802 Dragsvik i Snappertuna Kapell, Karis Socken, Nylands län
1801 - 1802 Prestegård, Lempelä Socken, Tavastehus län
1801 - 1802 Rongala Kapellans bosställe, Haapajärvi Kapell, Kalajoki socken
1801 - 1802 Rongala Kapellans bosställe, Haapajärvi Kapell, Kalajoki socken
1802 - 1803 Paloniemi gård, Lojo socken, Nylands län
1802 - 1803 Prestegård, Kuortane socken, Wasa län
1803 - 1804 Bondas hemman i Mårtensby, Esbo Socken, Nylands län
1803 - 1804 Vesilahti, Björneborgs län
1803 - 1804 Heinilä rusthåll, Luvia Kapell, Euraåminne socken
1803 - 1804 Kauvatsa Kapellansbol, Huittis socken
1803 - 1804 Malax prestegård, Wasa län
1804 - 1805 hos bonden Johan Johansson Bisa, Köklax by, Esbå Socken, Nylands län
1804 - 1805 hos Herr Vice Häradhösdingen H.W. Von Psaler, Tyrvis socken, Björneborgs län
1804 - 1805 hos Inspektoren på Orisbergs bruk, Storkyro socken, Wasa län
1804 - 1805 Prestegård, Kangasniemi socken, Heinola län
1804 - 1805 Brahelinna, Christina socken, Kymmenegårds län
1805 - 1806 hos Herr majoren och riddaren Johan Gustaf Olander
1805 - 1806 i Komministern hr. Jacob Sadenius i Letala socken, Åbo län
1805 - 1806 Prestgården, Pielisjärvi socken, Karelens län
1806 - 1807 Hintsala Rusthåll, Reso socken, Åbo län
1806 - 1807 Thusjärvi gård, Heinola socken, Kymmenegårds län
1806 - 1807 Jomala prestegård, Åland
1809 - 1810 Tottjärvi gård, Vesilahti pastorat
1809 - 1810 hos numera alsedne Comministern Gabriel Calamانيus, Pudasjärvi
1809 - 1810 Loppis gård, Lempäälä
1809 - 1810 Lätala Prestegård
1810 - 1812 Pilkama säteri, Ithis socken
1810 - 1812 hos Herr Comministern Th. Ilenius, Suomusjärvi Kapell, Kisko socken
1810 - 1812 Wiala gård, Akas socken

1810 - 1812 Kauvatza kapellansgård och Huittis pastorat hos herr Comministern A. W. Forsnius
 1810 - 1812 hos Gränse-Tull-Inspektorn Casper Carlberg, Kyhkylä Rusthåll, St. Michels socken
 1810 - 1812 hos Herr Överste-Lieutenanten och Riddaren J.C. Munks, Irjala Säteri, Wihtis socken
 1812 - 1813 hos Herr Överste-Lieutenanten och Riddaren Meurman, Ilmola socken, Wasa län
 1812 - 1813 hos Kyrkoherden herr Abraham Johan Lojander och dess företrädare i ämbetet, Sääminge
 1812 - 1813 hos Herr Prosten Ignatius, Haliko
 1812 - 1813 hos Herr Översten och Riddaren Elias Furuhjelm och dess aflende moder, Honkola gård, Urjala socken
 1812 - 1813 hos Rådmannen Herr Gustaf Böning, Eknäs
 1813 - 1814 hos enkefru Överstinnan Lisette von Sticht, Stendals Rusthåll, Jorois socken
 1813 - 1814 hos Vice pastoren Herr Carl Gustaf Dahlström, Kapellanen, Laukaa
 1813 - 1814 hos Herr Överste-Lieutenanten och Riddaren Carl Wadenstjerna, Laukas socken
 1814 - 1815 Pickala gård, Sjundeå socken
 1814 - 1815 hos Herr Assessoren von Pistolekors, Sääminge
 1814 - 1815 hos Herr Asessoren Brunow, Rantasalmi
 1814 - 1815 hos Kyrko-Sexmannen Isak Sigfridsson, Wichtis
 1814 - 1815 hos Herr Kapellanen Bergroth, Nakkila af Ulfsby
 1814 - 1815 hos Herr Collegii-Rådet och riddaren Hjärne
 1814 - 1815 hos Skäddaren Saxman, Kajana
 1814 - 1815 hos Skäddaren Saxman, Kajana
 1814 - 1815 hos vice pastoren Kiliander, Asikkala. Sedan hon förut 12 år tjent hos dess framlende svärmoder
 1814 - 1815 hos rusthållaren Johan Gustafsson Kartano, Norrmark av Ulfsby
 1814 - 1815 hos herr Kepellanen Höglund, Lojo
 1814 - 1815 hos Herr Apotekaren Isendahl, Wiborg
 1815 - 1816 hos Hr Befallningsmannen August Andersin, St. Michels socken
 1815 - 1816 hos Enkefru Capitainskan Fredrika Tandenfelt, född Toll, Gustaf Adolfs socken
 1815 - 1816 hos Enkefru Assessorskan Fredrica Wegelius, född Wallenius, Hattula
 1815 - 1816 hos herr majoren och ridd. J. Fredr. Gyllenbögel, Kyrkslätt
 1816 - 1817 hos Enkefru Hof-Rådinnan Baade, Wiborg
 1816 - 1817 hos bonden Henrik Eliasson, Muramäki by, Orimattila
 1816 - 1817 hos enkefru Capitainskan Sophia Gustava von Hausen, född Uggla, Hollola
 1817 - 1818 hos Gouvernements- secreteraren Alftan, Säkjärvi socken
 1817 - 1818 hos Sexmannen Henric Johansson Heikka, Lojo Socken
 1817 - 1818 hos Herr Lieutenanten Carl Detlof Ammond, Hollola
 1818 - 1819 hos Herr Lieutenanten Anders Gustaf Winter, Kides socken
 1818 - 1819 som i 11 års tid tjent hos Herr Gustaf Adolf Hoffren och dess förinnan i 7 år,
 hos nu mera afledne kyrkoherden Avelin, Joroinen
 1818 - 1819 hos Herr Kyrkoherden Johan Rosendahl, i Tyrvis

1818 - 1819 hos herr Capitainen E.G.Tuderus, Kristiina

1818 - 1819 hos herr Lindros, Hongasalmi Kapell, Rautalampi

1819 - 1820 hos herr pastoren C. G. Argilader, Loviisa

1819 - 1820 Kaukkallio gård, Wibårgs socken, dels hos aflende Titulair-Rådet P. W. Thessleff, dels hos Överläraren vid Kejs. Gymnasium och Krets-Skolan, Wiborg, Herr Titulair-Rådet G. G. F. Iversen

1819 - 1820 hos kyrko sexmannen Erik Axelsson Turdiain, Kerimäki

1819 - 1820 hos Herr capitain Fock, Saustila gård, Sagu socken

1820 - 1821 hos cancellisten Abraham Kännin, Hiitola socken

1820 - 1821 hos nämndemannen Henrik Sigfridsson, Hattula

1820 - 1821 hos Hr. prosten Gabriel Krogius, Leppävirta

1820 - 1821 hos Lieutenanten P.G. Savander

1820 - 1821 hos rusthållaren Simon Simonsson Knaapi, Kangasala

1820 - 1821 hos vice häradshöfdingen C. A. Mexmontan, Lempelä

1821 - 1822 Storkrapis Hemman, Perno

1821 - 1822 hos i rusthållaren Adam Adamsson Andila, Lempäälä

1821 - 1822 hos rusthållaren och nämndemannen Gustaf Eskolin, Haliko socken

1822 - 1823 hos Herr Assessoren Backmansson å Ljusta Egebdom i Wirmo Socken

1822 - 1823 hos Herr Apotekaren Wirzén, Eura, Åminne socken

1822 - 1823 hos herr Prosten Martin Tolpo, Sagu

1822 - 1823 hos herr Prosten Martin Tolpo, Sagu

1822 - 1823 hos herr Prosten Martin Tolpo, Sagu

1823 - 1824 hos aflinde Bonden Hemming Savolain, Rauma by, Kuopio socken, samt derefter hos sistnämde bondes efterlemnade enka Eva Christina Pitkäin

1823 - 1824 hos herr handelsmannen Petter Markoff, Åbo

1823 - 1824 hos kapellanen i Kiando kapell Carl Saxa och dess fru Maria Magdalena Nylander

Liite 3: Suomen Talousseuran palkitsemien määrät 1798 – 1824

Vuosi	Naispalkolliset	Palkolliset yhteensä	Kaikki
1798 - 1799	1	1	4
1799 - 1800			9
1800 - 1801	3	12	19
1801 - 1802	5	15	40
1802 - 1803	2	8	41
1803 -1804	5	10	41
1804 - 1805	5	9	34
1805-1806	3	11	33
1806-1807	3	9	25
1807 - 1808			4
1808 - 1809			2
1809 - 1810	4	7	13
1810 - 1812	6	17	38
1812-1813	5	14	36
1813-1814	3	5	13
1814-1815	12	35	61
1815-1816	4	13	110
1816-1817	3	7	26
1817-1818	3	11	33
1818-1819	5	11	40
1819-1820	4	13	62
1820-1821	6	13	60
1821-1822	3	13	53
1822 - 1823	6	18	51
1823 - 1824	3	9	24